



मुद्रक और प्रकाशक—

गङ्गाविष्णु श्रीकृष्णदास

मालिक—“ लक्ष्मीनेश्वर ” स्टैंड-प्रेस, कल्याण-थंवाई.

सन् १८९७ के भावट २९ के अनुसार रजिस्ट्री सब हक
प्रकाशकने अपने आधीन रखता है.



१ १ १ १ १

अथ

रूपमालायां-प्रकीर्णभागः ३.



तत्र

सन्धिभागः १।

३ आम्-^१ अ, इ, उ, ऋ, ए, ओ, ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

७ आश-^१ अ, इ, उ, ऋ, ए, ओ, ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

८ आस्-^१ अ, इ, उ, ऋ, ए, ओ, ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

९ इक्-^१ इ, उ, ऋ, ए, ओ, ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

१० इक्-^१ इ, उ, ऋ, ए, ओ, ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

११ इण्-^१ इ, उ, ऋ, ए, ओ, ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

१२ उक्-^१ उ, ऋ, ए, ओ, ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

१३ एक्-^१ ए, ओ, ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

१४ एण्-^१ ए, ओ, ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

१५ ऐक्-^१ ऐ, औ, ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

१७ ह्रस्व-^१ ह, स, र, ल, ष, ङ ।
वर्णानां संज्ञा ॥

यय-य, व, र, ल, व, म, ह, ण, न, र, म, घ, ङ, ध, ञ, व,
ग, ङ, ह, झ, फ, ल, ङ, ध, ञ, ह, ल, फ, प' वर्णानां संज्ञा ॥

पर-^१ अ, इ, उ, ए, ऋ, ए, म, न, त्रि, य, र, ल, व, श्च
स्व, कृ, ख, द, ध, प, फ, ब, भ, स' वर्णानां संज्ञा ॥

वशः—'व, र, ल, श, य, इ, ए, न, म, स, भ, ण, क, घ, ङ, च, छ, ज, ञ, ट, ठ, ड' वर्णानां संज्ञा ॥

लि- 'इ, ई, उ, ऋ, ए, अ, इ, ए, न, म, य, र, ल, व, श, ष, स, ह' इति वर्णानां संज्ञाः।

इ- 'इ, ए, अ, म, ङ, ण, न, स, झ, ए, इ, ध, ज्ञ, य, श, ङ,
ह, र, ध, च, ट, ग, क, फ, श, ष, स, ह' इत्येव वर्गानां संज्ञा ॥

मू-^१ ह्र, म, ऋ, ए, अ इति वर्णानां संज्ञा U

(१-‘अ, इ, ए, ओ, उ, ऋ, ॠ, ए, ऊ, वृ, श्रृ, यः, रः, लृ, नृ, दृ’ वर्णानां संज्ञा ।)

मृ-‘कृ, ण, नृ’ वर्णानां संज्ञा ॥

१-‘स, झ, ञ, ट, ध’ वर्णानां संज्ञा ॥

—‘ह, झ, ञ, ट, ड, ढ, ण, त, थ, द’ इति वर्णानां संज्ञा ॥

'स, झ, ञ, ट, थ, ड, न, त्र, द, ह, ख, क, ए, ऐ, ओ,
अ, इ, उ, ए, औ' इति वर्णानां संज्ञा ॥

‘अ, भ, ए, इ, ऋ, ॠ, यू, ॡ, इ, ख, फ, छ, ट, ठ, ड, ढ, न, त, प, ब, ज, झ, ञ’ इति वर्णानां संज्ञा ॥

१. अ, इ, ए, ऊ, ऋ, ॠ, ऌ, ॡ, ए, ओ, औ, अं, अः, इति वर्णानां संज्ञा ॥

३४ भयू-^१ अ, ए, इ, उ^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

३५ जशू-^१ ज, ष, श, ङ, ऋ^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

३६ यशू-^१ य, श, ङ, ऋ^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

३७ खयू-^१ क, ख, ए, इ, अ, य, द, न, क, प^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

३८ सारू-^१ स, क, ङ, ङ, अ, य, इ, य, क, प, र, ऋ, ए^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

३९ छयू-^१ छ, ङ, अ, य, इ, न^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

४० चयू-^१ च, द, न, क, प^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

४१ चरू-^१ च, द, न, क, प, न्, प, र^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

४२ शरू-^१ श, य, अ^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

४३ शलू-^१ श, य, इ^२ इति वर्णानां संज्ञा ॥

अर्था भेदप्रापकयन्त्रम् ।

| अ अ इ उ ऋ ए | इ आ ई ऊ ऋ ए ओ ऐ औ | इ अ इ उ अ इ उ अ इ उ ए अ औ इ ऐ औ |
|--------------------------|-------------------------|------------------------------------|
| ह्रस्वादात्तानुनासिकः | दीर्घादात्तानुनासिकः | प्लुतादात्तानुनासिकः |
| ह्रस्वादात्ताननुनासिकः | दीर्घादात्ताननुनासिकः | प्लुतादात्ताननुनासिकः |
| ह्रस्वानुदात्तानुनासिकः | दीर्घानुदात्तानुनासिकः | प्लुतानुदात्तानुनासिकः |
| ह्रस्वानुदात्ताननुनासिकः | दीर्घानुदात्ताननुनासिकः | प्लुतानुदात्ताननुनासिकः |
| ह्रस्वस्वरितानुनासिकः | दीर्घस्वरितानुनासिकः | प्लुतस्वरितानुनासिकः |
| ह्रस्वस्वरिताननुनासिकः | दीर्घस्वरिताननुनासिकः | प्लुतस्वरिताननुनासिकः |

संज्ञाप्रकरणम् ।

(७)

- अनुनासिकाननुनासिकभेदेन य-व-ल्य द्विधा ॥
- अनुनासिकः—मुखेन नासिकया चोच्चार्यमाणः ॥ तच्चिह्नं मम् प्रत्याहारसंज्ञकवर्णाविधाय (-) इति बोध्यम् ॥
- स्वारः—(•) एवाट्ठाः शिरोविन्दाकारो ये, ध्यः ॥
- ध्मानीयः—एकार-एकारमात्रार्थे—विसर्गार्थिकारः (५) ॥
- हामूलीयः—एकार-एकारमात्रार्थे—विसर्गार्थिकारः (५) ॥
- जनीयः—अध्स्वत्याहारसंज्ञकवर्णतः परो (:) विन्दुद्वयात्मकः ॥
- दात्तः—नास्वादिषु स्थानेष्वप्यभागे निष्पन्नः अष् ॥
- तानम्—यस्मःतरो वर्णानामभावः ॥
- डितम्—एकार्यकस्य द्विरुच्चारितस्य परम् ॥
- तः—नास्वादिषु स्थानेष्वपूर्वभागे निष्पन्नः ऋष् ॥
- र्गः—पातुना सहोच्चारितः ऋ, एण, अर, सम्, अनु, अर, निस्, निर, दुस्, डुर, वि, भाङ्, नि, आधि, मरि, अति, सु, वर, अभि, एति, परि, वप ॥
- अ, अर, अल्, ए, ओ ॥
- दीर्घः, संयोगपरको ह्रस्वश्च, सविसर्गः, पातुत्वारो ह्रस्वश्च ॥
- त्रिमात्रः ॥
- मू । प्रभृतिगणपठितः सन् क्रियावाची ॥
- ‘ च, वा, इ, अर, एव, एवम्, नूनम्, राधन्, पुण्यम्, मूषण्, कुबिण्, नेन, चेन, यम्, यिन, इन्ध, माङ्, नस्, वाचन, इ, रवाहा, त्वहा, अय, किङ्, मुपु, स्म, ‘उपसर्गकाराः, निहन्ताकाराः, स्वयकाराः’ अय, अहम्, अस्ति, अ, आ, इ

ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, ए, ऐ, ओ, औ । पाद्, प्याद्, भ्रद्, हे, हे, मो, भये, एकपदे । एवमाद्यः ॥

पदम्-सुबन्तम्, तिङन्तम्, भ्यामादौ हलादौ सुवि प्रत्यये परे प्रकृतिभावः ।
यकारादिभिन्नहलादौ कावधिकतद्धितप्रत्यये प्रकृतिभावः ।
मत्वर्थाये तान्तदान्तसाम्बन्धप्रकृतिभागान्वर्जयित्वा ॥

प्रगृह्यः-अदस ईकारोकारी, ईदन्तसूदन्तमेदन्तं च द्विवचनान्तम्, एकरवत्मात्रो निपातः, ओदन्तो निपातः, संबुद्धौ ओफ.रान्तं इति शब्दे परे वा ॥ सत्यामस्यां संज्ञायां प्रकृतिभावः ॥

प्लुतः-त्रिमात्रः अच् ॥ स च निकृष्टेनाभिवादे कृते चतुष्टये य आशीर्वादो दीयते तत्र वाक्ये टेः, दूरादाह्वाने वाक्ये टेः, हे, हे एतयोरेव च विधीयते ॥

लघुः-द्वयः ॥

लोपः-विद्यमानस्य दर्शनाभावः ॥

विभाषा-निषेधादिकल्पी ॥

वृद्धिः-भा, आर्, आल, ऐ, औ ॥

सङ्घर्षः-यस्य येन आभ्यन्तरप्रयत्नः, स्थानं, च सुस्थं, तस्य सः
“अङ्गवर्णयोर्मयः सावर्ण्यं वाक्यम् ॥” अकुहविसर्जनीयानां कण्ठः
इषुयशानां तालु । ऋदुषाणां मूर्धा । लुलुसानां वन्ताः । उपूपध्मानां
यानामोष्ठी । समङ्गयनानां नासिका च । एदैतोः कण्ठतालु । ओदौवं
कण्ठोष्ठम् । वकारस्य वन्तोष्ठम् । जिह्वामूलीयस्य जिह्वामूलम् । नासिकाऽऽ
स्वारस्य ॥ इति स्थानानि ॥

संबुद्धिः-संबोधने या प्रथमा तस्या एकवचनम् ॥

संयोगः-स्वररूपवदिता दलः ॥

आभ्यन्तरमपत्नवोधकपन्त्रम् ।

| मपरताः | स्पष्टम् | विस्तृतम् | विपक्षितम् | सङ्गतः | विपक्षितः | विपक्षिततः | विपक्षिततः |
|--------|---|----------------------|------------------|----------------|-----------------|------------|------------|
| वर्णाः | क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ ट ठ ड ढ ण त थ द ध न प फ ब भ म | प र र ल र र | श श स ह | इत्वा अकारः | अ२-३ र उ ऋ ल | प लो | पे औ |

बाह्यमपत्नवोधकपन्त्रम् ।

| मपरताः | अधोपालयमाणा | अधोपमद्वामाणा | धोपालयमाणा | धोपमद्वामाणा |
|--------|---|--------------------------------------|---|-----------------------|
| वर्णाः | क ख ट थ न प-२ (प-क) प-२ (क-ख) | ख छ ल प फ श र म | ग ख ल र म ग ख ल र म ग ख ल र म | प म र प म |

| | | | | | |
|----|----|-----|-----|-----|-----|
| रि | ली | अवी | अवी | आवी | आवी |
| रि | ले | अवे | अवे | आवे | आवे |
| रि | ली | अवी | अवी | आवी | आवी |
| रि | ले | अवे | अवे | आवे | आवे |
| क | क | अल | अल | आल | आल |
| क | क | अयु | अयु | आयु | आयु |
| क | क | अयु | अयु | आयु | आयु |
| क | क | अयु | अयु | आयु | आयु |
| रि | ली | अवी | अवी | आवी | आवी |
| रि | ले | अवे | अवे | आवे | आवे |
| रि | ली | अवी | अवी | आवी | आवी |
| रि | ले | अवे | अवे | आवे | आवे |
| क | क | अल | अल | आल | आल |
| क | क | अयु | अयु | आयु | आयु |
| क | क | अयु | अयु | आयु | आयु |
| क | क | अयु | अयु | आयु | आयु |

अचारएवैकैयाहरणदिक् ।

असिद्धरूपम्
सिद्धरूपम्

| | | | | | | |
|------------|-----------|-------------|--------|------------|----------|------------------|
| दैत्य+आरिः | जल+आनयनम् | देव+इन्द्रः | नर+ईशः | सूर्य+उदयः | अर्थ+उदः | द्रव्य+प्राप्तिः |
| दैत्यारिः | जलानयनम् | देवेन्द्रः | नरेशः | सूर्योदयः | अर्थोदः | द्रव्यार्थः |

सव+ञकारः

मम+ञकारः

शुक्क+एषः

शुद्ध+भोदनः

शुद्ध+पेरावतः

वित्त+भौत्सुक्यम्

सवर्दीरः

ममस्कारः

शुक्कैषः

शुद्धोदनः

शुद्धैरावतः

वित्तौत्सुक्यम्

अकारपूर्वोदाहरणेषु यत्र विशेषः तानि वक्ष्यन्ते—

अतिद्वरूपाणि

सिद्धरूपाणि

शक+भन्धुः

कक+भन्धुः

कुल+भटा

मार्त+भण्डः

सीम+भन्तः

सार+भङ्गः

हल+ईषा

लाङ्गल+ईषा

स्व+ईरम्

स्व+ईरो

स्व+ईरिणी

प्रष्ट+ऊहः

विश्व+ऊहः

प्र+ऊहः

प्र+ऊढः

प्र+ऊढिः

शकन्धुः

ककन्धुः

कुलटा

मार्तण्डः

सीमन्तः (केशवेरो)

सारङ्गः (पशुपक्षिणोः)

हलीषा

लाङ्गलीषा

स्वैरम्

स्वैरो

स्वैरिणी

प्रष्टौहः

विश्वौहः

प्रौहः

प्रौढः

प्रौढिः

शकः व्यादिषु परस्मै वाच्यम् ।

स्वैरीः
स्वैरीणोः

ऊहि

प्रौहोः
प्रौहोः

स्वरसन्धिः ।

अक्ष+अहिनी

मुख+कृतः

दुःख+कृतः

प्र+क्षणम्

वत्सल+क्षणम्

कम्बल+क्षणम्

वसन+क्षणम्

क्षण+क्षणम्

दश+क्षणः

प्र+कण्ठासि

उप+कतीयते

क+एव

अव+एवति

उप+ जते

अव+रति

उप+एषते

प्र+एषः

प्र+एष्यः

अव+एहि

शिवाय+ॐ नमः

स्थूल+भोगः

विम्ब+भोगः

अक्ष+हिनी ॥ अक्ष+हिनी

मुखार्धः

दुःखार्धः

प्रार्णम्

वत्सलार्णम्

कम्बलार्णम्

वसनार्णम्

क्षणार्णम्

दशार्णः

प्रार्थति

उपार्थयते

क+एव

अवेदति

उपेजते

अवेति

उपेपने

प्रेषः

प्रेष्यः

अवेहि

शिवायोनमः

स्थूलोः

विम्बोः

कृते च समासे

अर्णोः त्पोसं गोर्णोः

क+एव ॥ एवे चादियोगे ॥

अर्णोः त्पोसं गोर्णोः

एकादशविंशतिः

प्रादुहोदोदनेन्येषु

भोमाहोभ

भोत्वोऽयोः

स मासे (या) ॥

१ एकादशविंशतिः एकादशविंशतिः ।

अद्वा+अस्ति
 राजा+आस्ते
 मेधा+इष्टा
 पिता+ईदते
 माता+उत्सुका
 ज्ञाता+ऊइषे
 वर्षा+अतुः
 स्वया+अकारायते
 विद्या+लकारः
 भार्या+एति
 गङ्गा+ओषः
 कथा+पेतिह्यम्
 रक्षा+औचित्यम्

अद्वास्ति
 राजास्ते
 मेघेष्टा
 पितेइषे
 मातोत्सुका
 ज्ञातोइषे
 वर्षर्तुः
 स्वयर्कारायते
 विद्यलकारः
 भार्येति
 गङ्गापः
 कथेतिह्यम्
 रक्षौचित्यम्

अत्र विशेषः—

आ+इन्दम्
 आ+ईहिष्ट
 आ+उज्झव
 आ+ऊपिप्यत्
 आ+अच्छम्

ऐन्दम्
 ऐहिष्ट
 औज्झव
 औपिप्यत्
 आच्छम्

आडागमान

इकारपूर्वोदाहरणदिक्—

दाधि+अच्छम्
 वारि+आनय
 मति+इच्छा

दध्यच्छम्
 वार्यानय
 मतीच्छा

-स्वरसन्धिः ।

सुद्धि+ईपः
गिरि+उपलः
मूमि+ऊपः
कपि+कपमः
कवि+कवत्वम्
भाषि+भाषर्षः
हरि+हरावणः
कृपि+कृप्यत्वम्

सुद्धीपः
गिर्युपलः
मूमूपः
कप्यर्षमः
कव्येकवत्वम्
भाष्योपर्वः
हर्यैरावणः
कृप्याक्षरम्

ईकारपूर्वोदाहरणदिङ्-

गौरी+मन्त्र
नदी+भाषाणि
बाणी+इह
बागमी+ईश्वरः
राशी+गदितः
क्षोणी+ऊरुः
बली+शत्रु
पत्नी+भोगः
मृगी+ऐषेयम्
भोगी+भोग्यम्

गौर्वन्त्र
नद्यभाषि
बाणीह
बागमीश्वरः
राशमुदितः
क्षोण्यूरु
बल्यंशु
पत्न्योदः
मृग्येयम्
भोग्यो-ध

उकारपूर्वोदाहरणदिङ्-

मधु+अमृतम्
जगु+भाषणम्
शत्रु+इतरत्
सगु+ईदृशम्

मध्वमृतम्
जग्यभाषण
शत्र्वितरत्
अम्यो-इत

भानु+आरगः :

विभु+अम्

वभु+अम्

गभु+एकदा

जिभु+भोजः

तभु+ऐगुरम्

प्रभु+भोदनम्

सुभु+औशनिकः

भानुरागः

विभु

वभु

वभवेकदा

जिभुभोजः

तवेगुरम्

प्रभोदनम्

सुभोशनिकः

ऊकारपूर्वादाहरणदिक-

वभू+अलंकारः

स्वभू+आसनम्

पुनर्भू+इष्टिः

वर्षाभू+ईक्षणम्

स्वयंभू+वत्सवः

वामोर्भू+ऊरीकृतम्

दिधिभू+कजुत्वम्

चभू+एकतानः

तनू+भोजः

सरयू+ऐन्द्रियकम्

कट्टू+औरसः

वच्यलंकारः

स्वभ्यासनम्

पुनर्भूइष्टिः

वर्षाभूईक्षणम्

स्वयंभूवत्सवः

वामोर्भूकृतम्

दिधिमूजुत्वम्

चम्बेकतानः

तन्योजः

सरय्वैन्द्रियकम्

कट्टौरसः

अकारपूर्वादाहरणदिक-

पितृ+अभ्युदयः

मातृ+आज्ञा

पित्रभ्युदयः

मात्राज्ञा

यात्रिहितम्

भात्रीरितः

ननान्द+उक्तिः
स्वस्+ऊरीकृतम्
देवृ+ऊजीपम्
होतृ+एकगुरुः
नष्टृ+ओषधीशः
उद्गातृ+ऐक्यम्
क्षत्रृ+औरस्यः

नना-दुक्तिः
स्वसूरीकृतम्
देवृजीपम्
होत्रैकगुरुः
नज्जोषधीशः
उद्गात्रैक्यम्
क्षऔरस्यः

अकारपूर्वोदाहरणदिक-कुशब्दवत् ।

लृकारपूर्वोदाहरणदिगपि न प्रायः, केवलमनुकरणशब्देषु ॥

एकारपूर्वोदाहरणदिक-

तत्र पूर्वकारस्य पदान्ते तु वर्तमानत्वे आदेशो यकारोच्चारणं नापि भवति

+भनम्
+भागताः

नयनम्
{ व भागताः
{ तयागताः

+इह
+ईशितारः

{ य इह
{ ययिह
{ क ईशितारः
{ कयीशितारः

+उद्गाताः
+अहिताः

{ रान्य उद्गाताः
{ रान्ययुद्गाताः
{ इम अहिताः

दुर्भ+दुर्भाति

{ दुर्भ दुर्भाति
दुर्भ दुर्भाति

माये+भोक्तुमि

{ प्राप्त भोक्तुमि
प्राप्त भोक्तुमि

आपने+ऐतेयम्

{ आपने ऐतेयम्
आपने ऐतेयम्

शास्त्रे+भोपयिक्तम्

{ शास्त्रे भोपयिक्तम्
शास्त्रे भोपयिक्तम्

अत्र विशेषः—

दरे+भव

दरेऽव ॥ ' एकः पदान्तादिति । पूर्वरूप

यत्र एकारस्य यकारे परे सति अप्र, तत्प्रत्ययते ।

क्षे+यम्

क्षयम्

ज+यम्

जयम्

क्षे+यम्

क्षयम् ॥ ' अक्षयस्तदर्थे ' ,

ओकारपूर्वोदाहरणदिक्—

तत्र पूर्वोकारस्य पदान्तत्वे तु आदेशो वकारं नाप्युच्चारयेत् ॥

ओ+भति

भवति

पठो+आम्रः

{ पठ आम्रः

{ पठ आम्रः

भानो+इन्द्रियम्

{ भान इन्द्रियम्

{ भान इन्द्रियम्

विष्णो+ईषिका

{ विष्ण ईषिका

{ विष्ण ईषिका

१ योग्यार्थे तु ' क्षेयम् ' इति भवति । २ यच्च इत्थं ' अथैव केतारः क्रीणीयुः ' इ
 पुराण आपणे प्रसारितं, तत्र ' कयम् ' भवति । यच्च कालान्तरे विक्रययोग्यम्, ३
 ' केयम् ' इति भवति ॥

धांसो+उन्मत्ताः

{ स्थाल उन्मत्ताः
स्थालवुन्मत्ताः

पायो+ऊनाः

{ पाय ऊनाः
पायवूनाः

ढो+अष्टः

{ षट् अष्टः
षट्पृष्टः

रो+एहि

{ भर एहि
भरवोदि

ते+भोद्धारः

{ गुर भोद्धारः
गुरवोद्धारः

तो+पेश्वर्यम्

{ प्रभ पेश्वर्यम्
प्रभवैश्वर्यम्

प्रो+भौश्वर्यम्

{ विभ भौश्वर्यम्
विभवौश्वर्यम्

भृविः

यत्र भोद्धारस्य वचारे परे सति भव्, तत्परिवर्तते ॥
गभ्युनिः ॥ 'गोर्भुतावध्वपरिमाणे' ॥

गो+यम्

गभ्यम्

गायो+यः

माधव्यः

गो+यम्

उभ्यम्

'वान्तो यि प्रत्यये' ॥

विमो+भर

अत्र विशेषः—

विमोडव ॥ 'एहः परान्तादिति' पूर्वस्त्वम् ॥

गो+भषम्

गोभषम्

{ 'सर्वत्र विमाणा गोः' अति
परान्ते वा प्रवृत्तिमात्रः ॥
गोभषम्

(२०)

रूपमालायां-

गो+इच्छा

गो+ईहा

गो+उद्धः

गो+ऊढः

गो+अपमः

गो+एकदन्तः

गो+ओकांसि

गवेच्छा

गवेहा

गवोद्धः

गवोढः

गवपमः

गवैकदन्तः

गवौकांसि

अवङ् एोदायनस्य ।
पदान्ते गोपचि ओकारस्य
अवङ् आवेणो वा ॥

गो+इद्रः

गवेन्द्रः

‘इन्द्रे च’ गोरवङ् आवे
नित्यम् ॥

ऐकारपूर्वोदाहरणविङ्-

तत्र पूर्वोदाहरण पदान्तात्वे तु आवेष्टे यकारं नाप्युच्चारयेत् ।

नै+अकः

पत्न्यै+अट

शान्त्यै+आधर्वणम्

भियै+इन्दुः

स्त्रियै+ईशानः

भृत्यै+

नायकः

पत्न्या अट

पत्न्यायट

शान्त्या आधर्वणम्

शान्त्यायाधर्वणम्

{ भिया इन्दुः

{ भियायिन्दुः

{ स्त्रिया ईशानः

{ स्त्रियायीशानः

{ भृत्या वगोः

{ भृत्यायुगोः

{ भृत्या ऊरीश्वरः

{ भृत्यापूरीश्वरः

इष्टयै+कृत्विक्

वृत्तयै+रकान्तः

गुप्तयै+ओतुः

भायै+ऐश्वर्यम्

मायै+औत्सुक्यम्

{ इष्टया कृत्विक्

{ इष्टयावृत्त्विक्

{ वृत्तया एकान्तः

{ वृत्तयायैरकान्तः

{ गुप्तया ओतुः

{ गुप्तयाओतुः

{ भाया ऐश्वर्यम्

{ भायाऐश्वर्यम्

{ माया औत्सुक्यम्

{ मायायै त्सुक्यम्

ओकारपूर्वोदाहरणादिक-

तत्र पूर्वोकारस्य पदान्तरस्थे तु आदेशे वकारोच्चारणानुच्चारणे-

वी+अकः

वुरी+अनुरक्तः

दरी+आमहः

अरथी+इरा

शत्री+ईर्ष्या

भानो+उपमा

भूमौ+ऊषः

आजा+अष्टिः

पावकः

{ गुरा अनुरक्तः

{ गुरावनुरक्तः

{ दरा आमहः

{ दरावामहः

{ अरथा इरा

{ अरथाविरा

{ शत्रा ईर्ष्या

{ शत्रावीर्ष्या

{ भाना उपमा

{ भानावुपमा

{ भूमौ ऊषः

{ भूमौऊषः

{ आजा अष्टिः

{ आजाअष्टिः

भित्ति+मकपरी

भरी+मोदनः

भ्रमो+प्रेक्ष्यम्

की+भौष्टकम्

{ भित्ति एकपरी
भित्तिवेकपरी{ भरा मोदनः
भरावोदनः{ भ्रमा प्रेक्ष्यम्
भ्रमावैक्ष्यम्{ का भौष्टकम्
कावौष्टकम्

अथ प्रकृतिभावः ।

उत्र वैकल्पिकोदाहरणदिक-

अकारपूर्वोदाहरणदिक-

एहि कृष्ण+अत्र दधि

एहि राम+आयाता देवाः

एहि देव+इह यज्ञे

| | |
|---|---------------------|
| { | एहि कृष्ण अत्र दधि |
| | एहि कृष्णात्र दधि |
| | एहि राम आयाता देवाः |
| | एहि रामायाता देवाः |
| | एहि देव इह यज्ञे |
| { | एहि देवैह यज्ञे |

‘लुप्तप्रत्यय’ अथि । इति

सप्त+अपीणाम्

सप्त+अपयः

| | |
|---|--------------|
| { | सप्त अपीणाम् |
| | सप्तपीणाम् |
| | सप्त अपयः |
| | सप्तपयः |

‘अत्यकः’ वि.
कस्मै प्रकृतिः
साधः पं.
मात्रः ३३

स्वरसन्धिः ।

(२३)

आकारपूर्वोदाहरणद्वि-

महा+कविः

माहा+कृतः

{ महा कविः
महाविः
माहाकृतः
माहकृतः }

'कृत्यकः' इति
पदान्ते ह्रस्व-
सहितः प्रकृ-
तिभावः ॥

ईकारपूर्वोदाहरणद्वि-

एन कलत्राणि+अत्र शम्

एन कलत्राणि+इह शय्या

{ एन कलत्राणि अत्र शम्
एन कलत्राण्यत्र शम्
एन कलत्राणि इह शय्या
एन कलत्राणीह शय्या }

'लुक्प्रगुणा

ईकारपूर्वोदाहरणद्वि-

नदी+अत्र

गौरी+भास्ते

करी+उन्मत्तः

देवी+उद्गते

बायी+कच्छति

{ नदि अत्र
नद्यत्र
गौरि भास्ते
गौर्यास्ते
करि उन्मत्तः
कर्पुन्मत्तः
देवि उद्गते
देव्युद्गते
बायि कच्छति
बाय्यच्छति }

'एकोऽसर्वे शास्त्रस्य हस्त्य'
एति पदान्ते ह्रस्वसहितः प्रकृति-
भावो वा ॥

(२४)

रूपमालाया-

सुधी+व्यास्यः

सुधुपास्यः ॥ समासे तु न ॥

सकारपूर्वोदाहरणदिक्-

व+इति

{ व इति
ऊ इति
बिति } इति

मधु+अत्र

{ मधु अत्र
मध्वत्र

त्रपु+इच्छति

{ त्रपु इच्छति
त्रप्विच्छति

वसु+एति

{ वसु एति
वस्येति

दाह+ओपति

{ दाह ओपति
दाहोपति

चाह+पेतिहम्

{ चाह पेतिहम्
चाहंतिहम्

मधु+भौमत्यम्

{ मधु भौमत्यम्
मध्वौमत्यम्

समासे तु न प्रकृतिभावः-

मधु+भारः

मध्वारः

वसु+इच्छा

वस्यिच्छा

वध्वाननम्

‘इकोऽसर्वेण शाकस्यस्य हस्य’ इति पदान्ते
हस्यस्यापि मेघवद्भवे कृते प्रकृतिभावः ॥

स्वरसन्धिः ।

(२५)

ऋकारपूर्वोदाहरणदिक-

आह+अत्र

{ आह अत्र
आत्र

घाह+इन्दति

{ घाह इन्दति
घात्रिन्दति

हर्ह+उच्छति

{ हर्ह उच्छति
हर्हुच्छति

कर्ह+एति

{ कर्ह एति
कर्त्रेति

माह+भाच्छतु

{ माह भाच्छतु
मानुच्छतु

‘इकोऽस्येणं साकस्याया इत्यत्र’

एकारपूर्वोदाहरणदिक-

हे+अम्ब

{ हे अम्ब
हेऽम्ब

हे+ईशान

{ हे ईशान
ह ईशान
हयीशान

हे+उमेश

{ हे उमेश
ह उमेश
हयुमेश

हे+अमुक्षिन्

{ हे अमुक्षिन्
अमुक्षिन्
हयमुक्षिन्

हे+एक

{ हे एक
ह एक
ह्येक

‘लुवप्रप्रा आदि नित्यम्. इति छत्तपणे लुव’

ओङ्कारपूर्वात्परत्वारिह-

| | | |
|--------------------|--|----------|
| एदि विभो+भव स्नादि | { एदि विभो भव स्नादि एदि विभ भव स्नादि एदि विभव स्नादि } | विभो+इति |
| विभो+इति | { विभो इति विभ इति विभविति } | विभो+इति |

देकारपूर्वात्परत्वारिह-

| | |
|-----------|---|
| दे+भज | { दे भज हा भज हापज } |
| दे+इन्द्र | { दे इन्द्र हा इन्द्र हापिन्द्र } |
| दे+उभय | { दे उभय हा उभय हायुभय } |
| दे+भूतो | { दे भूतो हा भूतो हायूतो } |
| दे+एड | { दे एड हा एड हायेड } |

अथ नित्यप्रकृतिभावोदाहरणदिक्-
एकाचूनिपातपूर्वोदाहरणदिक्-

अ+अपेहि

आ+एवम्

आ+एवम्

इ+इन्द्रः

ई+भार्यः

उ+उमेशः

ऊ+ओषति

ऋ+अर्दितः

ऌ+एवं तन्

ए+ईश्वर

ओ+अच्युत

ऐ+एवं तन्

औ+अमराः

अ अपेहि

आ एवं तु मन्वते

आ एवं किल तन्

इ+इन्द्रः

ई भार्यः

उ उमेशः

ऊ ओषति

ऋ अर्दितः

ऌ एवं तन्

ए ईश्वर

ओ अच्युत

ऐ एवं तन्

औ अमराः

इति

अनेकाचूनिपातपूर्वोदाहरणदिक्-

महो+ईशाः

गहो+इति

ताहो+इति

महो ईशाः

गहो इति

ताहो इति

ओदन्तः

द्विवचनान्तप्रकृतिभावोदाहरणदिक्-

ति+अत्र

वी+इमौ

गिरिणी+अच्छे

हरी अत्र

हवी इमौ

गारिणी अच्छे

विष्णू+अम्
 आनू+इह
 अम्+आसाते
 गीगे+अम्
 माले+आनय
 पचेते+इमी
 हूवेहे+अर्पम्
 मुशये+आवायम्

विष्णू अम्
 आनू इह
 अम् आसाते
 गीग अम्
 माले आनय
 पचेते इमी
 हूवेहे अर्पम्
 मुशये आवायम्

अहुदधनान्तपठ्यतेभावोदधरणदिह-

अमी+आसते
 अमी+ईशाः

अमी आसते
 अमी ईशाः } आसते

इति श्वरसभिः ॥

वैष्णवग्रन्थसन्धिः ।

[illegible]

ककारपूर्वोदाहरणदिक्-

पृथक्+जञति

काष्ठशक्+ { आयाति
इन्दति
ईहते
एजते

धिक्+येधर्यम्

पृथक्+इरति

पृथक्+रमते

मनाक्

हिरक्+करोति

हिरक्+खनति

मनाक्+चरति

पृथक्+छिनाति

मनाक्+पिबति

पृथक्+सरति

काष्ठशक्+शूरः

वाप्+भर्षी

वाप्+यत्र

वाप्+इटि

त्वप्+इन्द्रिषम्

वाप्+अटि

पृथग्+जति

काष्ठशगायाठि

काष्ठशगिन्दति

काष्ठशगीहते

काष्ठशगेजते

धिनैधर्यम्

पृथग्हरति

पृथग्मते

{ मनाक्

{ मनाग्

हिरक्करोति

हिरक्खनति

मनाक्चरति

पृथक्छिनाति

मनाक्पिबति

पृथक्सरति

काष्ठशक्शूरः

खकारपूर्वोदाहरणदिक्-

वाग्धौ

वाग्यत्र

वागटि

वागइन्द्रिषम्

सम्पच्+उत्तम्

सम्पद्गुक्तम्

विष्वच्

{ विष्वक्
विष्वग्

वाच्+कृतम्

वाक्कृतम्

प्रत्यच्+चरति

प्रत्यक्षचरति

वाच्+शूट

वाक्शूटः

अत्रायं विशेषः-

अच्+भन्तः

अजन्तः

अच्+हत्तौ

अहत्तौ

अच्+संधिः

असंधिः

} प्रयोगः

जकारपूर्वोदाहरणविक-

प्राह्+अत्र

प्राहत्र

प्राह्+विवाकः

प्राह्विवाकः

प्राह्+

{ प्राह
प्राह्व

प्राह्+दसति

प्राह्वदसति

प्राह्+शूटः

प्राह्वशूटः

एतदेव जकाराणाम् शुभ्र (भ्र) शब्दे बोध्यम् ।

जकारपूर्वोदाहरणविक-

जलिपातः

{ जलिकः
जलिग्

जलिपतानि

जलिकपतानि

व्यञ्जनसन्धिः-।

(३३)

सुयुज्+भ+चति

सुयुग+चति

सुयुज्+

{ सुयुक्
सुयुग्

सुयुज्+सरानि

सुयुक्+सरति

सज्+इह

सगिह

सज्+

{ सक्
सन्

सज्+शर्म

सक्+शर्म

सह्+हत्वा

सग्नस्वा

अयं तु विशेषः-मृज्-मृज्-यज्-राज्-भस्ज+भ्राज् छास्यवत्

वैश्वमृज्+भज्

विश्वसृज्

वैश्वमृज्+

{ विश्वसृद्
विश्वसृह्

वैश्वमृज्+दारयम्

विश्वसृद्+दास्यम्

विश्वसृज्+शूरः

विश्वसृद्+शूरः

वेज्+आस्ते

देवेडास्ते

वेज्+हस्ती

देवेहहस्ती

ज्+

{ देवेह्
देवेह्

ज्+शत्रुः

देवेहशत्रुः

परिमृज्+अयम्

परिमृज्+अयम्

परिमृज्+इयः

परिमृज्+इयः

परिमृज्+

{ परिमृद्
परिमृह्

परिमृज्+कृतः

परिमृद्+कृतिः

१. 'भज्' काले तु सज् न भज् 'सज्' काले न भज्

रूपमात्राणी-

(३४)

परिगृह्ण+धपनि
राज्ञ्+भञ्जुः
राज्ञ्+हन्ती
राज्ञ्+

परिमृष्टभगनि
गहन्तुः
गहन्ती
{ गह
{ गह
गहन्तुः

राज्ञ्+उभुः
विभ्राज्ञ्+उदयः
विभ्राज्ञ्+हेतिः

विभ्रादुदयः
विभ्रादुहेतिः
{ विभ्रादु
{ विभ्रादु

विभ्राज्ञ्+

विभ्रादुगोषिः
विभ्रादुचरति

विभ्राज्ञ्+शोषिः
विभ्राज्ञ्+चरति
भृज्ञ्+आस्ते
भृज्ञ्+हर्म्यम्

भृज्ञास्ते
भृज्ञहर्म्यम्
{ भृज्ञ
{ भृज्ञ

भृज्ञ्+

भृज्ञ्+सरति
भृज्ञ्+गुणोषि

भृज्ञसरति
भृज्ञगोषि

टकारपूर्वोदाहरणदिक्-

घुट्+पति
घुट्+हेला
घुट्+

घुटेलि
घुटहेला
{ घुट
{ घुट

घुट्+पिबतिः
घुट्+शाकम्

घुटपिबतिः
घुटशाकम्

तकारपूर्वोदाहरणादिक-

चिन्+ईहा

चिन्+ईर्ष्यः

चिन्+

चिन्+करोति

चिन्+लनति

चिन्+षयः

चिन्+छत्रम्

मुगु+टीकते

जिन्+टक्कुरः

जिन्+सरति

मुगु+पुनाति

लोफाजिन्+सिञ्चा

मगु+पठम्

मगु+सारः

चिदीहा

चिद्ईर्ष्यः

{ चित्

{ चिद्

चित्करोति

चिन्लनति

चिषयः

चिच्छत्रम्

मुटीकते

जिट्क्कुरः

जिसरति

मुपुनाति

लोफाजिच्छिञ्चा

मपठम्

मसारः

दकारपूर्वोदाहरणादिक-

दङ्+अर्थः

दङ्+इच्छा

दङ्+ईर्ष्यः

दङ्+

दङ्+पठम्

दङ्+परितम्

मुपङ्+छत्रम्

दर्थः

दइच्छा

दईर्ष्यः

{ दङ्

{ दङ्

दपठम्

दपरितम्

मुपङ्छत्रम्

Figure 1

100

7-11

715

[illegible]

गुण विरपे दानावर्गः ६ -

पृथग्। इति

{ गुणगुरानि
कृष्णगुरानि

दिग् (न्) + ह् + गो

{ दिव्यनाम
दिग्दत्ता

वाग् (वृ) + दृष्टिः

{ वाग्धाट
{ वाग्धरिः

जपारपूर्वोदाहरणम्-

काज़+हली

अच्छा
अच्छी

१५) नमः

{ अङ्गुलः
अङ्गुलः

ढकारपूर्वोदाहरणदिक-

इ (ण) + हरति

{ माइडरति

वइ (ज्) + हसति

{ माइहरति

{ देवेइडसति
{ देवेइहसति

दकारपूर्वोदाहरणदिक-

इ + हविः

{ तद्धविः

म्बइ (ग्) + हेति

{ तद्गहविः

इ (त्) + हर्षः

{ भास्वहेति

{ भास्वइहेति

{ जगद्धर्षः

{ जगद्हर्षः

वफारपूर्वोदाहरणदिक-

इ (भ्) + हरती

{ ककुम्भस्ती

इ (प्) + हरिः

{ ककुम्भस्ती

{ गुग्गुहरीः

{ गग्गुहरीः

'साङ्ग्राह' इति मृत्वावधसमापरकशकारस्यादेशाबोधकपञ्चम् ।
पदान्तेषु पर्वेषु सप्तम् ।

| क | ख | ग | घ | ङ | च |
|---|---|---|---|---|---|
| क | ख | ग | घ | ङ | च |
| प | फ | ब | भ | म | य |
| र | ल | व | श | स | ह |
| ळ | ळ | ळ | ळ | ळ | ळ |

परम्य शकारस्य छकारो वा

ककारपूर्वोदाहरणदिक-

+ सञ्चः

{ शङ्खलुहः

{ शङ्खलुहः

(५०)

ह्रस्वपाठ्यानी -

क (क) + गुः

{ ककुः
ककुः

ख (ख) + गुः

{ खखः
खखः

ग (ग) + गुः

{ गगः
गगः

टकादयोः सार्वभौमिक -

ट (ट) + मरा

{ टिमरा
टिमरा

ड (ड) + मरा

{ डिमरा
डिमरा

पकारपूर्वोदाहरणविक -

प (प) + शर्म

{ पपशर्म
पपशर्म

त (त) + शोकः

{ ततशोकः
ततशोकः

पुष्प (पु) + शम्भुः

{ पुष्पशम्भुः
पुष्पशम्भुः

भस्म (भ) + शम्भुः

{ भस्मशम्भुः
भस्मशम्भुः

पकारपूर्वोदाहरणविक -

गुप् + शूरः

{ गुप्शूरः
गुप्शूरः

कुकुप् + शुकः

{ कुकुपशुकः
कुकुपशुकः

| निमित्तानि | | स्थानिनः । न | | | |
|------------|---|--------------|---|---------|--------|
| | | व | द | अवदान्त | वदान्त |
| क | व | क | क | ० | अ व् |
| | र | ० | ० | अ | ० |
| ख | व | ख | ख | ० | ० |
| | र | ० | ० | ० | ० |
| ग | व | ग | ग | ० | ० |
| | र | ० | ० | ० | ० |
| घ | व | घ | घ | ० | ० |
| | र | ० | ० | ० | ० |
| च | व | च | च | ० | ० |
| | र | ० | ० | ० | ० |
| ज | व | ज | ज | ० | ० |
| | र | ० | ० | ० | ० |
| झ | व | झ | झ | ० | ० |
| | र | ० | ० | ० | ० |
| ट | व | ट | ट | ० | ० |
| | र | ० | ० | ० | ० |

आदेशः

काटव+ति

कटव+ति

कटव+ति

काटव+ति

काटव+ति

{ सप्तशतः
सप्तशतः

सप्तशतः

चकारपरकोदाहरणदिह-

अन्+पति

पन्+चते

भास्वान्+परमि

अचन्ति

पचते

{ भास्वांश्चरति
भास्वांश्चरति

छकारपरकोदाहरणदिह-

छान्+छनम्

यान्+छा

भवान्+छिनति

छान्छनम्

वाञ्छा

{ भवान्छिनति
भवान्छिनति

जकारपूर्वोदाहरणदिह-

यज्+तः

राज्+तः

यजः

राजः

ञकारपरकोदाहरणदिह-

चिद् (त्) +जीवः

तद्+जयः

शुन्+जति

शङ्खन्+जयः

चिज्जीवः

तज्जयः

शुञ्जति

शङ्खजयः

क्षकारपरकोदाहरणदिह-

तद्+क्षरः

तक्षरः

| निमित्तानि | 'घृणा घृः' 'तौः' 'चि' न पदान्तादोरनाम् 'नग्नञ्यप्रशान्' 'तोळि' इति सूत्रविधेय- बोधकयन्त्रम् | | | | | |
|------------------|---|---|---|---|-------------|---------|
| | स्यानेनः | | | | | |
| | त | थ | द | ध | अपदान्तं नृ | पदान्तं |
| य पृथ | ट | ठ | ड | ढ | ण | ० |
| ६ { पृथ अपदान्ते | " | " | " | " | " | ० |
| पर | " | ड | ड | ड | " | ० ष |
| ७ { पृथ अपदान्ते | " | ड | ड | ड | " | ० |
| पर | " | ड | ड | ड | " | ० ष |
| ८ { पृथ अपदान्ते | " | ड | ड | ड | " | ० |
| पर | ड | ड | " | ड | " | ण |
| ९ { पृथ अपदान्ते | ड | ड | " | ड | " | ० |
| पर | ड | ड | " | ड | " | ण |
| द्वि परे | ल | ल | ल | ल | ० | ल |

भाषायाः

पकारपूर्वोदाहरणद्विक-

पु+ता
विप्र+धा
पु+नः
पु+नः

वेष्टा
प्रतिष्ठा
पुष्पः
युष्पः

टकारपूर्वोदाहरणद्विक-

रु+ते
रु+धाः

रुष्टे
रुष्टाः

(४४)

रूपमालायां-

टकारपरोदाहरणविक्र-

चलत्+टिडिभः
चत् (च्)+ट्टीका
लुत्+टति
चलन्+टिडिभः

चलट्टिडिभः
तट्टीका
लुण्टति
चलंष्टिडिभः
चलंष्टिडिभः

टकारपरोदाहरणविक्र-

धीव्यत्+ठकुः
चत् (च्)+ठकार
कुन्+ठितः
पचन् (त्)+ठकुः

धीव्यट्टकुः
तट्टकारः
कुण्ठितः
पचंष्टकुः
पचंष्टकुः

डकारपूर्वोदाहरणविक्र-

येङ्+ध्वम्
पङ्+भाम्
पङ्+नवतिः
पङ्+नगर्थः

येङ्गम्
पङ्गांम्
{ पङ्गवतिः
पङ्गवतिः
{ पङ्गागर्थः
पङ्गयगर्थः

‘अनामप्रविनगरी-
नाम्’ इति पदान्ते-

डकारपरोदाहरणविक्र-

नदत्+डमः
उड्+डयनम्
हुड्+डते
नदत्

नदड्डमः
उड्डयनम्
हुड्डते
नदडिडिडिभः

टकारे परे लोपः ताम्नात्पूर्वस्य
डकारस्य, उपकारस्य दीर्घः ॥

व्यञ्जनसन्धिः ।

(४२)

ढकारपूर्वोदाहरणदिक्--

उद् (ह) + धः (षः)

इ ((ह) + धः (रः)

लीढः

मूढः

ढकारपरोदाहरणदिक्--

रत् + ढका

रु + ढौकते

किन् + ढौकसे

नदृढका

उद्ढौकते

चकिण्ढौकसे

लकारपरोदाहरणदिक्--

इ (ल) + लीनः

रु + लीला -

रु + लिखति

चिह्नानः

वर्लीला

संलिखति ।

पर्यन्तुनासिरेनुनासिको वा ' ' प्रत्यये निरूप्यम् ' इति सूत्रयोधितयन्त्रम्

निमित्तानि

स्थानिनः पदान्त

| ग | ज | ड | ढ | ण |
|----|----|----|----|----|
| ङ | ञ | ण | न | म् |
| ११ | ११ | ११ | ११ | ११ |
| ११ | ११ | ११ | ११ | ११ |
| ११ | ११ | ११ | ११ | ११ |
| ११ | ११ | ११ | ११ | ११ |

आदेशाः

अप्रत्यये परे वा

प्रत्यये तु निरूप्यम्

स्वप्+ननसी

वाग्+मयम्

वाग्+मात्रम्

{ स्वप्ननसी

{ स्वप्ननसी

{ वाग्मयम्

{ वाग्मात्रम्

डकारपूर्वोदाहरणद्विक-

पिभ्राह्+नुतिः

राह्+ग (न) गरी

पह्+गगर्ग्यः

पह्+गवतिः

पह्+गोम्

पह्+मासाः

{ विभ्राणुतिः

{ विभ्राह्नुतिः

{ राणगरी

{ राह्गगरी

{ पण्गगर्ग्यः

{ पह्गगर्ग्यः

{ पण्गवतिः

{ पह्गवतिः

{ पण्गोम्

{ पण्मासाः

{ पह्मासाः

वकारपूर्वोदाहरणद्विक-

तह्+निलयः

मह्+नीतिः

चिह्+मयम्

तह्+मात्रम्

{ तन्निडयः

{ तह्निडयः

{ मन्नीतिः

{ मह्नीतिः

{ चिन्मयम्

{ तन्मात्रम्

वकारपूर्वोदाहरणद्विक-

गुह्+नाभिः

{ गुह्नाभिः

{ गुह्नाभिः

{ ककुम्नायकः

{ ककुम्नायकः

{ ककुम्मात्रम्

अपदान्तमकारपूर्वकोदाहरणदिक्-

| | |
|--------------|------------|
| शाम्+तः | शान्तः |
| काम्+तिः | क्रान्तिः |
| काम्+तः | क्रान्तः |
| आक्रम्+स्यते | आक्रमस्यते |
| संगम्+स्यते | संगस्यते |

पदान्तमकारपूर्वकोदाहरणदिक्-

| | |
|---------------|-----------------|
| फलम्+हरति | फलं हरति |
| सम्+यन्ता | { संयन्ता |
| | { संव्यन्ता |
| सम्+वत्सरः | { संवत्सरः |
| | { संवत्सराः |
| द्रव्यम्+राति | द्रव्यं राति |
| यम्+लोकम् | { यं लोकम् |
| | { यल्लोकम् |
| पृथग्+मिग्नति | { पृथग् मिग्नति |
| | { पृथग्मिग्नति |
| देवम्+गमति | { देवं गमति |
| | { देवगमति |
| सिद्धम् | { सिद्धं सगति |
| | { सिद्ध्यावति |
| | { शिवं भगति |
| | { शिवभगति |
| | { भगतां पादवे |
| | { भगताप्रपादवे |

व्यञ्जनसन्धिः ।

(४९)

मम्+दौकसे

{ मामं दौकसे
{ मामन्दौकसे

हाम्+धरति

{ गह्रां धरति
{ गह्रान्धरति

शुम्+जयति

{ शशुं जयति
{ शशुजयति

रिपुम्+वाधते

{ रिपुं वाधते
{ रिपुन्वाधते

नदीम्+गच्छति

{ नदीं गच्छति
{ नदीङ्गच्छति

वनम्+धीयते

{ वनं धीयते
{ वनङ्धीयते

गाम्+देहि

{ गां देहि
{ गान्देहि

भूमिम्+स्रनति

{ भूमिं स्रनति
{ भूमिङ्स्रनति

पुष्पम्+पुल्लति

{ पुष्पं पुल्लति
{ पुष्पपुल्लति

काष्ठम्+छिनत्ति

{ काष्ठं छिनत्ति
{ काष्ठछिनत्ति

पात्रम्+ठणत्कारयति

{ पात्रं ठणत्कारयति
{ पात्रण्ठणत्कारयति

राजम्+वृत्तकारयति

{ राजं वृत्तकारयति

| ‘स्तोः क्षुना क्षुः’ | | ‘पुमः स्रष्टृम्बरे’ | | ‘पुना पुः’ | |
|----------------------|-------|---------------------|--|----------------------------------|------|
| निमित्तानि. प. | | स्थानी | | पुम | |
| अभ्यासाद्वारपरकाणि | पराणि | | | पुस | पुंस |
| | | | | ” | ” |
| | | | | पुंश | पुंश |
| | | | | पुंष | पुंष |
| | | | | पुंस | पुंस |
| | | | | पुस | पुंस |
| | | | | पुष | पुंश |
| | | | | पुंस | पुंस |
| | | | | ” | ” |
| | | | | ” | ” |
| | | भादेशो | | परं स्वयं विसर्जनीयमिद्वामृष्टी- | |
| | | | | योपध्मानीया न भवन्ति । | |

वदाहरणदिङ्

पुननित्रम्

पुंनः

{ पुंस्सनित्रम्
{ पुंस्सनित्रम्

{ पुंनदेः
{ पुंनदेः

उपरकहकारपरकोदाहरणदिक्-

कम्+हादयति

{ कल्लहादयति
कहादयति

नपरकहकारपरकोदाहरणदिक्-

पापम्+हुते

{ पापम्+हुते
पापं हुते

अपदान्तनकारस्थानिकोदाहरणदिक्-

स्वनङ्गान्+हि

स्वनङ्गां+हि

मन्+यते

मन्यते

यन्+यति

यन्वति

कन्+भन

कन्मवे

मन्+यत

मन्वति

न्+धि

नङ्गयते

रन्+जते

रन्धि

न्+यते

नङ्गयते

न्+भागम्

नङ्गयते

न्+उते

रिङ्गणम्

न्+यति

चण्डते

न्+स्यति

मन्वति

र+उते

लङ्गस्यति

र+यते

मण्डते

न्+यनम्

मन्यते

र+कः

कण्ठनम्

न्+यति

कण्ठकः

मन्+कनम्

शङ्कन्ति

मङ्गनम्

तुन्+पाते
तादन्+शि
दधृन्+पि
यशान्+सि

तुम्पाति
तादंशि
दधृंषि
यशंसि

| 'इणोः कृदृक् शारि' 'चयो द्वितीयाः शारि' | | | |
|---|------------------------|------------------------|------------------------|
| निमित्तान् पूर्वभूतानि | स्थानिनः परभूताः | | |
| | इ | ए | उ |
| | खइ, कइ, इ एइ, इइ, उ | गए, छए, ए दए, टए, ष | तउ, कउ, ल दछ, हस, स |

भादेशाः

ङकारपूर्वोदाहरणविक-

माइ+शरः

प्रत्यङ्+पातः

भरङ्+सर्गः

{ माइशरः
माइशरः
माइशरः
प्रत्यङ्पातः
प्रत्यङ्पातः
प्रत्यङ्पातः
वरङ्सर्गः
वरङ्सर्गः
वरङ्सर्गः

णकारपूर्वोदाहरणविक-

सुगन्+कातुः

{ सुगन्कातुः
सुगन्कातुः
सुगन्कातुः

ः+पण्डः

{ सुगण्डपण्डः
{ सुगण्डपण्डः
{ सुगण्डपण्डः
{ सुगण्डसूर्यः
{ सुगण्डसूर्यः
{ सुगण्डसूर्यः

ण+सूर्यः

| ‘हः सि धुद’ ‘नघ’ | |
|----------------------|---------------|
| निमित्त पूर्वभूते | स्थानी परभूतः |
| ह | ह |
| न | रस ह " " |
| | आदेशो |

हकारपूर्वोदाहरणविक्र-

सन्तः

{ पदसन्तः
{ पदसन्तः
{ पदसु
{ पदसु

नकारपूर्वोदाहरणविक्रः

तः

{ सन्तः
{ सन्तः

| ‘सि धुद’ | |
|---------------------|---|
| पूर्वभूतः स्थानी | परभूतः स्थानी |
| | श |
| | ञ्, ञ्, क्, इ, इश दयोः स्थाने आदेशाः |

(५४)

रूपमालायां-

न+पाते
दिन्+शि
दृन्+भि
शान्+सि

सुम्पति
तादंशि
दधंभि
यशांसि

'द्वयोः कृकृदृक् शारि' 'चयो द्वितीयाः शारि'

| निमित्तान पूर्वभूतानि | स्यानिनः परभूताः | | |
|--------------------------|------------------|------------|--------------|
| | श | ष् | स् |
| | खश, कश, श | कष, क्ष, ष | कस्, कस्, स् |
| इ | इश, इश, ष | इष, इष, ष | इस्, इस्, स् |
| ण | भादेशाः | | |

ङकारपूर्वोदाहरणविक-

इ+शरः

{ प्राक्त्वरः
प्राक्त्वरः
प्राक्त्वरः

त्यङ्+पयः

{ प्रत्यङ्पयः
प्रत्यङ्पयः
प्रत्यङ्पयः

इङ्+सर्ग

{ णङ्त्सर्ग
णङ्त्सर्ग
णङ्त्सर्ग

णकारपूर्वोदाहरणविक-

गम्+शत्रुः

{ मुगण्दशत्रुः
मुगण्दशत्रुः
मुगण्दशत्रुः



गण्+पण्डः

{ सुगण्पण्डः
सुगण्डपण्डः
सुगण्पण्डः
सुगण्डसूर्यः
सुगण्डसूर्यः
सुगण्सूर्यः

ण्+सूर्यः

| ‘इः सि घृह’ नञ् | |
|--------------------|---------------|
| निमित्त पुंभूतः | स्थानी परभूतः |
| इ | स |
| न | रस स ” ” |
| | भादेशो |

हकारपूर्वोदाहरणदिक-

सन्तः

{ पट्सन्तः
पट्सन्तः
पट्सु
पट्सु

सु

नकारपूर्वोदाहरणदिक-

सः

{ सन्तः
सन्तः

| ‘सि घृह’ | |
|-------------------|--|
| पुंभूतः स्थानी | परभूतः स्थानी |
| न | श अह, अह, अह, अह दयोः स्थाने भादेशाः |

मुन्+पाते
ताटन्+शि
दघृन्+पि
यशान्+सि

मुम्पवि
ताटंशि
दघृंषि
यशांसि

'ह्रणोः कृत्तुक् शारि' 'चयो द्वितीयाः शारि'

| निमित्ताने पूर्वभूतानि | स्यानिनः परभूताः | | |
|---------------------------|------------------------|-----------------------|------------------------|
| | इ | ए | उ |
| | खइ, कइ, इ हइ, दइ, ए | गए, झ, ष हए, टए, ष | कउ, वउ, स दउ, दउ, स |

आदेशाः

हकारपूर्वोदाहरणविक-

गइ+शरः

त्यइ+पद्यः

इइ+सर्वा

{ प्राक्शूरः
प्राक्शूरः
प्राक्शूरः
प्रत्यक्षूपद्यः
प्रत्यक्षूपद्यः
प्रत्यक्षूपद्यः
प्रत्यक्षूपद्यः
प्रत्यक्षूपद्यः
प्रत्यक्षूपद्यः

णकारपूर्वोदाहरणविक-

गण्+शतुः

{ सुगण्दशतुः
सुगण्दशतुः
सुगण्दशतुः



सुगण्+पण्डः

{ सुगण्दपण्डः
{ सुगण्दपण्डः
{ सुगण्पण्डः
{ सुगण्दसूर्यः
{ सुगण्दसूर्यः
{ सुगण्सूर्यः

गण्+सूर्यः

| हः सि धुदु 'नस' | |
|---------------------|----------------|
| निमित्त पर्यभूते | स्पर्शा परभूतः |
| ह | ह |
| न | स्त न " " |
| | मादेशी |

हकारपूर्वोदाहरणविक्र-

पद+सन्तः

पद+सु

{ पदसन्तः
{ पदसन्तः
{ पदसु
{ पदसु

नकारपूर्वोदाहरणविक्र-

नप+नरः

{ सनन्तः
{ सन्तः

नृशङ्गः

सङ्गः

सङ्गः

सङ्गः

सङ्गः

| ‘नृ प’ | |
|------------------------|---|
| पृथुतः स्थानी नृ | परभूत निमित्तम् ए नृ. नृ, नृ. नृ, नृ. नृ आदेशः |

नृपाहि

नृपाहि

नृपाहि

नृपाहि

नृपाहि

नृपाहि

| ‘कानासहिते’ | |
|--------------------------|--|
| स्थानी परभूतः कान् | स्थानी पृथुतः कान् कौस्कान्, कौस्कान् आदेशः |

कौस्कान्

कौस्कान्

| नः छव्यप्रशान् | | | |
|------------------------|---|-------------|----|
| निमित्तानि परभूतानि | | स्थानी न | |
| अम्-प्रत्याहारपरकाणि | ए | अ, | अ, |
| | इ | इ, | इ, |
| | उ | उ, | उ, |
| | ऋ | ऋ, | ऋ, |
| | ॠ | ॠ, | ॠ, |
| | ऌ | ऌ, | ऌ, |
| आदेशाः | | | |

विद्वान्+छात्रः

{ विद्वच्छात्रः
विद्वच्छात्रः

पुमान्+छकुरः

{ पुमोछकुरः
पुमोछकुरः

पापान्+शूकारयति

{ पापोशूकारयति
पापोशूकारयति

दृष्टान्+धारय

{ दृष्टोधारय
दृष्टोधारय

धीमान्+धीकाम्

{ धीमोधीकाम्
धीमोधीकाम्

राजन्+शायस्व

{ राज्ञोशायस्व
राज्ञोशायस्व

उदः परयोः स्यात्सम्भोः, रोगे वाच्ये स्कन्दः, सकारस्य
छोपः, तकारो वा पर्यायेण भवतः ।

दृ+स्थानम्

{ दृत्स्थानम्
दृत्स्थानम्

दृ+स्वम्भनम्

{ दृत्स्वम्भनम्
दृत्स्वम्भनम्

दृ+स्कन्दः

व्यञ्जनसन्धिः ।
अकारपूर्वादाहरणविकृ-

(५९)

वस्+अर्च्यः

वस्+आयाति

रस्+इन्दति

वस्+ईदते

प्रस्+वृञ्छति

रस्+ऊदते

प्रस्+अच्छति

गस्+याति

प्रस्+ओसति

प्रस्+पेच्छत्

मेत्रस्+औपत्

रीरस्+हरति

रयस्+याति

गलस्+विदाम्

नस्+रयः

शिवोऽर्च्यः

{ देव आयाति
देव्यायाति

{ सुर इन्दति
सुरयिन्दति

{ बुध ईदते
बुधयीदते

{ विप्र वृञ्छति
विप्रमुञ्छति

{ धीर ऊदते
धीरयूदते

{ छात्र अच्छति
छात्रवृच्छति

{ मृग याति
मृगयेति

{ वृष ओसति
वृषयोसति

{ पुत्र पेच्छत्
पुत्रयेच्छत्

{ मित्र औपत्
मित्रपौषत्

{ रीरो हरति
वैश्यो याति

{ बालो विदाम्

पयस्+भ्याम्
छागस्+गच्छति
भूपस्+ददाति

पयोभ्याम्
छागो गच्छति
भूपो ददाति

आकारपूर्वोदाहरणद्वि-

देवास्+अत्र
विप्रास्+आगताः
नृपास्+हरन्ति
छात्रास्+ददाति

{ देवा अत्र
देवायत्र
विप्रा आगताः
विप्रायागताः
नृपा हरन्ति
छात्रा ददाति

इकारप्रभृतिस्वरपूर्वकोदाहरणद्वि-

हिरिस्+अत्र
हिरिस्+हरति
विस्+ददाति

हिरित्र
हिरिहरति
कविर्ददाति

उकारपूर्वकोदाहरणद्वि-

भानुस्+अत्र
भेतुरीहवे
वायुस्+ददाति

भानुरत्र
भेतुरीहवे
वायुर्ददाति

ऋकारपूर्वकोदाहरणद्वि-

मातृस्+अर्चति
स्वस्+ददाति

मातृर्चति
स्वस्तेददाति

एकारपूर्वकोदाहरणद्वि-

कपेस्+अर्चति
कपेस्+गच्छति

हरेरर्चा
कपेर्गच्छति
कपेर्गमनम्

व्यञ्जनसन्धिः ।

(६)

ओकारपूर्वकोदाहरणादिक-

ानोस्+अश्चनम्
ारोस्+इच्छा
योस्+दानम्

भानोरश्चनम्
कारोरिच्छा
वायोर्दानम्

ऐकारपूर्वकोदाहरणादिक-

ैस्+आर्धितम्
स्+आहितम्
ैस्+हृतम्
स्वनेस्+वसम्

जनैर्ार्धितम्
बुधैर्ाहितम्
चौरैर्हृतम्
स्तेनैर्वसम्

औकारपूर्वकोदाहरणादिक-

नोस्+अच्छा
ग्लोस्+उदितः

नौरच्छा
ग्लौरुदितः

भोपूर्वकोदाहरणादिक-

भोस्+अवज

{ भो अवज
भोयवज

भोस्+ईशाः

{ भो ईशाः
भोयीशाः

भोस्+देवाः

भो देवाः

इदं न-

विभोस्+इदम्
प्रभोस्+अदः

विभोरिदम्
प्रभोरदः

भगोपूर्वकोदाहरणादिक-

भगो+इन्द्र

{ भगो इन्द्र
भगोयेन्द्र

भगोस्+नमस्ते

अभ्योऽन् + भृन्

अभ्योऽन् + भृन्

अभ्योऽन् + भृन् + भृन्

अभ्योऽन् + भृन्

{ अभ्योऽन्
अभ्योऽन्

अभ्योऽन् + भृन्

अभ्योऽन्

| वर्णादी | निमित्तानि परभूतात् | | | | | | | | | | | |
|-------------|---------------------|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|--------|
| पुंल्लिङ्गः | अ | इ | उ | ए | अ | इ | उ | ए | अ | इ | उ | अवसाने |
| पदादि | अ | इ | उ | ए | अ | इ | उ | ए | अ | इ | उ | अवसाने |
| सु | अ | इ | उ | ए | अ | इ | उ | ए | अ | इ | उ | अवसाने |

सकारस्थानिकोदाहरणदिङ् -

अभ्योऽन् + भृन्

{ यः भृन्ति
यः भृन्ति

अभ्योऽन् + भृन्

{ कः भृन्ति
कः भृन्ति

अभ्योऽन् + भृन्

अभ्योऽन् + भृन्

अभ्योऽन् + भृन्

अभ्योऽन् + भृन्

अभ्योऽन् + भृन्

{ देवः करोति
देवः करोति

अभ्योऽन् + भृन्

अभ्योऽन् + भृन्

अभ्योऽन् + भृन्

{ भोः पालक
भोः पालक

अभ्योऽन् + भृन्

{ कविः शोवे
कविः शोवे

अभ्योऽन् + भृन्

{ भानुः पृष्ठः
भानुः पृष्ठः

व्यञ्जनसन्धिः ।

(६३)

{ ग्लौःसरति
ग्लौत्सरति

रामः

रेफस्थानिकोदाहरणदिक्--

{ पुनःखनति
पुनःखनति

{ गीःफळति
गीः फळति

पितुश्छात्रः

भ्रातुश्चारितम्

{ भातःकरोति
प्रातः करोति

{ पुनःपठति
पुनः पठति

{ प्रातः क्षणो
प्रातश्क्षणो

पुनः

पुना रमते

हरी राजते

शंभू रम्यः

स्थाणू रुद्रः

गु नक्षत्रमासे

‘ एतद् ’ शब्दोदाहरणदिक्--

एष हरति

एष हरति

एष हरति

ग्लौस्+सरति

रामस्+

पुनर्+सनति

गीर्+फळति

पितुर्+छात्रः

भ्रातुर्+चारितम्

प्रातर्+करोति

पुनर्+पठति

प्रातर्+क्षणोति

पुनर्+

रेफस्य रेफे परे ओपः सत्प्राग्वर्तिनामकारेकारोकाराणां दीर्घः

पुनर्+रमते

ह्रीर्+राजते

शंभुर्+रम्यः

स्थाणुर्+रुद्रः

‘ एतद् ’ शब्दस्य सुप्रत्ययसकारस्य ओपो भवति इच्छि परे ॥

गु नक्षत्रमासे

एषस्+हरति

एषस्+हरति

(६४)

रूपमालायां-

एवस्+करोति
यसस्+शृणोति

एव करोति
एव शृणोति

' सङ् ' शब्दोदाहरणदिक्-

सस्+रनति
सस्+फलति
सस्+गच्छति
सस्+करोति
सस्+पठति
सस्+पद्यः

स रनति
स फलति
स गच्छति
स करोति
स पठति
स पद्यः

नस्-समासे तु-

असस्+करोति
अनेपस्+पद्यति

{ असङ् करोति
{ असः करोति
{ अनेपङ् पद्यति
{ अनेपः पद्यति

अकच्-प्रत्यये-

एवकस्+करोति
एवकस्+रुद्रः
सकस्+हरति

{ एवकङ् करोति
{ एवकः करोति
एवको रुद्रः
सको हरति

आधि भरे तु-

एवस्+भटति
एवस्+इच्छति

एवोऽटति
{ एव इच्छति
{ एवयिच्छति
{ एव एवते
{ एवयेवते

॥३॥ भवति

॥४॥ ईदमे

॥५॥ अभाति

सोऽवति

{ स ईदमे

{ सपीहसे

{ स अभाति

{ स अभाति

यत्र छोपं विना पादपूर्तिर्न भवेत्, तत्र अविपरेऽपि 'सह' शब्दः
सुमत्यवस्यारस्य छोपः ॥

॥६॥ ३मा

॥७॥ २मा

छोपं विना पादपूर्तिः—

॥८॥ एवम् ॥ अत्रमुक्त्वा मथबन्धमुन्मुक्तः ॥

॥९॥ परस्य परं द्वित्वं वा, न त्वचि परं ॥

॥१०॥

॥११॥ श्री

॥१२॥ य

॥१३॥ श्री

{ वाक्

{ वाक्

{ वाच्यो

{ वाच्यो

{ वाच्य

{ वाच्य

अवि परं तु

अभाः पराभा रेचदकाराभा वाच्य परं वा द्वित्वम् ।

॥१४॥ श्री

॥१५॥ श्री

वाच्यो

{ गोप्यो

{ गोप्यो

{ मदपति

{ मदपति

अथोदाहरणादिकृ-

टप्+ध्वस्ति

छप्त्वस्ति

इप्+ध्वस्ति

वत्त्वस्ति

नाम्+ध्वः

नाम्भ्या

सस्+जः

सजः

छस्+जः

छजा

मस्+जति

मज्जति

ह्रास्वादिभ्यः, अपदान्तादीर्घात्, आह्रमाह्रभ्यां परस्य छकारस्य 'च्छ' इत्ययमादेशो नित्यं, दीर्घात्पदान्तापरस्य तु विकल्पेन ।

उदाहरणादिकृ-

अ+छः

अच्छः

शिख+छाया

शिखच्छाया

ह्री+छः

ह्रीच्छः

म्ह+छः

म्हच्छः

आ+छादयति

आच्छादयति

मा+छिदन्

माच्छिदन्

छद्मसी+छाया

{ छद्मसीच्छाया

{ छद्मसीछाया

इति छव्याख्यायां प्रदीर्घे नृदीर्घभागे सन्धिभागः समाप्तः ॥

पुस्तक मित्रनेका ठिकाना-

मद्रासिण्डु श्रीकृष्णदास,

छेमरान श्रीकृष्णदास,

" छद्मसीनेकर " देव, कल्याण.

" छद्मसीनेकर " देव, देवरी.

॥ श्रीः ॥

रूपमालायाम् ॥

षडलिङ्गभागः १ ।



शब्दरूपावल्यपरपर्यायः ।

महामहोपाध्यायपण्डितश्रीशिवदत्तशर्मविरचितः ।

गङ्गाविष्णु श्रीकृष्णदास,
मालिक—“ लक्ष्मीवेङ्कटेश्वर ” स्टीम-प्रेस,

संवत् १९८९, शके १८९१.

कल्याण-चंवरई.

[illegible]

संस्कृत-सामान्य-शुक्रमणिका ।

(७)

| शब्दाः | पृष्ठानि | शब्दाः | पृष्ठानि | शब्दाः | पृष्ठानि |
|-----------|-------------------|-----------|------------|--------------|----------|
| मानस् | १९ | रत्नमुष् | ७३ | वासस् | ... ९९ |
| माह | २९ | रमा | २० | विद्वस् | ७६ |
| मास | ... ५ | रवि | ७ | विधास् | ५४ |
| नीस | ३२ | रागिन् | ... १०३ | विविक्त् | ... ७५ |
| सुह | ... ४० | राज्ञ | ५४ | विश | ७२ |
| यज्वन् | ... ४६ | राजन् | ... ४५ | विश्व | ... २ |
| यकृत् | ९६ | राम | ... १ | विश्वप्रपञ्च | ... ६७ |
| यजुष् (स) | ९८ | रै | { १७ २९ | विश्वपा | ... ६ |
| यतर | { २ ३० | रक्ष्मी | २५ | विश्वराज | ... ५४ |
| यतम | ... २ | रिह | ३९ | विश्ववाह | ... ४० |
| यव | { ८४ ९२ १०३ | यकृ | ... १५ | विश्वसृष्ट | ... ५४ |
| यवकी | ११ | वध् | ... २७ | विश्वा | २० |
| यशस् | ... ९९ | वन | २० | वृत्रहन् | ... ४७ |
| यशस्वन् | ... ६९ | वपुष् (स) | ... ९८ | वतस्वन् | ... ६९ |
| यशस्विन् | ... ५० | वर्त्मन् | १०० | वधस् | ... ८१ |
| याह | ... २९ | वर्षाभू | { १४ २८ | वेज्यन् | ... ७० |
| यादश | ७१ | वागिमम् | ... ५० | व्यह | ... ६ |
| युज् | ... ५२ | वाञ् | १०० | न्यामन् | १०२ |
| युधन् | ४८ | वाणी | ... २३ | शकृत् | ... ९५ |
| युष्मद् | ... ५७ | वातप्रसी | ९ | शक्त् | ... १७ |
| युधन् | ... ५ | वाद् | ... ८८ | शङ्खलम्बा | ... ६ |
| | | वादिरे | ... ३३ | शम्भु | १२ |
| | | | | शरयु | २७ |
| | | | | शाङ्गिन् | ४९ |

श्रुतिगणेशाय नमः ।

रूपमाला प्रारम्भ्यते ।

पङ्क्तिद्विविभागः ।

सुबन्त-तिङन्तभेदेन द्विविधेषु रूपेषु
लाघवात्प्रथमं सुबन्तरूपाणि लिख्यन्ते ।
विभक्तिवचनज्ञापकयन्त्रमिदम् ।

| वि० | एकवचनम् | द्विवचनम् | बहुवचनम् |
|----------|---------|-----------|----------|
| प्रथमा | सु | औ | जस् |
| द्वितीया | अम् | औद् | शस् |
| तृतीया | टा | भ्याम् | भिस् |
| चतुर्थी | के | भ्याम् | भ्यस् |
| पञ्चमी | कस्मि | भ्याम् | भ्यस् |
| षष्ठी | इस् | ओस् | आम् |
| सप्तमी | इ | ओस् | सुप् |

अधारान्तः पुलिङ्गो रामशब्दः ।

✓ एकं०
रामः
रामम्
रामेण
रामाय

दि०
रामौ
रामौ
रामाभ्याम्
रामाभ्याम्

बहु०
रामाः
रामान्
रामैः
रामेभ्यः

प्र०
द्वि०
तृ०
च०

(८) पङ्क्तिशब्दानामकारादिक्रमानुक्रमणिका ।

| शब्दाः | पृष्ठानि | शब्दाः | पृष्ठानि | शब्दाः | पृष्ठानि |
|----------|----------|---------|----------------|--------------|----------------|
| शासन | ... ७७ | सायाह | ... ६ | सुभी | ... ११ |
| शुद्धी | ... ११ | सिम | ... ३ | से | ... { ३७ ३० |
| शुश्रुस् | ... ७८ | मुखी | ... १२ | सेदिवस् | ... ७६ |
| श्री | ... २६ | मुगल | ... ४५ | सेनानी | ... ११ |
| श्रीपा | ... ३३ | मुती | ... १२ | सोमपा | ... ६ |
| शुवि | ... २४ | मुदिस् | ... ४२ | श्री | ... २५ |
| धन् | ... ४८ | मुकी | ... { ११ ३४ | सिह | ... ४० |
| पद् | ... ७३ | मुनौ | ... ३९ | सुह | ... ४० |
| योद्धान् | ... १०० | मुपधिन् | ... १०२ | सुवि | ... २४ |
| सविध | ... ३४ | मुपाइ | ... ६० | सुविन् | ... १०१ |
| सखि | ... ७ | मुपिस् | ... ७५ | सुज | ... ८४ |
| सजुर् | ... ८७ | मुमजस् | ... ८१ | सस् | ... ९६ |
| सदृश | ... ७१ | सुमति | ... ७ | स्व | ... ३ |
| सध्यम् | ... ६२ | सुमधिन् | ... १०३ | स्वनहुह | ... ८८ |
| सप्तदशन् | ... १०० | सुमनस् | ... ८१ | स्वप् | ... ९७ |
| सप्तन् | ... ५० | सुमेधस् | ... ८१ | स्वमू | ... १४ |
| सप्त | ... ३ | सुपुज | ... ५२ | स्वसु | ... २८ |
| सम्यम् | ... ६३ | सुलिष् | ... ६० | हरि | ... ७ |
| सरस् | ... ९९ | सुद्ध | ... { १४ ३६ | हविस् (स्) | ... ९८ |
| सर्व | ... २ | सुश्र | ... ६८ | हाहा | ... ६ |
| सर्वा | ... २० | | | हृह | ... ११ |
| | ... ३५ | | | हृय | ... ३१ |
| | ... १०२ | | | होह | ... १५ |

इति शब्दानुक्रमणिका ।

श्रीगणेशाय नमः ।

रूपमाला प्रारम्भ्यते ।



पङ्कलिङ्गविभागः ।

सुवन्त-तिङन्तभेदेन द्विविधेषु रूपेषु
लाघवात्प्रथमं सुवन्तरूपाणि लिख्यन्ते ।
विभक्तिवचनज्ञापकवन्त्रामिदम् ।

| वि० | एकवचनम् | द्विवचनम् | बहुवचनम् |
|----------|---------|-----------|----------|
| प्रथमा | सु | भौ | जस्त |
| द्वितीया | भम | भौद् | स्त |
| तृतीया | दा | भ्याम् | भित्त |
| चतुर्थी | के | भ्याम् | भ्यस्त |
| पञ्चमी | कसि | भ्याम् | भ्यस्त |
| षष्ठी | कस | भोग् | भाम् |
| सप्तमी | कि | भोग् | स्त |

अष्टाश्रयाः कुडिप्रो रामाश्रयः ।

| एक० | द्वि० | बहु० |
|-------|------------|----------|
| रामः | रामौ | रामाः |
| रामम् | रामौ | रामान् |
| रामेण | रामाभ्याम् | रामैः |
| रामाय | रामाभ्याम् | रामेभ्यः |

अजन्तपुंलिङ्गाः ।

(३)

सम-अन्य-अन्यतर-इतर-त्व-समे-सिम-एकै-इत्येतेषां रूपाणि बोध्यानि ॥
अकारान्तः पुंलिङ्गः पूर्वशब्दः ।

| प्र० | एक० | दि० | बहु० |
|-------|-----------------------------|--------------|-------------------|
| द्वि० | पूर्वः | पूर्वो | पूर्व-र्वाः |
| तृ० | पूर्वम् | पूर्वौ | पूर्वान् |
| च० | पूर्वेण | पूर्वाभ्याम् | पूर्वेः} |
| पञ्च० | पूर्वस्यै | " | पूर्वेभ्यः |
| षष्ठ० | पूर्वस्मात् इ, पूर्वात्, इ- | " | " |
| सप्त० | पूर्वस्य | पूर्वयोः | पूर्वेषाम् |
| अष्ट० | पूर्वस्मिन्, पूर्व | " | पूर्वेषु |
| नव० | हे पूर्व | हे पूर्वौ | हे पूर्वे-पूर्वाः |

एवमेव ' पर-अपर-दक्षिण-उत्तर-अपर-अधर-त्व-अन्तर' इत्येतेषां रूपाणि
पानि ॥

यस-चरम-इय-द्वितय-त्रय-त्रितय-चतुष्टयादियमप्रत्ययान्त-अल्प-अर्ध-क-
शब्दानां तु असि पूर्वशब्दवत्, अन्यत्र रामशब्दवद्रूपाणि ॥ नेमशब्दस्य
सि पूर्वशब्दवत्, अन्यत्र सर्वशब्दवद्रूपाणि ॥

अकारान्तः पुंलिङ्गो द्वितीयशब्दः ।

| एक० | दि० | बहु० |
|------------------|----------------|---------------|
| द्वितीयः | द्वितीयो | द्वितीयाः |
| द्वितीयम् | " | द्वितीयान् |
| द्वितीयेन | द्वितीयाभ्याम् | द्वितीयेः |
| द्वितीयस्यै, याय | " | द्वितीयेभ्यः- |

१ सकल- शब्दममानार्थक एव समसोऽयं शृण्वते; न तुम्बशब्दममानार्थकः न
शब्दः सहाचार्यो विरचयन्मातः ।

(४)

रूपमात्राया-

| | | | |
|-------|----------------------------|----------------|----------------|
| -दि० | त्रितीयाभ्याम्, ङ, गत्य, र | त्रितीयाभ्याम् | त्रितीयेभ्यः |
| प्र० | त्रितीयाभ्याम् | त्रितीयाभ्याम् | त्रितीयाभ्याम् |
| म० | त्रितीयाभ्याम्, ङ | " | त्रितीयेभ्यः |
| संयो० | हे त्रितीया | हे त्रितीया | हे त्रितीया |

एवं मृतागमः ॥

अकारान्तः पुलिङ्गः निर्गन्तव्यः ।

| | एक० | द्वि० | बहु० |
|-------|-------------------|--------------------|-------------------|
| प्र० | निर्गन्तः | निर्गन्तौ, रं | निर्गन्तव्यः, रं |
| द्वि० | निर्गन्तम, रम् | निर्गन्तम्, रं | निर्गन्तः, रत् |
| तृ० | निर्गन्ता, रेण | निर्गन्ताभ्याम् | निर्गन्तैः |
| च० | निर्गन्तम्, राय | " | निर्गन्तव्यः |
| प० | निर्गन्तः, राय-ङ् | " | " |
| प० | "राय | निर्गन्तसोः, -रयोः | निर्गन्तसाम्, राय |
| सं० | निर्गन्तसि, हे | " | निर्गन्तेषु |
| संयो० | हे निर्गन्त | हे निर्गन्तौ, री | हे निर्गन्तसि, । |

अकारान्तः पुलिङ्गः पादगन्तः ।

| | एक० | द्वि० | बहु० |
|-------|------------------------------------|----------------------|-----------------|
| प्र० | पादाः, पद-त् | पादौ, पदौ | पादाः, पदः |
| द्वि० | पादम्, पदम् | " " | पादान्, पदः |
| तृ० | पादेन, पदा | पादाभ्याम्, पद्वयाम् | पादैः, पाद्विः |
| च० | पादाय, पदे | " " | पादेभ्यः, पद्वय |
| प० | पादात्-ङ्, पदः | " " | " " |
| प० | पादस्य, पदः | पादयोः, पदोः | पादानाम्, पदाः |
| | पादे, पादि | " " | पादेषु, पदम् |
| | हे पाद, हे पद-ङ्, हे पादौ, हे पदौ, | | हे |

अमन्तपुंलिङ्गाः ।

(५)

अकारान्तः पुंलिङ्गो दन्तशब्दः ।

| एक० | द्वि० | बहु० |
|-----------------|---------------------|-------------------|
| दन्, न्तः | दन्ता, न्ता | दन्तः, न्ताः |
| दन्म्, न्तम् | " " | दन्तः, न्तान् |
| दन्ता, भेन | दन्ताम्, न्ताभ्याम् | दन्तिः, न्तिः |
| दन्ते, न्ताय | " " | दन्तयः, न्तेभ्यः |
| दन्तः, न्तान्-इ | " " | " " |
| " न्तम् | दन्ताः-न्तयोः | " " |
| दन्ति, न्ते | " " | दन्ताम्, न्तानाम् |
| दे दन्, न्त, | दे दन्ता, न्ता | दन्तु, न्तेषु |
| | | दे दन्तः, न्ताः |

अकारान्तः पुंलिङ्गो मासशब्दः ।

| एक० | द्वि० | बहु० |
|------------|----------------|----------------|
| मासः, ताः | मासौ | मासः, ताः |
| मासम् | " | " तान् |
| मासा, भेन | मासाम्, मासाम् | मासिः, नैः |
| मासो, माय | " " | मास्यः, नैभ्यः |
| मासः, ता-इ | " " | " " |
| " ताम् | मासाः, सप्तः | मासान्, तानाम् |
| मासि, नै | " " | मासु, न्तेषु |
| मासः, तान् | दे मासौ | दे मासः, ताः |

अकारान्तः पुंलिङ्गो मूलशब्दः ।

| एक० | द्वि० | बहु० |
|------------|------------|------------|
| मू, मूः | मूयौ, मूयौ | मूयः, ताः |
| मूम्, मूम् | " " | मूयः, मूयः |

(६)

रूपमालया-

| | | | |
|-----|-------------------|---------------------|-------------|
| तृ० | यूष्णा, येण | यूषभ्याम् यूषाभ्यां | यूषभिः, वै |
| च० | यूष्णे, पाय | " " | यूषभ्यः, पे |
| पं० | यूष्णः, पात्-न् | " " | " " |
| प० | " वस्य | यूष्णोः, पयोः | यूष्णा |
| स० | यूष्णि, यूषणि, ये | " " | यूषसु |
| सं० | हे यूपन्, य | हे यूषाणी, वी | हे यूप |

संख्या-वि-सायपूर्वकस्याहान्तस्य द्वपह-व्यह-सायाह-शब्दस्य तु कवचने 'द्वपहि-द्वपहन्ति द्वपहे' इतिवस्त्रीणी रूपाणि, अन्यानि रामद

इत्यदन्ताः ॥

आकारान्तः पुंलिङ्गो विश्वपाशब्दः ।

| | | | |
|-------|-------------|---------------|-------------|
| | एकप० | द्वि० | बहु० |
| प्र० | विश्वपाः | विश्वपौ | विश्वपाः |
| द्वि० | विश्वपाम् | विश्वपौ | विश्वपः |
| तृ० | विश्वपा | विश्वपाभ्याम् | विश्वपाभिः |
| च० | विश्वपे | " | विश्वपाभ्यः |
| पं० | विश्वपः | " | " |
| प० | " | विश्वपोः | विश्वपाम् |
| स० | विश्वपि | " | विश्वपासु |
| सं० | हे विश्वपाः | हे विश्वपौ | हे विश्वपाः |

एवमेव सोमपा-संज्ञादय आकारान्तधात्वन्ताः ॥

धात्वन्तभिन्नस्य तु दाहादिशब्दस्यान्यान्वेव रूपाणि ॥

| | | |
|--------|-------|---------|
| एकप० | द्वि० | बहु० |
| दाहाः | दाहौ | दाहाः |
| दाहाम् | " | दाहान्- |

अजन्तपुंलिङ्गाः ।

(७)

| | | | |
|-----|----------|------------|----------|
| —१० | हाहा | हाहाम्याम् | हाहाभिः |
| ५० | हाहे | " | हाहाभ्यः |
| ५० | हाहाः | " | " |
| ५० | " | हाहीः | " |
| ५० | हाहे | " | हाहाम् |
| सं० | हे हाहाः | हे हाही | हाहामु |
| सं० | | | हे हाहाः |

इत्याकारान्ताः ॥

इकारान्तः पुंलिङ्गो हरिषण्डः ।

| | | | |
|-----|--------|-----------|---------|
| ५० | एकपु० | दि० | बहु० |
| ५० | हरिः | हरी | हरयः |
| ५० | हरिम् | " | हरीम् |
| ५० | हरिणा | हरिभ्याम् | हरीभिः |
| ५० | हरये | " | हरीभ्यः |
| ५० | हरेः | " | " |
| ५० | हरेः | हरीः | हरीणाम् |
| ५० | हरी | " | हारिषु |
| सं० | हे हरे | हे हरी | हे हरयः |

रवि-रवि-भूरवि-गजगवि-अग्नि-भातेवि-निषादि-भुववि' मभूवयः ॥

इकारान्तःपुंलिङ्गः सखिगणः ।

| | | | |
|----|--------|-----------|----------|
| ५० | एकपु० | दि० | बहु० |
| ५० | सख्यः | सख्याही | सख्यायः |
| ५० | सख्यम् | " | सख्याम् |
| ५० | सख्या | सखिभ्याम् | सखिभिः |
| ५० | सख्ये | | सखिभ्यः— |

(८)

रूपमालायां-

-१० सख्युः
प० ॥
स० सख्यौ
संयो० हे सखे

॥
सख्योः
॥
हे सग्यायौ

॥
सखीनाम्
सखिषु
हे सग्यायः

इकारान्तः पुंलिङ्गः पतिशब्दः ।

प० पतिः
दि० पतिम्
तृ० पत्या
च० पत्ये
पे० पत्युः
प० ॥
स० पत्नी
सं० हे पते

दि०
पती
॥
पतिभ्याम्
॥
॥
पत्योः
॥
हे पती

यद्दु०
पतयः
पतीन्
पतिभिः
पतिभ्यः
॥
पतीनाम्
पतिषु
हे पतयः

इकारान्तः पुलिङ्गः कतिशब्दः ।

प०
दि०

यद्दुवचन
कति.

॥
कतिभिः
कतिभ्यः

॥
कतीनाम्
कतिषु
हे कति

अनन्तपुलिङ्गाः ।

(९)

इकारान्तः पुलिङ्गः त्रिसंज्ञः बहुवचनान्तः । इकारान्तो द्विसंज्ञो
द्वैवचनान्तः ।

बहुवचन

द्विवचन

| | | |
|-------|------------|------------|
| प्र० | प्रयः | द्वौ |
| द्वि० | प्रौन् | " |
| तृ० | प्रौभिः | द्वौभ्याम् |
| च० | प्रियः | " |
| पंच० | " | " |
| सप्त० | प्रयाणाश्च | द्वयोः |
| अष्ट० | प्रियु | " |
| शी० | हे प्रयः | हे द्वौ |

इकारान्तः पुलिङ्गः त्रिपुत्रिशब्दः ।

एवम्

दि०

बहुव०

| | | | |
|-------|---------------|------------------|----------------|
| प्र० | त्रिपुत्रिः | त्रिपुत्रा | त्रिपुत्रयः |
| द्वि० | त्रिपुत्रिम् | " | त्रिपुत्रौ |
| तृ० | त्रिपुत्रिणा | त्रिपुत्रिभ्याम् | त्रिपुत्रिभिः |
| च० | त्रिपुत्रे | " | त्रिपुत्रिभ्यः |
| पंच० | त्रिपुत्रे | " | " |
| सप्त० | त्रिपुत्रे | त्रिपुत्राः | त्रिपुत्राणाम् |
| अष्ट० | त्रिपुत्रौ | " | त्रिपुत्रिभ्यु |
| शी० | हे त्रिपुत्रे | हे त्रिपुत्रा | हे त्रिपुत्रयः |

इति इकारान्तान्ताः ॥

इकारान्तः पुलिङ्गो वाचस्पतीयान्तः ।

एवम्

दि०

बहुव०

| | | | |
|------|-----------|----------|-----------|
| प्र० | वाचस्पतयः | वाचस्पतौ | वाचस्पतयः |
|------|-----------|----------|-----------|

(२०)

रूपमालायाम्-

| | | | |
|-----|--------------|----------------|---------------|
| टि० | वातप्रमीप् | " | वातप्रमीन् |
| तृ० | वातप्रम्या | वातप्रमीभ्याम् | वातप्रमीभिः |
| च० | वातप्रम्ये | " | वातप्रमीभ्यः |
| पं० | वातप्रम्यः | वातप्रमीभ्याम् | वातप्रमीभ्यः |
| प० | " | वातप्रम्योः | वातप्रम्याम् |
| स० | वातप्रमी | " | वातप्रमीषु |
| सं० | हे वातप्रमीः | हे वातप्रम्यी | हे वातप्रम्यः |

कियन्तस्य ॥

आमि वातप्रम्यम् शसि वातप्रम्यः कौ वातप्रम्यि ॥

ईकारान्तः पुंलिङ्गो बहुश्रेयसीशब्दः ।

| | एकव० | दि० | बहु० |
|-------|--------------|----------------|---------------|
| प्र० | बहुभेयसी | बहुभेयस्यौ | बहुभेयस्यः |
| टि० | बहुभेयसीम् | " | बहुभेयसीन् |
| तृ० | बहुभेयस्या | बहुभेयसीभ्याम् | बहुभेयसीभिः |
| च० | बहुभेयस्यै | " | बहुभेयसीभ्यः |
| पं० | बहुभेयस्याः | " | " |
| प० | " | बहुभेयस्योः | बहुभेयसीनाम् |
| स० | बहुभेयस्याम् | " | बहुभेयसीषु |
| संयो० | हे बहुभेयसि | ह बहुभेयस्यौ | हे बहुभेयस्यः |

यवमतिलक्ष्मीशब्दः सौ तु अतिलक्ष्मीः ॥

ईकारान्तः पुंलिङ्गः प्रधीशब्दः ।

| | एकव० | दि० | बहु० |
|------|----------|-------------|----------|
| प्र० | प्रधीः | प्रध्यौ | प्रध्यः |
| टि० | प्रध्यम् | " | " |
| | प्रध्या | प्रधीभ्याम् | प्रधीभिः |

अजन्तपुलिङ्गाः ।

(११)

| | | | |
|-----|-----------|------------|------------|
| च० | प्रघ्ये | | |
| पं० | प्रघ्यः | ” | प्रघीभ्यः |
| प० | ” | ” | प्रघीभ्यः |
| स० | ” | प्रघ्योः | प्रघ्याम् |
| सं० | प्रधि | ” | प्रधीषु |
| सं० | हे प्रधीः | हे प्रघ्यौ | हे प्रघ्यः |

ईकारान्तः पुलिङ्गः सुधीशब्दः ।

| | | | |
|------|----------|------------|-----------|
| प्र० | एकव० | दि० | बहु० |
| दि० | सुधीः | सुधियौ | सुधियः |
| पु० | सुधियम् | ” | ” |
| च० | सुधिया | सुधीभ्याम् | सुधीभिः |
| पं० | सुधिये | ” | सुधीभ्यः |
| प० | सुधियः | ” | ” |
| स० | ” | सुधियोः | ” |
| सं० | सुधियि | ” | सुधियाम् |
| सं० | हे सुधीः | हे सुधियौ | हे सुधियः |

एवमेव धात्ववयवसंयोगपूर्वकारान्ताः । सुधी-यवक्ती । प्रभृतयः, गति ।

रक्तेतरपूर्वपदकाः शुद्धधीप्रभृतयः ॥

ईकारान्तः पुलिङ्गो ग्रामणीशब्दः ।

| | | | |
|------|------------|---------------|-------------|
| प्र० | एकव० | दि० | बहुव० |
| दि० | ग्रामणीः | ग्रामण्यौ | ग्रामण्यः |
| पु० | ग्रामण्यम् | ग्रामण्यौ | ” |
| च० | ग्रामण्या | ग्रामणीभ्याम् | ग्रामणीभिः |
| पं० | ग्रामण्ये | ग्रामणीभ्याम् | ग्रामणिभ्यः |
| प० | ग्रामण्यः | ” | ” |
| सं० | ” | ग्रामण्योः | ” |

ग्रामणीनाम्

| | | | |
|-------|--------------------------------|----------|------------|
| प्र० | मामाशम | " | मामाशु |
| द्वि० | हे मामनीः | हे मामगौ | हे मामग्यः |
| तृ० | एवमेव 'मेनानि-उर्ज-प्रभृतायः ॥ | | |

गुणमिच्छति सुखीः । ईश्वरायः पुंलिङ्गः सुखीश्वरः ।

| | | | |
|-------|----------|------------|-----------|
| प्र० | एकव० | द्वि० | बहु० |
| प्र० | गुणीः | गुणौ | गुण्यः |
| द्वि० | गुण्यम् | " | " |
| तृ० | गुण्या | गुणीभ्याम् | गुणीभिः |
| च० | गुण्ये | " | गुणीभ्यः |
| पं० | गुण्युः | " | " |
| प० | " | गुण्योः | गुण्याम् |
| स० | गुण्यि | " | गुणीषु |
| सं० | हे गुणीः | हे गुण्यौ | हे गुण्यः |

एवं सुनांशब्दः ॥

इति दीर्घकारान्ताः ॥

उकारान्तः पुंलिङ्गः शंभुशब्दः ।

| | | | |
|-------|---------|------------|----------|
| प्र० | एकव० | द्वि० | बहु० |
| प्र० | शंभुः | शंभू | शंभवः |
| द्वि० | शंभुम् | " | शंभूम् |
| तृ० | शंभुना | शंभुभ्याम् | शंभुभिः |
| च० | शंभवे | " | शंभुभ्यः |
| पं० | शंभोः | " | " |
| प० | " | शंभोः | शंभूनाम् |
| स० | शंभौ | शंभोः | शंभुषु |
| सं० | हे शंभो | हे शंभू | हे शंभवः |

एवं भालु-प्रियवेन्वादयः ॥

उकारान्तः पुलिङ्गः क्रीडशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|--------------|--------------|------------|
| प्र० | क्रीडा | क्रीडारौ | क्रीडाः |
| द्वि० | क्रीडास् | " | क्रीडन् |
| तृ० | क्रीडा, डुना | क्रीडभ्याम् | क्रीडुभिः |
| च० | क्रीडे, डुवे | " | क्रीडुभ्यः |
| पं० | क्रीडः, डोः | " | " |
| प० | " " | क्रीडोः, डोः | क्रीडूनाम् |
| स० | क्रीडरि, डौ | " " | क्रीडुषु |
| सं० | हे क्रीडो | हे क्रीडारौ | हे क्रीडाः |

इति ह्रस्वोकारान्ताः ॥

उकारान्तः पुलिङ्गो ह्रस्वशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहु० |
|-------|------------|--------------|-------------|
| प्र० | ह्रस्वः | ह्रस्वौ | ह्रस्वाः |
| द्वि० | ह्रस्वम् | " | ह्रस्वन् |
| तृ० | ह्रस्वा | ह्रस्वभ्याम् | ह्रस्वाभिः |
| च० | ह्रस्वे | " | ह्रस्वभ्यः |
| पं० | ह्रस्वः | " | " |
| प० | " | ह्रस्वोः | ह्रस्वाम् |
| स० | ह्रस्वहि | " | ह्रस्वषु |
| सं० | हे ह्रस्वः | हे ह्रस्वौ | हे ह्रस्वाः |

उकारान्तः पुलिङ्गोऽतिचमूशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहु० |
|------|---------|----------|----------|
| प्र० | अतिचमूः | अतिचम्वी | अतिचम्वः |

(१४)

रूपमाज्ञादी-

| | | | |
|------|-------------|-------------|-------------|
| प्र० | अतिवदूत | अतिवर्णी | अतिवदूत |
| सू० | अतिवर्णा | अतिवर्णाम् | अतिवर्णि |
| च० | अतिवर्णे | " | अतिवर्णम् |
| पं० | अतिवर्णः | " | " |
| त० | " | अतिवर्णोः | अतिवर्णन् |
| श० | अतिवर्णाम् | " | अतिवर्णु |
| सं० | हे अतिवर्णु | हे अतिवर्णौ | हे अतिवर्णः |

उक्तान्तः पुलिङ्गः स्वन्तुमात्रः ।

| | | | |
|-------|------------|-------------|------------|
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | सत्त्वः | सत्त्वी | सत्त्वः |
| द्वि० | सत्त्वम् | " | " |
| सू० | सत्त्वा | सत्त्व्याम् | सत्त्वभिः |
| च० | सत्त्वे | " | सत्त्वभ्यः |
| पं० | सत्त्वः | " | " |
| त० | " | सत्त्वोः | सत्त्वाम् |
| श० | सत्त्वि | " | सत्त्वु |
| सं० | हे सत्त्वः | हे सत्त्वी | हे सत्त्वः |

अत्रमेव ' वर्णाभू-रम्भू-करभू-कारभू ' शब्दाः, ' सुन्द-उत्तु ' -प्रत्ययौ भूषातुभित्तीर्षोकारान्तात्प्राप्त्याम् ।

उक्तान्तः पुलिङ्गः स्वभूशब्दः ।

| | | | |
|-------|----------|-----------|----------|
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | स्वभूः | स्वभुवी | स्वभुवः |
| द्वि० | स्वभुवम् | " | " |
| सू० | स्वभुवा | स्वभूयाम् | स्वभूभिः |

अजन्तपुंलिङ्गाः ।

(१५)

| | | | |
|-----|-----------|------------|------------|
| ५० | स्वमुत्रे | " | स्वभूभ्यः |
| ५० | स्वभुवः | " | " |
| ५० | स्वभुवः | स्वभुवोः | स्वभुवाम् |
| स० | स्वभुवि | " | स्वभूषु |
| सं० | हे स्वभूः | हे स्वभुवौ | हे स्वभुवः |

एवमेव धात्ववयवसंयोगपूर्वोकारान्ताः ' कट्ठू-आयतस्तू '-प्रभृतयः ।
इति दीर्घोकारान्ताः ॥

अकारान्तः पुंलिङ्गो धातृशब्दः ।

| | | | |
|-------|---------|------------|----------|
| अ० | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| द्वि० | धाता | धातारौ | धातारः |
| तृ० | धातारम् | " | धातृन् |
| च० | धात्रा | धातृभ्याम् | धातृभिः |
| प० | धात्रे | " | धातृभ्यः |
| प० | धातुः | " | " |
| स० | " | धात्रोः | " |
| सं० | धातरि | " | धातृणाम् |
| सं० | हे धातः | हे धातारौ | हे धातुः |

एवं ' कर्तृ-प्रहृ-होहृ-पोहृ-नप्-त्रेहृ-स्वहृ-अहृ-प्रक्षारहृ-उद्ग्राहृ ' शब्दाः ॥

अकारान्तः पुंलिङ्गः पितृशब्दः ।

| | | | |
|-------|--------|------------|----------|
| अ० | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| द्वि० | पिता | पितरौ | पितरः |
| तृ० | पितरम् | " | पितृन् |
| च० | पित्रा | पितृभ्याम् | पितृभिः |
| | पित्रे | " | पितृभ्यः |

प०

पितुः

॥

॥

प०

॥

पित्रोः

पितृणाम्

स०

पितरि

॥

पितृषु

सं०

हे पितः

हे पितरौ

हे पितरः

एवं 'जामातृ-भ्रातृ-देवृ-' प्रभृतयः

अकारान्तः पुंलिङ्गो नृशब्दः

एकव०

द्विव०

बहु०

प्र०

ना

नरौ

नरः

द्वि०

नरम्

॥

नरः

तृ०

नरा

नृभ्याम्

नृभिः

च०

ने

॥

नृभ्यः

प०

तुः

॥

॥

प०

॥

नोः

नृणाम्

स०

नरि

॥

नृषु

सं०

हे नः

हे नरौ

हे नरः

इति ह्रस्वकारान्ताः॥

अकारान्तः पुंलिङ्गः कृशब्दः ।

एकव०

द्वि०

बहु०

प्र०

कः

को

कः

द्वि०

कम्

॥

कः

तृ०

का

कृभ्याम्

कृभिः

च०

के

॥

कृभ्यः

प०

कः

॥

॥

प०

॥

कोः

काम्

अजन्तपुलिङ्गाः ।

(१७)

सं०
सं०

कि
दे कः

कोः
दे कौ

कृपु
दे कः

इति दर्पिकारान्ताः ॥

लकारान्तः पुलिङ्गो गम्लशब्दः ।

एकव०

द्विव०

बहुव०

गमा
गमलम्
गम्ल
गम्ले
गमुल
"

गमली
गमली
गम्लभ्याम्
"
"

गमलः
गमुन्
गम्लभिः
गम्लभ्यः
"

गमलि
दे गमल्

गम्लोः
"
दे गमली

गमुनाम्
गम्लपु
दे गमलः

एषे शब्दाः ॥

इति लकारान्ताः ॥

एकारान्तः पुलिङ्गः सेशब्दः ।

एकव०

द्विव०

बहुव०

सेः
सयम्
सया
सये
सोः
"

सयी
सयी
सेभ्याम्
"
"

सयः
सयः
सेभिः
सेभ्यः
"

सयोः

सयाम्

(१८)

रूपमालायां-

| | | | |
|-----------|--------------|----------------|----------------|
| स० सं० | सयि हे से | सयोः हे सयी | सेपु हे सयः |
|-----------|--------------|----------------|----------------|

इत्येकारान्ताः ॥

ऐकारान्तः पुंलिङ्गो रैशब्दः ।

| | | | |
|-------|--------|----------|--------|
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | राः | रायी | राय |
| द्वि० | रायम् | " | " |
| तृ० | राया | राभ्याम् | राभि |
| च० | राये | " | राभ्यः |
| प० | रायः | " | " |
| प० | रायः | रायोः | राया |
| स० | रायि | " | रापु |
| सं० | हे राः | हे रायौ | हे रा |

ऐकारान्तः पुंलिङ्गः कैशब्दः ।

| | | | |
|-------|--------|----------|--------|
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | कैः | कायौ | कायः |
| द्वि० | कायम् | कायौ | कायः |
| तृ० | काया | कैभ्याम् | कैभिः |
| च० | काये | " | कैभ्यः |
| प० | कायः | " | " |
| प० | " | कायोः | कायाः |
| स० | कायि | " | कैपु |
| | हे कैः | हे कायौ | हे काय |

इत्येकारान्ताः ॥

एकव०

गाः

गाम्

गवा

गवे

गोः

"

गवि

हे गौः

द्विव०

गावौ

"

गोभ्याम्

"

"

गवोः

"

हे गावौ

बहुव०

गावः

गाः

गोभिः

गोभ्यः

"

गवाम्

गोषु

हे गावः

इत्योकारान्ताः ॥

औकारान्तः पुलिङ्गो ग्लौशब्दः ।

एकव०

ग्लौः

ग्लावम्

ग्लावा

ग्लावे

ग्लावः

"

ग्लावि

हे ग्लौः

द्विव०

ग्लावौ

ग्लावौ

ग्लौभ्याम्

"

"

ग्लावोः

"

हे ग्लावौ

बहुव०

ग्लावः

ग्लावः

ग्लौभिः

ग्लौभ्यः

"

ग्लावाम्

ग्लौषु

हे ग्लान्तः

इत्यञन्ताः पुलिङ्गाः ॥

आयन्तः स्त्रीलिङ्गे रमाशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|---------|-----------|---------|
| प्र० | रमा | रमे | रमाः |
| द्वि० | रमाम् | " | " |
| तृ० | रमया | रमाभ्याम् | रमाभिः |
| च० | रमायै | " | रमाभ्यः |
| पंच० | रमायाः | " | " |
| षष्ठ० | " | रमयोः | रमाणाम् |
| सप्त० | रमायाम् | " | रमासु |
| संघो० | हे रमे | हे रमे | हे रमाः |

एवं दुर्गा-गङ्गादयः ॥

आयन्तः स्त्रीलिङ्गे सर्वाशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|------------|-------------|-----------|
| प्र० | सर्वा | सर्वे | सर्वाः |
| द्वि० | सर्वाम् | सर्वे | सर्वाः |
| तृ० | सर्वया | सर्वाभ्याम् | सर्वाभिः |
| च० | सर्वयै | " | सर्वाभ्यः |
| पंच० | सर्वस्याः | " | " |
| षष्ठ० | सर्वस्याः | सर्वयोः | सर्वासाम् |
| सप्त० | सर्वस्याम् | " | सर्वासु |
| | हे सर्वे | हे सर्वे | हे सर्वाः |

एवं विश्वादय आयन्ताः ॥

(२२)

रूपमालायां-

आयन्तः स्त्रीलिङ्गो जराशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहु० |
|-------|---------------|-----------------|-----------|
| प्र० | जरा | जरसौ, जरे | जरसः, जरा |
| द्वि० | जरसम्, जराम् | " " | " " |
| तृ० | जरसा, जरया | जराभ्याम् | जराभिः |
| च० | जरसे, जरायै | " | जराभ्यः |
| पं० | जरसः, जरायाः | " | " |
| ष० | " " | जरसोः, जरवोः | जरसाम् |
| स० | जरसि, जरायाम् | " " | जरासु |
| सं० | हे जरे | हे जरसौ, हे जरे | हे जरसः |

आयन्तः स्त्रीलिङ्गो नासिकाशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहु० |
|-------|------------------|---------------------------|------------|
| प्र० | नासिका | नासिके | नासिकाः |
| द्वि० | नासिकाम् | " | नासिकः |
| तृ० | नासा, नासिकया | नासिकाभ्याम्, नासिकाभ्यां | नासिकाभिः |
| च० | नासे, नासिकयै | " " | नासिकाभ्यः |
| पं० | नासः, नासिकायाः | " " | " |
| ष० | " " | नासोः, नासिकयोः | नासाम् |
| स० | नासि, नासिकायाम् | " " | नास्युः |
| सं० | हे नासिके | हे नासिके | हे नासिकाः |

आयन्तः स्त्रीलिङ्गो निशाशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहु० |
|--|--------|-------|------------|
| | निशा | निशे | निशाः |
| | निशाम् | " | निशः, निशः |

अजन्तस्त्रीलिङ्गाः ।

(२१)

| | | |
|----------------|-------------------------|-------------------------|
| निशा, निशया | निद्रम्याम्, निशाभ्याम् | निद्रभिः, निशाभिः |
| निशे, निशायै | " " | निद्रभ्यः, निशाभ्यः |
| निशः, निशायाः | " " | " " |
| निशः, निशायाः | निशोः, निशयोः | निशाम्, निशानाम् |
| निशि, निशायाम् | " " | निद्रसु, द्रुसु, निशासु |
| हे निशे | हे निशे | हे निशाः |

आचम्यः स्त्रीलिङ्गः पृतनाशब्दः ।

| एकव० | द्वि० | बहु० |
|-----------------|-----------------------|-------------------|
| पृतना | पृतने | पृतनाः |
| पृतनाम् | पृतने | पृतः, पृतताः |
| पृता, पृतनया | पृरूपाम्, पृतनाभ्याम् | पृक्तिः, पृतनाभिः |
| पृते, पृतनायै | " " | पृरूपः, पृतनाभ्यः |
| पृतः, पृतनायाः | " " | " " |
| " " | पृतोः, पृतनयोः | पृताम्, पृतनानाम् |
| पृति, पृतनायाम् | " " | पृसु, पृतनासु |
| हे पृतने | हे पृतने | हे पृतनाः |

इत्याचम्याः ॥

आकाशान्तः स्त्रीलिङ्गो गोपाशब्दः ।

| एकव० | द्वि० | बहुव० |
|--------|------------|----------|
| गोपाः | गोपौ | गोपाः |
| गोपाम् | " | गोपः |
| गोपा | गोपाभ्याम् | गोपाभिः |
| गोपे | " | गोपाभ्यः |
| गोपः | " | " |
| " | गोपोः | गोपाम् |

(२४)

रूपमोलायां-

| | | | |
|-----|----------|---------|----------|
| स० | गोपि | गापोः | गोपासु |
| से० | हे गोपाः | हे गोपौ | हे गोपाः |

इत्याकारान्ताः ॥

इकारान्तः खोलिङ्गो मतिशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहुव० |
|-------|--------------|-----------|---------|
| प्र० | मतिः | मती | मतयः |
| द्वि० | मतिम् | " | मतीः |
| तृ० | मत्या | मतिभ्याम् | मतिभिः |
| च० | मत्यै, मतये | " | मतिभ्यः |
| पं० | मत्याः, मतेः | " | " |
| ष० | " " | मत्योः | मतीनाम् |
| स० | मत्याम्, मती | " | मतिषु |
| से० | हे मते | हे मती | हे मतयः |

इकारान्तः खोलिङ्गो दिशब्दः । इकारान्तः खोलिङ्गादिश

| | द्विव० | बहुव० |
|-------|----------|----------|
| प्र० | दि | तिशः |
| द्वि० | द्वे | तिशः |
| तृ० | दिभ्याम् | तिशभिः |
| च० | " | तिशभ्यः |
| पं० | " | " |
| ष० | दिषोः | तिशूनाम् |
| | " | तिशु |
| | दे द्वे | हे तिशः |

इतीकारान्ताः ॥

ईकारान्तः स्त्रीलिङ्गो गौरीशब्दः ।

एकव०

दि०

बहु०

गौरी

गौर्यौ

गौर्यः

गौरीम्

”

गौरीः

गौर्या

गौरीभ्याम्

गौरीभिः

गौर्यै

”

गौरीभ्यः

गौर्याः

गौरीभ्याम्

गौरीभ्यः

गौर्याः

गौर्यौ

गौरीणाम्

गौर्याम्

”

गौरीषु

हे गौरि

हे गौर्यौ

हे गौर्यः

एवं क्रोही-वाणी-नयावयः ॥

एवं लक्ष्मी-वरी-तन्त्री-प्रभृतयः ॥ तत्र प्रथमैकवचने ‘लक्ष्मीः, वरीः, तन्त्रीः’ इति विशेषः ॥

ईकारान्तः स्त्रीलिङ्गः स्त्रीशब्दः ।

एकव०

द्विव०

बहुव०

स्त्री

स्त्रियौ

स्त्रियः

स्त्रियम्, स्त्रीम्

”

स्त्रियः, स्त्रीः

स्त्रिया

स्त्रीभ्याम्

स्त्रीभिः

स्त्रियै

”

स्त्रीभ्यः

स्त्रियाः

”

”

”

स्त्रियोः

स्त्रीणाम्

स्त्रियाम्

”

स्त्रीषु

हे स्त्रि

हे स्त्रियौ

हे स्त्रियः

हकारान्तः श्रीविष्णुः श्रीमन्तः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|--------------|-------------|-----------|
| प्र० | श्रीः | श्रीयौ | श्रीः |
| द्वि० | श्रीन् | " | " |
| तृ० | श्रीन् | श्रीर्वायम् | श्रीर्वाः |
| च० | श्रीन्, ये | " | श्रीन् |
| पं० | श्रीन्, वः | " | " |
| पञ्च० | " " | श्रीन् | श्रीन् |
| सप्त० | श्रीन्, वाम् | " | श्रीन् |
| सं० | हे श्रीः | हे श्रीयौ | हे श्री |

इतिहकारान्ताः ॥

उकारान्तः श्रीविष्णोः धेनुशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|----------------|------------|-------|
| प्र० | धेनुः | धेनू | धेनू |
| द्वि० | धेनुम् | " | धेनू |
| तृ० | धेन्वा | धेनुभ्याम् | धेनुः |
| च० | धेन्वी, धेनवे | " | धेनुः |
| पं० | धेन्वाः, धेनोः | " | " |
| पञ्च० | " " | धेन्वोः | धेनू |
| सप्त० | धेन्वाम्, धेनौ | " | धेनुः |
| सं० | हे धेनो | हे धेनू | हे धे |

इत्युकारान्ताः ॥

अजन्तस्त्रीलिङ्गाः ।

(२७)

ऊकारान्तः स्त्रीलिङ्गो वधूशब्दः ।

| | | | |
|------|---------|-----------|----------|
| प्र० | एकव० | दि० | बहु० |
| दि० | वधूः | वध्वी | वध्वः |
| द्व० | वधूम् | " | वधः |
| च० | वध्वा | वधूभ्याम् | वधूभिः |
| पं० | वध्वै | " | वधूभ्यः |
| प० | वध्वाः | " | " |
| स० | " | वध्वोः | वधूनाम् |
| सं० | वध्वाम् | " | वधूषु |
| | हे वधु | हे वध्वी | हे वध्वः |

एवं चम्-शरप्यादयः ॥

ऊकारान्तः स्त्रीलिङ्गो भूशब्दः ।

| | | | |
|-------|------------|----------|----------------|
| १० | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| द्वे० | भूः | भुवौ | भुवः |
| १० | भुवम् | " | " |
| १० | भुवा | भूभ्याम् | भूभिः |
| ० | भुवै, वे | " | भूभ्यः |
| ० | भुवाः, वः | " | " |
| ० | " ॥ | भुवोः | भूनाम्, भुवाम् |
| ० | भुवि, वाम् | " | भुषु |
| ० | हे भूः | हे भवौ | हे भुवः |

ऊकारान्तः स्त्रीलिङ्गः पुनर्भूशब्दः ।

| | | | |
|---|-----------|----------|----------|
| ० | पुनर्भूः | पुनर्भवौ | पुनर्भूः |
| | पुनर्भवम् | " | " |

(२८)

रूपमालापा-

| | | | |
|-----|------------|---------------|------------|
| हृ० | पुनर्भ्वा | पुनर्भूय्याम् | पुनर्भू |
| च० | पुनर्भ्वे | " | पुनर्भू |
| पं० | पुनर्भ्वाः | " | " |
| प० | " | पुनर्भ्वोः | पुनर्भू |
| स० | पुनर्भवाम् | " | पुनर्भू |
| सं० | हे पुनर्भु | हे पुनर्भवो | हे पुनर्भू |

ऊकारान्तः स्त्रीलिङ्गो वर्णाम्भूशब्दः ।

| | | | |
|-------|--------------|-----------------|--------------|
| प्र० | वर्णाम्भूः | वर्णाम्भ्वी | वर्णाम्भू |
| द्वि० | वर्णाम्भ्वम् | " | " |
| हृ० | वर्णाम्भ्वा | वर्णाम्भूय्याम् | वर्णाम्भू |
| च० | वर्णाम्भ्वे | " | वर्णाम्भू |
| पं० | वर्णाम्भ्वाः | " | " |
| प० | " | वर्णाम्भवोः | वर्णाम्भू |
| स० | वर्णाम्भवाम् | " | वर्णाम्भू |
| सं० | हे वर्णाम्भु | हे वर्णाम्भवो | हे वर्णाम्भू |

भेक्यां तु मतान्तरेणेदृशानि रूपाणि ।

इत्युकारान्ताः ॥

अकारान्तः स्त्रीलिङ्गः स्वसृशब्दः ।

| | | | |
|------|----------|-------------|-----------|
| प्र० | एकव० | द्वि० | बहुव० |
| | स्वसा | स्वसारी | स्वसारः |
| | स्वसारम् | " | स्वसः |
| | स्वसा | स्वसृय्याम् | स्वसृभिः |
| | स्वसे | " | स्वसृभ्यः |
| | स्वसुः | स्वसृय्याम् | स्वसृभ्यः |

अजन्तस्त्रीलिङ्गाः ।

(२९)

| | | | |
|----|----------|------------|------------|
| ५० | स्वसुः | स्वस्रोः | स्वसृणाम् |
| स० | स्वसारि | | स्वसृपु |
| स० | हे स्वसः | हे स्वसारौ | हे स्वसारः |

दुदित्-ननान्द-यावृ-मावृ-सव्दाः पितृशब्दवत् ।

शास तु-दुदित्, ननान्दः, यावृः, मावृः ॥

ओकारान्तः स्त्रीलिङ्गो द्यौशब्दः ।

| | | | |
|-------|----------|------------|-----------|
| प्र० | एकव० | द्वि० | बहुव० |
| द्वि० | द्यौः | द्यावौ | द्यावः |
| तृ० | द्याम् | " | द्याः |
| च० | द्या | द्योभ्याम् | द्योभिः |
| प० | द्यवे | " | द्योभ्यः |
| प० | द्योः | " | " |
| त० | " | द्यवोः | द्यवाम् |
| ब० | द्यवि | " | द्योषु |
| | हे द्यौः | हे द्यावौ | हे द्यावः |

ऐकारान्तः स्त्रीलिङ्गो रैशब्दः पुंशब्दः ॥

भौकारान्तः स्त्रीलिङ्गो नौशब्दः ।

| | | | |
|-------|-------|----------|--------|
| प्र० | एकव० | द्वि० | बहु० |
| द्वि० | नौः | नावौ | नावः |
| तृ० | नावम् | " | |
| च० | नावा | नौभ्याम् | नौभिः |
| प० | नावे | " | नौभ्यः |
| प० | नावः | " | " |
| प० | नावः | नावोः | नावाम् |

(१०)

रूपमाज्ञाया-

स० मा० मा० मा० मा०
 स० मा० मा० मा० मा०
 स० मा० मा० मा० मा०
 स० मा० मा० मा० मा०

॥ इत्यन्ताः स्त्रीलिङ्गाः ॥

अकारान्तो नपुंसकलिङ्गो ज्ञानजनः ।

| प्र० | एक० | दि० | बहु० |
|-------|----------|--------------|-------------|
| प्र० | ज्ञानम् | ज्ञाने | ज्ञानानि |
| द्वि० | " | " | " |
| तृ० | ज्ञानेन | ज्ञानाभ्याम् | ज्ञानैः |
| च० | ज्ञानाय | " | ज्ञानेभ्यः |
| पंच० | ज्ञानात् | " | " |
| षष्ठ० | ज्ञानस्य | ज्ञानयोः | ज्ञानानाम् |
| सप्त० | ज्ञाने | " | ज्ञानेषु |
| अष्ट० | हे ज्ञान | हे ज्ञाने | हे ज्ञानानि |

एक-वन-वन-कटाक्षः ॥

अकारान्तो नपुंसकलिङ्गो कतरजनः ।

| प्र० | एक० | दि० | बहु० |
|-------|-----------|------------|-----------|
| प्र० | कतरम् | कतरे | कतराणि |
| द्वि० | " | " | " |
| तृ० | कतरेण | कतराभ्याम् | कतरेः |
| च० | कतरस्मै | " | कतरेभ्यः |
| पंच० | कतरस्मात् | " | " |
| षष्ठ० | कतरस्य | कतरयोः | कतरेभ्यम् |
| | कतरस्मिन् | कतरयोः | कतरेषु |
| | हे कतरम् | हे कतरे | हे कतराणि |

एवं यत्प्रभवत्य इतरान्ता विश्वादिषु दर्शिताः ॥

अजन्तनपुंसकलिङ्गाः ।

(३१)

अकारान्तो नपुंसकलिङ्गोऽजरशब्दः ।

| प्र० | एक० | द्वि० | बहु० |
|-------|---------------|--------------|-----------------|
| दि० | अजरम् | अजरसी, रे | अजरसि, राणि |
| द्वि० | " रसम् | " " | " " |
| तृ० | अजरसा, रेण | अजराभ्याम् | अजैः |
| च० | अजरसे, राय | " | अजरेभ्यः |
| पं० | अजरसः, रात्-इ | अजराभ्याम् | अजरेभ्यः |
| प० | " रस्य | अजरसोः, रयोः | अजरसाम्, राणाम् |
| स० | अजरसि, रे | " " | अजरेषु |
| सं० | हे अजर | हे अजरसी, रे | हे अजरसि, राणि |

अकारान्तो नपुंसकलिङ्गो हृदयशब्दः ।

| प्र० | एक० | द्वि० | बहु० |
|-------|-----------------|---------------------|-------------------|
| दि० | हृद् ह, दयम् | हृदये, दी | हृदयानि, हंदि |
| द्वि० | " " | " " | " " |
| तृ० | हृदा, हृदयेन | हृदयां, हृदयाभ्याम् | हृदिः, हृद्वैः |
| च० | हृदे, हृदयाय | " " | हृदयैः, हृदयेभ्यः |
| पं० | हृदः, हृदयान्-इ | " " | " " |
| प० | " हृदयस्य | हृदोः, हृदययोः | हृदाम्, हृदयानाम् |
| स० | हृदि, हृदये | " " | हृन्तु, हृदयेषु |
| सं० | हे हृदय | हे हृदये | हे हृदयानि |

अकारान्तो नपुंसकलिङ्गो तद्वयशब्दः ।

| प्र० | एक० | द्वि० | बहु० |
|-------|---------|--------|-----------|
| दि० | तद्वयम् | तद्वये | तद्वयानि |
| द्वि० | " | " | " तद्वयैः |

(३२)

रूपमालायो-

| | | | |
|---------|-----------------|----------------------|----------------|
| ६० | उद्गा, दकेन | वडाभ्याम्, दकाभ्याम् | उद्गाभिः, दके |
| ७० | उद्गे, दकाय | " " | उद्गाभ्यः, दको |
| ८० | उद्गः, दकाद्-इ | " " | " " " |
| ९० | " उद्गस्य | उद्गोः, दक्योः | उद्गाम्, दका |
| १०० | उद्गि, दगि, दके | " " | उद्गु, दके |
| संज्ञो० | दे उद्ग | दे उद्गे | दे उद्गाभि |

लघाशब्दो ननु सप्तमिह आरम्भः ।

एकः०

द्विः०

तृणः०

| | | | |
|---------|----------------|--------------------|---------------|
| ६० | आभात् | आभ्ये | आभानि |
| ६१० | " | " | " आभाभि |
| ७० | आभा, आभे | आभ्याम्, आभाभ्याम् | आभाभिः, आभे |
| ७१० | आभो, आभय | " " | आभाभ्यः, आभो |
| ८० | आभाः, आभाद्, इ | " " | " " |
| ९० | " आभस्य | आभ्योः, आभयोः | आभाभ्यम्, आभा |
| १०० | आभिक, आभि, आ | आभ्योः, आभयोः | आभान्, आभे |
| संज्ञो० | दे आभ | दे आभो | दे आभाभि |

अत्र लघाशब्दो ननु सप्तमिह आरम्भः ।

एकः०

द्विः०

तृणः०

| | | | |
|-----|------------------|----------------------|-----------------|
| ६० | आभ्य, आभ्यम् | आभ्यो, आभयो | आभ्यि, आभ्यि |
| ६१० | " " | " " | " " |
| ७० | आभ्य, आभ्ये | आभ्याम्, आभ्याभ्याम् | आभ्यभिः, आभ्ये |
| ७१० | आभ्यो, आभ्यय | " " | आभ्यभ्यः, आभ्यो |
| ८० | आभ्यः, आभ्यद्, इ | " " | " " |
| ९० | " आभ्यस्य | आभ्योः, आभ्ययोः | आभ्यभ्यम्, आभ्य |

अजन्तनपुंसकलिङ्गाः ।

(३३)

| | | | |
|-----|---------------|-----------------|-------------------|
| स० | मांसि, मांसे | मांसोः, मांसयोः | मान्सु, मांसिषु |
| सं० | हे मान्, मांस | हे मांसी, मांसे | हे मांसि, मांसानि |

इत्यकारान्ताः ॥

आकारान्तो नपुंसकलिङ्गः श्रीपाशशो ज्ञानशब्दवम् ॥
इकारान्तो नपुंसकलिङ्गो वारिशब्दः ।

एकव०

द्विव०

बहुव०

वारि

वारिणि

वारिणि

"

"

"

वारिणा

वारिभ्याम्

वारिभिः

वारिणे

"

वारिभ्यः

वारिणः

"

"

"

वारिणोः

वारिणाम्

वारिणि

"

वारिषु

हे वारे, वारि

हे वारिणि

हे वारिणि

इकारान्तो नपुंसकलिङ्गोऽनादिसब्दः ।

एकव०

द्वि०

बहुव०

अनादि

अनादिनि

अनादीनि

"

"

"

अनादिना

अनादिभ्याम्

अनादिभिः

अनादिने, द्ये

"

अनादिभ्यः

अनादिनः, देः

"

"

"

"

अनादिनोः, योः

अनादीनाम्

अनादिनि, दी

अनादिनोः, योः

अनादिषु

हे अनादे, दि

हे अनादिनी

हे अनादीनि

इकारान्तो नपुंसकलिङ्गोऽस्थिशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहु० |
|-------|------------------------------|-------------|------------|
| प्र० | अस्थि | अस्थिनो | अस्थीनि |
| द्वि० | " | " | " |
| तृ० | अस्थ्ना | अस्थिभ्याम् | अस्थिभिः |
| च० | अस्थ्ने | " | अस्थिभ्यः |
| पं० | अस्थ्नः | अस्थिभ्याम् | अस्थिभ्यः |
| प० | " | अस्थ्नोः | अस्थ्नाम् |
| स० | अस्थिन्, अस्थनि | " | अस्थिषु |
| सं० | हे अस्थे, हेअस्थि हे अस्थिनी | | हे अस्थीनि |

इकारान्तो नपुंसकलिङ्गो दधिशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहुव० |
|-------|----------------------|-----------|----------|
| प्र० | दधि | दधिनी | दधीनि |
| द्वि० | " | " | " |
| तृ० | दध्ना | दधिभ्याम् | दधिभिः |
| च० | दध्ने | " | दधिभ्यः |
| पं० | दध्नः | " | " |
| प० | " | दध्नोः | दध्नाम् |
| स० | दधिन्, दधानि | " | दधिषु |
| सं० | हे दधे, दधि हे दधिनी | | हे दधीनि |

एवं सावय-अग्नि-शब्दावपि ॥

ईकारान्तो नपुंसकलिङ्गः सुधीशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहुव० |
|-------|------|--------|--------|
| प्र० | सुधि | सुधिनी | सुधीनि |
| द्वि० | " | " | " |

अजन्तनपुंसकलिङ्गाः ।

(३५)

| | | | |
|-----|----------------------------|--------------|-----------|
| ए० | सुधिया, धिना | सुधिभ्याम् | सुधिभिः |
| ब० | सुधिये, ने | " | सुधिभ्यः |
| प० | सुधियः, नः | " | " |
| स० | " " | सुधियोः, नोः | सुधीनाम् |
| सं० | सुधियि, नि | " " | सुधिषु |
| | हे सुधे, हे सुधि हे सुधिनी | | हे सुधीनि |

इतीकारान्ताः ॥

एकारान्तो नपुंसकलिङ्गो मधुशब्दः ।

| | | | |
|------|----------------|-----------|----------|
| प्र० | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| दि० | मधु | मधुनी | मधूनि |
| पृ० | " | " | " |
| ब० | मधुना | मधुभ्याम् | मधुभिः |
| प० | मधुने | " | मधुभ्यः |
| स० | मधुनः | " | " |
| सं० | मधुनि | मधुनोः | मधूनाम् |
| | हे मधो, हे मधु | हे मधुनी | मधुषु |
| | | | हे मधूनि |

एकारान्तो नपुंसकलिङ्गः सानुशब्दः ।

| | | | |
|------|----------------|------------------------|--------------------|
| प्र० | एकव० | द्वि० | बहु० |
| दि० | सानु, स्नु | सानुनी, स्नुनी | सानूनि, स्नुनि |
| पृ० | " " | " " | " " |
| ब० | सानुना, स्नुना | सानुभ्याम्, स्नुभ्याम् | सानुभिः, स्नुभिः |
| प० | सानुने, स्नुने | " " | सानुभ्यः स्नुभ्यः |
| स० | सानुनः, स्नुनः | " " | " " |
| सं० | " " | सानुनोः, स्नुनोः | सानूनाम्, स्नुनाम् |

(५६)

रूपमालायां-

स० सातुनि, सुनि सातुनोः, सुनोः सातु, ह
 सं० दे सानो, स्तो, सातु, सु दे सातुनी, सुनी दे सातुनी
 उकारान्तो नपुंसकलिङ्गः प्रियक्रोष्टृशब्दः ।

| | | | |
|-------|------------------------|------------------------|--------------------|
| प्र० | एक० | द्वि० | बहु० |
| | प्रियक्रोष्टु | प्रिक्रोष्टुनी | प्रियक्रोष्टुनि |
| द्वि० | " | " | " |
| तृ० | प्रियक्रोष्ट्रा, पुनः | प्रियक्रोष्टृभ्याम् | प्रियक्रोष्टृभिः |
| च० | प्रियक्रोष्ट्रे, पुनः | " | प्रियक्रोष्टृभ्यः |
| प० | प्रियक्रोष्टुः, पुनः | " | " |
| प० | प्रियक्रोष्टुः, पुनः | प्रियक्रोष्ट्रोः, पुनः | प्रियक्रोष्टून् |
| स० | प्रियक्रोष्टरि, पुनः | " | प्रियक्रोष्टुषु |
| सं० | दे प्रियक्रोष्टो, पुनः | दे प्रियक्रोष्टुनी | दे प्रियक्रोष्टूनि |

उकारान्तो नपुंसकलिङ्गः सुलूसब्दः ।

| | | | |
|-------|-------------------|------------------|-----------|
| प्र० | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| | सुलु | सुलुनी | सुलुनि |
| द्वि० | " | " | " |
| तृ० | सुलुवा, सुलुना | सुलुभ्याम् | सुलुभिः |
| च० | सुलुवे, सुलुने | " | सुलुभ्यः |
| प० | सुलुवः, सुलुनः | " | " |
| प० | " | सुलुवोः, सुलुनोः | सुलुनाम् |
| स० | सुलुवि, सुलुनि | " | सुलुषु |
| सं० | दे सुलुवे, सुलुने | दे सुलुनी | दे सुलुनि |

उकारान्तो नपुंसकलिङ्गो जम्बूशब्दः ।

| | | | |
|------|-------|---------|---------|
| प्र० | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| | जम्बू | जम्बूनी | जम्बूनि |

अजन्तनपुंसकलिङ्गाः ।

(१७)

द्वि०
रु०
च०
पं०
प०
स०
संघो०

जम्बु
जम्बुना
जम्बुने
जम्बुनः
"
जम्बुनि
हे जम्बो, म्बु

जम्बुनी
जम्बुभ्याम्
"
"
जम्बुनोः
"
हे जम्बुनी

जम्बुनि
जम्बुभिः
जम्बुभ्यः
"
जम्बूनाम्
जम्बुपु
हे जम्बूनि

स्तुकारान्ताः ॥

अकारान्तो नपुंसकलिङ्गो धातुशब्दः ।

एकव०

द्वि०

बहु०

म०
द्वि०
रु०
च०
पं०
प०
स०
संघो०

धातु
धातु
धातुणा, धात्रा
धातुणे, धात्रे
धातुः, धातवः
"
"
धातुरि, धातुनि
हे धातः, व

धातुणी
धातुणी
धातुभ्याम्
"
"
धातुनोः, धातुनोः
"
"
हे धातुणी

धातुणि
धातुणि
धातुभिः
धातुभ्यः
"
धातूनाम्
धातुपु
हे धातुणि

एवं हात-कर्त्रादयः ॥

स्तुकारान्ताः ॥

अकारान्तो नपुंसकलिङ्गः सेशब्दः ।

एकव०

द्वि०

बहुव०

सि

सिनी

सिनि

"

"

"

सिना

सिभ्याम्

सिभिः

इकारान्तः पुंलिङ्गो दुर्दशमः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|------------|------------|-----------|
| प्र० | गुरु-न् | दुर्दो | दुर्दः |
| द्वि० | गुरुम् | " | " |
| तृ० | गुरा | गुरुभ्याम् | गुरिभिः |
| च० | गुरे | " | गुराभ्यः |
| पं० | गुरुः | " | " |
| ष० | " | गुरोः | गुरान् |
| स० | गुरि | " | गुरुषु |
| सं० | हे गुरु-न् | हे दुर्दो | हे दुर्दः |

इकारान्तः पुंलिङ्गो दुर्दशमः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|-----------------|------------------------|--------------------|
| प्र० | गुरु-न्-द-श् | दुर्दो | दुर्दः |
| द्वि० | गुरुम् | दुर्दो | दुर्दः |
| तृ० | गुरा | गुरुभ्याम्, गुरुभ्याम् | गुरिभिः, गुरिभिः |
| च० | गुरे | " " | गुराभ्यः, गुराभ्यः |
| पं० | गुरुः | " " | " " |
| ष० | गुरुः | दुर्दोः | गुरुभ्याम् |
| स० | गुरि | " | गुरुषु |
| सं० | हे गुरु-न्-द-श् | हे दुर्दो | हे दुर्दः |

एवं सुद-सुद-स्थिहः ॥

इकारान्तः पुंलिङ्गो विश्ववाद्दशमः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|--------------|-------------|-------------|
| प्र० | विश्ववाद्-ह | विश्ववाद्दो | विश्ववाद्दः |
| द्वि० | विश्ववाद्दम् | " | विश्ववाद्दः |

इलन्तपुलिङ्गाः ।

(४१)

| | | | |
|-----|----------------|-----------------|----------------------|
| ए० | विश्वौदा | विश्ववाद्भ्याम् | विश्ववाद्भ्यः |
| घ० | विश्वौदे | " | " |
| प० | विश्वौदः | " | " |
| य० | " | विश्वौदोः | विश्वौदाम् |
| स० | विश्वौदि | " | विश्ववाद्भ्यः, इत्थं |
| सं० | हे विश्ववाद्-इ | हे विश्ववाद्दी | हे विश्ववाद्ः |

इकारान्तः पुलिङ्गोऽनङ्गुदशब्दः ।

| | | | |
|------|-------------|---------------|--------------|
| प्र० | एकव० | दि० | बहु० |
| दि० | अनङ्गाम् | अनङ्गाद्दी | अनङ्गाद्ः |
| ए० | अनङ्गाहम् | " | " |
| घ० | अनङ्गुहा | अनङ्गुह्याम् | अनङ्गुहः |
| प० | अनङ्गुदे | " | अनङ्गुदिः |
| य० | अनङ्गुदः | " | अनङ्गुदयः |
| स० | " | अनङ्गुदोः | " |
| सं० | अनङ्गुदि | " | अनङ्गुहाम् |
| | हे अनङ्गवन् | हे अनङ्गाद्दी | अनङ्गुत्तु |
| | | | हे अनङ्गाद्ः |

इकारान्तः पुलिङ्गस्तुरासादशब्दः ।

| | | | |
|----|------------|----------------|--------------|
| १० | एकव० | दिव० | बहुव० |
| २० | तुरासाद्-इ | तुरासाद्दी | तुरासाद्ः |
| ३० | तुरासाहम् | तुरासाद्दी | " |
| ४० | तुरासाहा | तुरासाद्भ्याम् | तुरासाद्भिः |
| ५० | तुरासादे | " | तुरासाद्भ्यः |
| ६० | तुरासाहः | " | " |
| ७० | " | तुरासादोः | तुरासाहाम् |

(४२)

कृष्णभाष्य-

| | | | |
|--------------------------------|--------------|------------|--------------|
| प्र० | सुगमगति | सुगमगतिः | सुगमगति-रुत् |
| सं० | हे सुगमगति-व | हे सुगमगति | हे सुगमगतिः |
| रक्षन्तः पुलिङ्गः सुविश्रामः । | | | |

| | | | |
|-------|-----------|-----------|-----------|
| | एकव० | दिग० | बहु० |
| प्र० | सुगतिः | गतिरी | गतिः |
| द्वि० | सुगिम् | " | " |
| तृ० | गुतिरा | गुतिरा | गुतिः |
| च० | गुतिरे | " | गुतिः |
| पं० | गुतिः | " | " |
| ष० | " | गुतिः | गुतिः |
| स० | गुतिः | " | गुतिः |
| सं० | हे सुगतिः | हे सुगतिः | हे सुगतिः |

रक्षन्तः पुलिङ्गः सुविश्रामः ।

एक० दि० बहु०

| | |
|-------|------------|
| प्र० | चत्वारः |
| द्वि० | चतुरः |
| तृ० | चतुर्भिः |
| च० | चतुर्भ्यः |
| पं० | " |
| ष० | चतुर्णां |
| स० | चतुर्षु |
| सं० | हे चत्वारः |

रक्षन्तः पुलिङ्गः त्रियचतुरस्रः ।

| | | | |
|------|--------------|--------------|--------------|
| प्र० | एकव० | दि० | बहु० |
| | त्रियचत्वारः | त्रियचत्वारः | त्रियचत्वारः |

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(४३)

| | | | |
|-----|-----------------|------------------|-----------------|
| टि० | प्रियचत्वारम् | प्रियचत्वारौ | प्रियचतुरः |
| दु० | प्रियचतुः | प्रियचतुर्भ्याम् | प्रियचतुर्भिः |
| च० | प्रियचतुरे | " | प्रियचतुर्भ्यः |
| प० | प्रियचतुरः | प्रियचतुर्भ्याम् | प्रियचतुर्भ्यः |
| ब० | " | प्रियचतुरोः | प्रियचतुराम् |
| स० | प्रियचतुरि | " | प्रियचतुर्षु |
| सं० | हे प्रियचत्वारः | हे प्रियचत्वारौ | हे प्रियचत्वारः |

लकारान्तः पुंलिङ्गः कमलशब्दः ।

| | | | |
|------|--------|-----------|---------|
| | एक० | द्वि० | बहु० |
| प्र० | कमल | कमलौ | कमलः |
| टि० | कमलम् | " | " |
| दु० | कमला | कमलभ्याम् | कमलिभिः |
| च० | कमले | " | कमलभ्यः |
| प० | कमलः | " | " |
| ब० | " | कमलोः | कमलाम् |
| स० | कमलि | " | कमलु |
| सं० | हे कमल | हे कमलौ | हे कमलः |

मान्तः पुंलिङ्गः प्रशाम्शब्दः ।

| | | | |
|------|----------|--------------|------------|
| | एक० | द्वि० | बहु० |
| प्र० | प्रशाम् | प्रशामौ | प्रशामः |
| टि० | प्रशामम् | " | " |
| दु० | प्रशामा | प्रशामभ्याम् | प्रशामिभिः |
| च० | प्रशामे | " | प्रशामभ्यः |
| प० | प्रशामः | " | " |
| ब० | प्रशामः | प्रशामोः | प्रशामाम् |

(४४)

रूपसारा-

| | | | |
|-----|-----------|-------------|-------------|
| सः | अस्यसि | अस्यन्तेः | अस्यन् |
| सिः | हे अस्यन् | हे अस्यन्तौ | हे अस्यन्तः |

मानः पुंलिङ्गः किमुत्तमः ।

| | एकव० | द्वि० | बहु० |
|-------|----------|---------|--------|
| प्र० | कः | की | के |
| द्वि० | कम् | " | कान् |
| तृ० | केन | का-नाम् | केः |
| च० | कस्ये | " | कस्याः |
| प० | कामात्-ः | " | " |
| ष० | कस्य | कयोः | केषाम् |
| स० | कस्मिन् | कयोः | केषु |
| सं० | हे क | हे की | हे के |

मानः पुंलिङ्ग इदम्गन्तः ।

| | एकव० | द्वि० | बहुव० |
|-------|--|---------|-------|
| प्र० | अयम् | इमौ | इमे |
| द्वि० | इमम् | " | इमान् |
| तृ० | अनेन | आभ्याम् | एभिः |
| च० | अस्मै | " | एभ्यः |
| प० | अस्मान्-श् | " | " |
| ष० | अस्य | अनयोः | एषाम् |
| स० | अस्मिन् | " | एषु |
| सं० | अस्य प्रायः संशोधनं नास्ति त्वदादित्वान् । | | |

अन्वादेशे ॥ इदम्शब्दय अमि एनम्, औटि एनौ, असि एनाम्, एनेन, ओसि एनयोः, इति विशेषो बोध्यः ॥

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(४६)

अकञ्सदितस्य रूपाणि तु-

| प्र०. | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|-----------|------------|----------|
| प्र०. | अयकम् | इमकी | इमके |
| द्वि० | इमकम् | " | इमकान् |
| त्रि० | इमकेन | इमकाभ्याम् | इमकैः |
| च० | इमकरमै | " | इमकेभ्यः |
| प० | इमकरमान् | " | " |
| स० | इमकस्य | इमकयोः | इमकेषाम् |
| | इमकस्मिन् | " | इमकेषु |

णकारान्तः पुंलिङ्गः सुगणसागरः ।

| प्र०. | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|---------|------------|--------------------|
| प्र०. | सुगण | सुगणौ | सुगणाः |
| द्वि० | सुगणम् | " | " |
| त्रि० | सुगणा | सुगणभ्याम् | सुगणभिः |
| च० | सुगणे | " | सुगणभ्यः |
| प० | सुगणाः | " | " |
| स० | सुगणि | सुगणोः | सुगणाम् |
| सं० | हे सुगण | हे सुगणौ | सुगणसु, गणसु, गणसु |
| | | | हे सुगणाः |

नान्तः पुंलिङ्गो राजन्सम् ।

| प्र०. | एक० | द्वि० | बहु० |
|-------|---------|-----------|---------|
| प्र०. | राजा | राजानौ | राजानः |
| द्वि० | राजानम् | " | राजः |
| त्रि० | राशा | राजभ्याम् | राजाभिः |
| च० | राशे | " | राजभ्यः |

(५६)

रूपमालायां-

| | | | |
|-----|------------|--------------|----------|
| प० | राजः | राजभ्यम् | राजभ्यः |
| प० | ॥ | राज्ञोः | राज्ञाम् |
| स० | राज्ञि-जनि | राज्ञोः | राः |
| सं० | हे राजन् | हे राज्ञानां | हे राज्ञ |

नान्तः पुलिङ्गो यञ्वन्शब्दः ।

| | | | |
|-------|-----------|------------|-----------|
| | एकप० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | यञ्वा | यञ्वानी | यञ्वानः |
| द्वि० | यञ्वानम् | " | यञ्वनः |
| तृ० | यञ्वना | यञ्वभ्याम् | यञ्वभिः |
| च० | यञ्वने | " | यञ्वभ्यः |
| प० | यञ्वनः | " | " |
| प० | ॥ | यञ्वनोः | यञ्वनाम् |
| स० | यञ्वनि | यञ्वनोः | यञ्वसु |
| सं० | हे यञ्वन् | हे यञ्वानी | हे यञ्वान |

नान्तः पुलिङ्गो भ्रह्मन्शब्दः ।

| | | | |
|-------|-------------|--------------|--------------|
| | एकप० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | भ्रह्मा | भ्रह्माणी | भ्रह्माणः |
| द्वि० | भ्रह्माणम् | " | भ्रह्मणः |
| तृ० | भ्रह्मणा | भ्रह्मभ्याम् | भ्रह्मभिः |
| च० | भ्रह्मणे | " | भ्रह्मभ्यः |
| प० | भ्रह्मणः | " | " |
| प० | " | भ्रह्मणोः | भ्रह्माणाम् |
| स० | भ्रह्मणि | ॥ | भ्रह्मसु |
| सं० | हे भ्रह्मन् | हे भ्रह्माणी | हे भ्रह्माणः |

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(४७)

नकारान्तः पुंलिङ्गो वृत्रहन्शब्दः ।

| प्र० | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|--------------|--------------|-------------|
| द्वि० | वृत्रहा | वृत्रहणौ | वृत्रहणः |
| ए० | वृत्रहणम् | " | वृत्रमः |
| ष० | वृत्रहा | वृत्रहभ्याम् | वृत्रहभिः |
| वं० | वृत्रमे | वृत्रहभ्याम् | वृत्रहभ्यः |
| १० | वृत्रतः | " | " |
| १० | " | वृत्रमोः | वृत्रमाम् |
| १० | वृत्रमि, हणि | " | वृत्रहसु |
| ३० | हे वृत्रहन् | हे वृत्रहणौ | हे वृत्रहणः |

एवम् अर्यमन्-पूषन्-शस्त्री ॥

नकारान्तः पुंलिङ्गो मघवन्शब्दः ।

| ० | एकव० | द्वि० | बहु० |
|---|----------|-------------|------------|
| ० | मघवान् | मघवन्तौ | मघवन्तः |
| ० | मघवन्तम् | " | मघवतः |
| ० | मघवता | मघवद्भ्याम् | मघवद्भिः |
| ० | मघवते | " | मघवद्भ्यः |
| ० | मघवतः | " | " |
| ० | " | मघवतोः | मघवताम् |
| ० | मघवति | " | मघवत्सु |
| ० | हे मघवन् | हे मघवन्तौ | हे मघवन्तः |

एत्वामावे मघवन्शब्दस्य रूपाणि तु-

| प्र० | एक० | द्वि० | बहु० |
|------|------|--------|--------|
| | मघवा | मघवानौ | मघवानः |

(५६)

रूपमात्रायां-

| | | | |
|-----|-----------|------------|-----------|
| दि० | मरणान् | मरणानौ | मरणः |
| पु० | मरणाना | मरणान्याम् | मरणाभिः |
| प० | मरणे | " | मरणभ्यः |
| प० | मरणः | " | " |
| प० | " | मरणानां | मरणानाम् |
| स० | मरणानि | " | मरणान् |
| स० | हे मरणान् | हे मरणानौ | हे मरणानः |

नान्तः पुंलिङ्गो भवन्शब्दः ।

| | | | |
|------|----------|------------|------------|
| | एकव० | द्विव० | बहु० |
| प्र० | श्व | श्वानौ | श्वानः |
| दि० | श्वानम् | " | श्वानः |
| ए० | श्वाना | श्वान्याम् | श्वानिभिः |
| प० | श्वाने | " | श्वानभ्यः |
| प० | श्वानः | " | " |
| प० | " | श्वानां | श्वानानाम् |
| स० | श्वानि | " | श्वानान् |
| स० | हे श्वान | हे श्वानौ | हे श्वानः |

नान्तः पुंलिङ्गो युवनशब्दः ।

| | | | |
|------|---------|------------|-----------|
| | एकव० | द्विव० | बहु० |
| प्र० | युवा | युवानौ | युवानः |
| दि० | युवानम् | " | युवानः |
| ए० | युवाना | युवान्याम् | युवानिभिः |

हलन्तापुलिङ्गाः ।

(४९)

| | | | |
|-----|----------|-----------|--------------------|
| प० | यूने | युवभ्याम् | युवभ्यः |
| पं० | यूनः | " | " |
| प० | " | " | " |
| स० | यूने | यूनोः | यूनाम् |
| सं० | हे युवन् | हे युवानौ | युवसु हे युवानः |

नाम्तः पुलिङ्गोऽर्वन्शब्दः ।

| | | | |
|-------|-----------|-------------|-------------|
| प्र० | एक० | द्वि० | बहु० |
| द्वि० | अर्वा | अर्वन्तौ | अर्वन्तः |
| तृ० | अर्वन्तम् | " | अर्वन्तः |
| च० | अर्वता | अर्वङ्गवाम् | अर्वङ्गिः |
| पं० | अर्वते | " | अर्वङ्गयः |
| प० | अर्वतः | " | " |
| तृ० | अर्वतः | अर्वतोः | अर्वताम् |
| सं० | अर्वति | " | अर्वसु |
| | हे अर्वन् | हे अर्वन्तौ | हे अर्वन्तः |

अनर्वा यञ्चवत् ॥

नकारान्तः पुलिङ्गः शार्ङ्गिन्शब्दः ।

| | | | |
|-------|-------------|----------------|--------------|
| प्र० | एक० | द्वि० | बहु० |
| द्वि० | शार्ङ्गी | शार्ङ्गिणौ | शार्ङ्गिणः |
| तृ० | शार्ङ्गिणम् | " | " |
| च० | शार्ङ्गिणा | शार्ङ्गिभ्याम् | शार्ङ्गिभिः |
| पं० | शार्ङ्गिणे | " | शार्ङ्गिभ्यः |
| प० | शार्ङ्गिणः | " | " |
| | " | शार्ङ्गिणोः | शार्ङ्गिणाम् |

(१०)

रुग्मात्राया-

| | | | |
|----------------------------------|--------------|--------------|-------------|
| श० | आर्क्षि | आर्क्षि नोः | आर्क्षि तु |
| शं० | हे आर्क्षिन् | हे आर्क्षिनी | हे आर्क्षिः |
| एवं चाग्निम्-वज्रग्निम्-यम्नयः । | | | |
| नाम्नः पुत्रिहः पवित्रगन्तः । | | | |

| | | | |
|------|-----------|-------------|-----------|
| | एकय० | दि० | बहु० |
| प्र० | पन्थाः | पन्थानां | पन्थानः |
| दि० | पन्थानम् | " | पथः |
| तृ० | पथा | पथिभ्याम् | पथिभिः |
| च० | पथे | " | पथिभ्यः |
| पं० | पथः | " | " |
| प० | " | पथोः | पथान् |
| स० | पथि | पथोः | पथिषु |
| सं० | हे पन्थाः | हे पन्थानां | हे पन्थान |

एवं मथिन-अनुशिन-सन्तरी ।

त्रिष्टिगसमरूपः पञ्चन्मन्त्रः ।

| | |
|------|-----------|
| | बहु० |
| प्र० | पञ्च |
| दि० | " |
| तृ० | पञ्चभिः |
| च० | पञ्चभ्यः |
| पं० | " |
| प० | पञ्चानाम् |
| स० | पञ्चसु |
| सं० | हे पञ्च |

एवं सप्तन्-नवन्-दशन्-एकादशन्-द्वादशन् प्रभृतयः

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(५१)

नान्तः पुंलिङ्गः प्रियपञ्चनस्यः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|----------------|-----------------|-----------------|
| प० | प्रियपञ्चा | प्रियपञ्चानौ | प्रियपञ्चानः |
| द्वि० | प्रियपञ्चानम् | " | प्रियपञ्चमः |
| तृ० | प्रियपञ्चा | प्रियपञ्चभ्याम् | प्रियपञ्चभिः |
| च० | प्रियपञ्चे | " | प्रियपञ्चभ्यः |
| प० | प्रियपञ्चः | " | " |
| द्वि० | " | प्रियपञ्चोः | प्रियपञ्चानाम् |
| तृ० | प्रियपञ्चि | " | प्रियपञ्चसु |
| च० | हे प्रियपञ्चन् | हे प्रियपञ्चानौ | हे प्रियपञ्चानः |

त्रिलिङ्गसमरूपोऽष्टनस्यः ।

बहुवचनम्
अष्टौ, अष्ट
" "
अष्टभिः, अष्टभिः
अष्टभ्यः, अष्टभ्यः
" "

अष्टानाम्
अष्टानु, अष्टसु
हे अष्टौ, हे अष्ट

नान्तः पुंलिङ्गः प्रियाष्टनस्यः ।

| | एकव० | द्वि० | बहु० |
|-------|---------------|--------------|--------------|
| प० | प्रियाष्टा, ए | प्रियाष्टानौ | प्रियाष्टानः |
| द्वि० | प्रियाष्टानम् | " | प्रियाष्टः |

(५२)

रूपमालायां-

| | | | |
|-----|-------------------------------------|------------------------------|----------------|
| दृ० | प्रियाष्टा | प्रियाष्टाभ्याम्, ष्टाभ्याम् | प्रियाष्टाभिः |
| च० | प्रियाष्टे | " " | प्रियाष्टाभ्यः |
| पं० | प्रियाष्टः | " " | " |
| प० | " | प्रियाष्टोः | प्रियाष्टन् |
| स० | प्रियाष्टि, (प्रियाष्टनि) " | | प्रियाष्टसु |
| सं० | हे प्रियाष्टाः, एन् हे प्रियाष्टानौ | | हे प्रियाष्टतः |

धान्तः पुलिङ्गो युञ्शब्दः ।

| | | | |
|-------|-----------|-------------|-----------|
| | एकव० | द्वि० | बहुव० |
| प्र० | मुत्-इ | मुत्तौ | मुत्तः |
| द्वि० | मुत्तम् | मुत्तौ | मुत्तः |
| तृ० | मुत्ता | मुत्तभ्याम् | मुत्तभिः |
| च० | मुत्ते | " | मुत्तभ्यः |
| पं० | मुत्तः | " | " |
| प० | " | मुत्तोः | मुत्ताम् |
| स० | मुत्ति | " | मुत्तसु |
| सं० | ॥ मुत्त-इ | हे मुत्तौ | हे मुत्तः |

जान्तः पुलिङ्गो युञ्शब्दः ।

| | | | |
|-------|-------|-----------|---------|
| | एकव० | द्वि० | बहु० |
| प्र० | युज् | युजौ | युजः |
| द्वि० | युजम् | " | युजः |
| तृ० | युजा | युजभ्याम् | युजभिः |
| च० | युजे | " | युजभ्यः |
| पं० | युजः | " | " |

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(५३)

| | | |
|---------|---------|---------|
| युजः | युजोः | युजाम् |
| युजि | " | युजु |
| हे युज् | हे युजौ | हे युजः |

जान्तः पुंलिङ्गः सुयुज्शब्दः ।

| | | |
|-------------|--------------|------------|
| एकव० | दि० | बहुव० |
| सुयुक्-ए | सुयुजौ | सुयुजः |
| सुयुजम् | " | " |
| सुयुजा | सुयुग्भ्याम् | सुयुग्भिः |
| सुयुजे | " | सुयुग्भ्यः |
| सुयुजः | " | " |
| " | सुयुजोः | सुयुजाम् |
| सुयुजे | " | सुयुजु |
| हे सुयुक्-ए | हे सुयुजौ | हे सुयुजः |

जान्ताः पुंलिङ्गः स्वय्ज्शब्दः ।

| | | |
|----------|-------------|-----------|
| एकव० | दि० | बहु० |
| स्वन् | स्वजौ | स्वजः |
| स्वजम् | " | " |
| स्वजा | स्वज्भ्याम् | स्वज्भिः |
| स्वजे | स्वज्भ्याम् | स्वज्भ्यः |
| स्वजः | " | " |
| स्वजः | स्वजोः | स्वजाम् |
| स्वजि | " | स्वजु |
| हे स्वन् | हे स्वजौ | हे स्वजः |

(५४)

रूपमालाया-

जान्तः पुंलिङ्गो राज्ञश्चः ।

| | एकव० | द्वि० | बहुव० |
|-------|------------|----------|---------------|
| प्र० | राट्-इ | राजौ | राजः |
| द्वि० | राजम् | " | " |
| तृ० | राजा | राट्-आम् | राट्भिः |
| च० | राजे | " | राट्भ्यः |
| पं० | राजः | " | " |
| ष० | " | राजोः | राजाम् |
| स० | राजि | " | राट्सु, हस्तु |
| तं० | दे राट्, ह | हे राजौ | हे राजः |

एवं विभ्राट्, देवेद, विधमूट्, परिमृजः ॥

जान्तः पुंलिङ्गः परिम्राजश्चः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|----------------|---------------|-------------------|
| प्र० | परिम्राट्-इ | परिम्राजौ | परिम्राजः |
| द्वि० | परिम्राजम् | " | " |
| तृ० | परिम्राजा | परिम्राट्-आम् | परिम्राट्भिः |
| च० | परिम्राजे | " | परिम्राट्भ्यः |
| पं० | परिम्राजः | " | " |
| ष० | " | परिम्राजोः | परिम्राजाम् |
| स० | परिम्राजि | " | परिम्राट्सु-हस्तु |
| तं० | हे परिम्राट्-इ | हे परिम्राजौ | हे परिम्राजः |

जान्तः पुंलिङ्गो विश्वराजश्चः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|--|-------------|-----------|-----------|
| | विश्वराट्-इ | विश्वराजौ | विश्वराजः |

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(५५)

विश्वराजम्
विश्वराजा
विश्वराजे
विश्वराजः
॥

विश्वराजौ
विश्वाराद्भ्याम्
”
विश्वाराद्भ्याम्
विश्वराजोः
॥

विश्वराजः
विश्वाराद्भिः
विश्वाराद्भ्यः
विश्वाराद्भ्यः
विश्वराजाम्
विश्वाराद्-दत्तु
हे विश्वराजः

विश्वराज
हे विश्वाराद्-इ

हे विश्वराजौ

जान्तः पुंलिङ्गो भृस्जृष्णन्ः ।

एकष०
भृद्-इ
भजाम्
भज्जा
भृजे
भृजः
”

दिष०
भृजौ
”
भृद्भ्याम्
”
”

बहुष०
भृजः
”
भृद्भिः
भृद्भ्यः
”

भृजि
हे भृद्-इ

भृजोः
”
हे भृजौ

भृजाम्
भृद्भृ-दत्तु
हे भृजः

जान्तः पुंलिङ्गस्त्यदृशन्ः ।

एकष०
त्यः
त्यम्
त्येन
त्यस्मै
त्यस्मान्
त्यस्य

दि०
त्यौ
”
त्याभ्याम्
”
”
त्ययोः

बहुव०
त्ये
त्यान्
त्यैः
त्येभ्यः
”
त्येषाम्

स०

त्यस्मिन्

त्ययोः

६

सं०

त्यदादित्वात्संशोधनं न ॥

दान्तः पुंलिङ्गस्तद्दशब्दः ।

एकव०

द्वि०

बहुव०

प्र०

सः

सौ

ते

द्वि०

तम्

"

तान्

तृ०

तेन

ताभ्याम्

तैः

च०

तस्मै

"

तेभ्यः

पं०

तस्मात्-

"

॥

प०

तस्य

तयोः

तेषाम्

स०

तस्मिन्

तयोः

तेषु

सं०

त्यदादित्वात्संशोधनं न ॥

दान्तः पुंलिङ्ग एतद्दशब्दः ।

एकव०

द्विव०

बहुव०

प्र०

एषः

एतौ

एते

द्वि०

एतम्

॥

एतान्

तृ०

एतेन

एताभ्याम्

एतैः

च०

एतस्मै

"

एतेभ्यः

पं०

एतस्मात्

"

॥

प०

एतस्य

एतयोः

एतेषाम्

स०

एतस्मिन्

"

एतेषु

सस्य संशोधनं न ॥

तु अमि एनय, भीदि एनी, ससि एलान्, आदि एनेन, मोदि

हलन्तपुलिङ्गाः ।

(५७)

शन्तो युष्मद्शब्दः ।

एक०

द्वि०

बहु०

त्वम्

युवाम्

यूयम्

त्वाय, स्वा

" वाम्

युष्मान्, वः

त्वया

युवाम्याम्

युष्माभिः

तुभ्यम्, ते

" वाम

युष्मभ्यम्, वः

त्वन्

"

युष्मान्

तय, ते

युवयोः, वाम

युष्माकम्, वः

त्वयि

"

युष्मासु

(दे त्वम्

देयुवाम्

दे यूयम्)

त्वामतिजान्

इति विप्रदे अतिपुष्मद्शब्दः ।

एक०

द्वि०

बहु०

अतिव्यम्

अतिवाम्

अतियूयम्

अतित्वाम्

"

अतिवाम्

अति-यवा

अतिवाम्याम्

अतिवाभिः

अतिपु-यम्

"

अतिवभ्यम्

अतिवज्

"

अति-वन्

अतिवव

अतिवयोः

अति-वाकम्

अति-वयि

अति-वयोः

अति-वासु

युवामतिजान् इति विप्रदे पु-

एक०

द्वि०

बहु०

अतिवन्

अतिपुवाम्

अतिपुयम्

अतिपुवाम्

"

अतिपुवाम्

अतिपुवया

अतिपुवाम्याम्

अतिपुवाभिः

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(५९)

| दि० | अतिमाम् | अतिमाम् | अतिमान् |
|-----|-----------|-------------|-------------|
| रु० | अतिमया | अतिमाभ्याम् | अतिमाभिः |
| ख० | अतिमस्यम् | " | अतिमभ्यम् |
| प० | अतिमन् | " | अतिमन् |
| प० | अतिमम | अत्यावयोः | अत्यस्माकम् |
| स० | अतिमयि | " | अत्यस्मासु |

आवामतिक्रान्त इति विभक्ते तु-

| एकव० | दि० | बहु० |
|------|-----------|-------------|
| १० | अत्यहम् | अतिवयम् |
| २० | आत्यावाम् | अत्यावान् |
| ३० | अत्यावया | अत्यावाभिः |
| ४० | अतिमह्यम् | अत्यावभ्यम् |
| ५० | अत्यावन् | अत्यावन् |
| ६० | अतिमम | अत्यावाकम् |
| ७० | अत्यावयि | अत्यावानु |

अस्मान् अतिक्रान्त इति विभक्ते तु-

| एकव० | दि० | बहु० |
|------|------------|--------------|
| म० | अत्यहम् | अतिवयम् |
| दि० | अत्यस्माम् | अत्यस्मान् |
| रु० | अत्यस्मया | अत्यस्माभिः |
| ख० | अतिमह्यम् | अत्यस्मभ्यम् |
| प० | अत्यरमन् | अत्यस्मन् |
| प० | अतिमम | अत्यस्माकम् |
| स० | अत्यस्मयि | अत्यस्मासु |

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(६१)

| | | | |
|-----|----------------|---------------|--------------|
| ए० | अग्निमथा | अग्निमद्भयाम् | अग्निमद्भिः |
| च० | अग्निमथे | " | अग्निमद्भ्यः |
| पं० | अग्निमथः | " | " |
| प० | " | अग्निमयोः | अग्निमथाम् |
| स० | अग्निमथि | " | अग्निमत्सु |
| सं० | हे अग्निमन्-द् | हे अग्निमयी | हे अग्निमथः |

चान्तः पुंलिङ्गः प्राञ्चशब्दः ।

गर्ही ।

द्वि०

बहु०

| | | | |
|----|-----------|--------------|-------------|
| १० | प्राञ् | प्राञ्ची | प्राञ्चः |
| २० | प्राञ्चम् | प्राञ्ची | प्राञ्चः |
| ३० | प्राञ्चा | प्राञ्च्याम् | प्राञ्चिः |
| ४० | प्राञ्चे | " | प्राञ्चिभिः |
| ५० | प्राञ्चः | " | प्राञ्च्यः |
| ६० | " | " | " |
| ७० | प्राञ्चि | प्राञ्चोः | प्राञ्चाम् |
| | | " | प्राञ्चु |

पूजायाम् ।

द्वि०

बहु०

| | | | |
|---|-----------|--------------|-------------|
| १ | प्राञ् | प्राञ्ची | प्राञ्चः |
| २ | प्राञ्चम् | प्राञ्ची | प्राञ्चः |
| ३ | प्राञ्चा | प्राञ्च्याम् | प्राञ्चिभिः |
| ४ | प्राञ्चे | " | प्राञ्च्यः |
| ५ | प्राञ्चः | " | " |
| ६ | " | प्राञ्चोः | प्राञ्चाम् |

(१६)

अन्यथाऽपि

| | | | |
|----|--------|--------|--------|
| अ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| इ० | इ० | इ० | इ० |

अन्यथाऽपि अन्यथाऽपि

अन्यथा

| | | | |
|----|--------|--------|--------|
| अ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| इ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| उ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| ए० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| ओ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| अ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| इ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |

अन्यथाऽपि

| | | | |
|----|--------|--------|--------|
| अ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| इ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| उ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| ए० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| ओ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| अ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| इ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| उ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| ए० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |
| ओ० | अन्यथा | अन्यथा | अन्यथा |

| | | | |
|------|---------|------------|---------|
| प्र० | एकघ० | गती । | पहुष० |
| दि० | उदह् | दिव० | उदहः |
| दृ० | उदहम् | उदधी | उदधिः |
| च० | उदीषा | " | उदभिः |
| प० | उदीषे | उदह्म्याम् | उदह्यः |
| प० | उदीषिः | " | ■ |
| स० | " | उदीषोः | उदीषाम् |
| सं० | उदीषि | " | उरधु |
| सं० | हे उदह् | हे उदधी | हे उदहः |

| | | | |
|------|-------|------------|--------|
| | | पूजायाम् । | |
| प्र० | एकघ० | दिव० | पहुष० |
| दि० | उदह् | उदधी | उदहः |
| दृ० | उदहम् | " | " |
| च० | उदधा | उदह्म्याम् | उदभिः |
| प० | उदधे | " | उदह्यः |
| प० | उदधिः | " | " |
| प० | उदधिः | उदधोः | उदधाम् |
| प० | उदधि | " | उदधुधु |

शान्तः पुंलिङ्गः सम्यक्शब्दः ।

| | | | |
|------|--------|--------|--------|
| प्र० | एकघ० | गती । | पहुष० |
| | सम्यह् | दिव० | सम्यहः |
| | | सम्यधी | |

(६४)

रूपमालया-
पा-

| | | | |
|-------|-------------|--------------|------------|
| द्वि० | सम्यक्त्वम् | सम्यक्त्वा | समीचः |
| तृ० | समीचा | सम्यग्भ्याम् | सम्यग्भिः |
| च० | समीचे | " | सम्यग्भ्यः |
| पं० | समीचः | " | " |
| ग० | " | समीचाः | समीचाम् |
| स० | समीचि | " | सम्यक्षु |

पूजायाम् ।

| | | | |
|-------|-------------|---------------|---------------|
| | एकव० | द्विव० | बहु० |
| प्र० | सम्यक् | सम्यक्त्वा | सम्यक्त्वाः |
| द्वि० | सम्यक्त्वम् | " | " |
| तृ० | सम्यक्त्वा | सम्यक्भ्याम् | सम्यक्भिः |
| च० | सम्यक्त्वे | " | सम्यक्भ्यः |
| पं० | सम्यक्त्वः | " | " |
| ग० | " | सम्यक्त्वाः | सम्यक्त्वाम् |
| स० | सम्यक्चि | सम्यक्त्वोः | सम्यक्त्वु-भु |
| सं० | हे सम्यक् | हे सम्यक्त्वा | हे सम्यक्त्वः |

चान्तः पुंलिङ्गस्तिर्यग्भ्यश्चः ।

गती ।

| | | | |
|-------|--------------|---------------|--------------|
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | तिर्यक् | तिर्यक्त्वा | तिर्यक्त्वः |
| द्वि० | तिर्यक्त्वम् | " | तिर्यक्त्वाः |
| | तिर्यक्त्वा | तिर्यक्भ्याम् | तिर्यक्भिः |
| | तिर्यक्त्वे | तिर्यक्भ्याम् | तिर्यक्भ्यः |
| | तिर्यक्त्वः | " | " |

| | | | |
|----------|--|--|---|
| १० स० | तिरिधः तिरिधि | तिरिधोः तिरिधोः पूजायाम् । | तिरिधाम् तिरिधु |
| १० ३० | एकय० तिरिध् तिरिधम् तिरिधा तिरिधे तिरिधः तिरिधि हे तिरिध् | दिव० तिरिधो तिरिध्याम् तिरिधोः हे तिरिधो | बहुष० तिरिधः तिरिधभिः तिरिध्यः तिरिधम् तिरिधु, धु हे तिरिधः |

चान्तः पुलिहोऽदसभ्रसभ्यः ।

गती ।

| | | | |
|---|---|---|--|
| १० २० ३० ४० ५० ६० ७० ८० ९० १०० | एकय० अमुमुयह् अमुमुयधम् अमुमुईचा अमुमुईचे अमुमुईचः अमुमुईचः अमुमुईचि अदमुयह् अदमुयधम् अदमुईचा | दिव० अमुमुयधो अमुमुयगभ्याम् अमुमुईचोः अदमुयधो अदमुयगभ्याम् | बहुष० अमुमुयधः अमुमुईचः अमुमुयभिः अमुमुयभ्यः अमुमुईचाम् अमुमुयधु अदमुयधः अदमुईचः अदमुयभिः |
|---|---|---|--|

(६६)

रूपमालायाम्-

| | | | |
|-------|-----------|---------------|---------------|
| च० | अदमुर्षि | अदमुयग्भ्याम् | अदमुयग्भ्याम् |
| पं० | अदमुर्षिः | " | " |
| प० | " | अदमुर्षिः | अदमुर्षिः |
| स० | अदमुर्षि | " | अदमुयग्भ्याम् |
| प्र० | अदद्रप | अदद्रप | अदद्रप |
| द्वि० | अदद्रप | " | अदद्रप |
| तृ० | अदद्रप | अदद्रप | अदद्रप |
| च० | अदद्रप | " | अदद्रप |
| पं० | अदद्रप | " | अदद्रप |
| प० | " | अदद्रप | अदद्रप |
| स० | अदद्रप | " | अदद्रप |
| प्र० | अमुमुय | पूजायाम् । | अमुमुय |
| द्वि० | अमुमुय | अमुमुय | अमुमुय |
| तृ० | अमुमुय | " | " |
| च० | अमुमुय | अमुमुय | अमुमुय |
| पं० | अमुमुय | " | अमुमुय |
| प० | " | अमुमुय | अमुमुय |
| सं० | अमुमुय | " | अमुमुय |
| सं० | हे अमुमुय | हे अमुमुय | हे अमुमुय |
| प्र० | अदमुय | अदमुय | अदमुय |
| द्वि० | अदमुय | " | " |
| तृ० | अदमुय | अदमुय | अदमुय |
| च० | अदमुय | " | अदमुय |
| पं० | अदमुय | " | अदमुय |

हलन्तपुलिङ्गाः । =

(६७)

| | | | |
|------|------------|---------------|---------------|
| प० | अदमुयभः | अदमुयभोः | अदमुयभाम् |
| स० | अदमुयभि | अदमुयभ्योः | अदमुयभ्यु-भु |
| सं० | हे अदमुयह | हे अदमुयभ्यौ | हे अदमुयभः |
| प्र० | अदद्रपह | अदद्रपभ्यौ | अदद्रपभः |
| दि० | अदद्रपभम् | " | " |
| ए० | अदद्रपभा | अदद्रपभ्याम् | अदद्रपभभिः |
| प० | अदद्रपभे | " | अदद्रपभ्यः |
| प० | अदद्रपभः | " | " |
| प० | " | अदद्रपभ्योः | अदद्रपभाम् |
| स० | अदद्रपभि | " | अदद्रपभ्यु-भु |
| सं० | हे अदद्रपह | हे अदद्रपभ्यौ | हे अदद्रपभः |

यान्तो विश्वद्रघञ्शचः ।
गती ।

| | | | |
|-------|---------------|-----------------|-----------------|
| एक० | विष्वद्रघ | विष्वद्रघो | विष्वद्रघम् |
| द्वि० | विष्वद्रघा | विष्वद्रघ्याम् | विष्वद्रघभिः |
| त्रि० | विष्वद्रघे | " | विष्वद्रघ्यः |
| च० | विष्वद्रघः | " | " |
| प्र० | " | विष्वद्रघ्योः | विष्वद्रघाम् |
| दि० | विष्वद्रघि | " | विष्वद्रघ्यु-भु |
| स० | हे विष्वद्रघह | हे विष्वद्रघ्यौ | हे विष्वद्रघः |
| प० | विष्वद्रघह | पूजायाम् । | विष्वद्रघभः |
| सं० | विष्वद्रघम् | विष्वद्रघ्यौ | " |

(६६)

कर्ममात्राणां-

| | | | |
|-----|----------------|-----------------|----------------|
| पु० | विष्वात्मनः | विष्वात्मनः | विष्वात्मनः |
| म० | विष्वात्मने | " | विष्वात्मने |
| पं० | विष्वात्मनः | " | " |
| म० | विष्वात्मनः | विष्वात्मनोः | विष्वात्मनः |
| म० | विष्वात्मनि | " | विष्वात्मनि |
| दी० | दे विष्वात्मनः | दे विष्वात्मनोः | दे विष्वात्मनः |

एतं देवदत्त-पद्यम् ॥

शान्तः शुभ्रमात्मः ।

| | | | |
|-------|----------|------------|------------|
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | शुभ्र | शुभ्रौ | शुभ्रः |
| द्वि० | शुभ्रम् | " | " |
| तृ० | शुभ्रा | शुभ्र्याम् | शुभ्रभिः |
| च० | शुभ्रे | " | शुभ्रभ्यः |
| पं० | शुभ्रः | " | " |
| म० | शुभ्रः | शुभ्रोः | शुभ्राम |
| स० | शुभ्रि | शुभ्रोः | शुभ्रिभ्यः |
| सं० | दे शुभ्र | दे शुभ्रौ | दे शुभ्रः |

शान्तः सुवृक्षमात्मः ।

| | | | |
|-------|-----------|--------------|-------------|
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | सुवृक्ष | सुवृक्षौ | सुवृक्षः |
| द्वि० | सुवृक्षम् | " | " |
| तृ० | सुवृक्षा | सुवृक्ष्याम् | सुवृक्षभिः |
| च० | सुवृक्षे | " | सुवृक्षभ्यः |
| पं० | सुवृक्षः | " | " |

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(६९)

| | | | |
|-----|--|----------------------|---------------|
| १० | सुवृधः | सुवृधोः | सुवृधाम् |
| स० | सुवृधि | " | सुवृदसु-रत्सु |
| सं० | सुवृद-इ | हे सुवृधी | हे सुवृधः |
| | | तान्त्वो महच्छुभः । | |
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| १० | महान् | महान्ती | महान्तः |
| २० | महान्तम् | महान्तौ | महतः |
| ३० | महता | महद्गणाम् | महद्भिः |
| ४० | महते | " | महद्गणः |
| ५० | महतः | " | " |
| ६० | " | महतोः | महताम् |
| ७० | महति | " | महत्यु |
| ८० | हे महन् | हे महान्तौ | हे महान्तः |
| | | तान्त्वो भवतुशब्दः । | |
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| १० | भवान् | भवन्ती | भवन्तः |
| २० | भवन्तम् | " | भवतः |
| ३० | भवता | भवद्गणाम् | भवद्भिः |
| ४० | भवते | " | भवद्गणः |
| ५० | भवतः | " | " |
| ६० | " | भवतोः | भवताम् |
| ७० | भवति | " | भवत्यु |
| सं० | हे भवन् | हे भवन्ती | हे भवन्तः |
| | एवं भीमन्-पुद्गिमन्-यज्ञघन्-वेतस्वत्वमृतयः ॥ | | |

(७०)

रूपमालांर्पा-

शान्तो भवतुशब्दः ।

| | एकव० | दिव० | बहुव० |
|-------|---------|------------|-----------|
| प्र० | भवन् | भवन्ती | भवन्तः |
| द्वि० | भवन्तम् | " | भवतः |
| तृ० | भवता | भवद्भ्याम् | भवद्भिः |
| च० | भवते | " | भवद्भ्यः |
| पं० | भवतः | " | " |
| ष० | " | भवतोः | भवताम् |
| स० | भवति | भवतोः | भवसु |
| सं० | हे भवन् | हे भवन्ती | हे भवन्तः |

शान्तो ददतुशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहुव० |
|-------|-----------|------------|----------|
| प्र० | ददत्-इ | ददती | ददतः |
| द्वि० | ददतम् | " | " |
| तृ० | ददता | ददद्भ्याम् | ददद्भिः |
| च० | ददते | " | ददद्भ्यः |
| पं० | ददतः | " | " |
| ष० | " | ददतोः | ददताम् |
| स० | ददति | " | ददसु |
| सं० | हे ददन्-इ | हे ददती | हे ददतः |

एवं जहत्-जामत्-शदिन्-शासत्-चकासत्-दीप्यत्-नेम्यत्-शान्तः
शान्तजुहोत्यादिगणपठितपातुज-दधन्-जुहन्-प्रभृषयश्च ॥

शान्तो गुप्शब्दः ।

| एकव० | द्वि० | बहुव० |
|------|-------|-------|
| गुप् | गुपी | गुपः |

हलन्तपुलिङ्गाः ।

(७१)

१० गुप्

१० गुपा

१० गुपे

१० गुपः

१० गुपः

१० गुपि

१० हे गुप्-र

गुपौ

गुप्स्याम्

"

"

गुपोः

"

हे गुपौ

गुपः

गुप्भिः

गुप्भ्यः

"

गुपाम्

गुप्सु

हे गुपः

वान्तास्तादृशस्यः ।

एकव०

तादृश-

तादृशम्

तादृशा

तादृशे

तादृशः

"

तादृशि

हे तादृश-

दिव०

तादृशौ

तादृशौ

तादृश्याम्

"

"

तादृशोः

"

हे तादृशौ

बहुव०

तादृशः

तादृशः

तादृभिः

तादृभ्यः

"

तादृशाम्

तादृशु

हे तादृशः

द्वि०

तृ०

च०

पं०

प०

स०

सं०

| | | | |
|----|----------------|---------------|--------------|
| ६० | पुनस्तुतः | पुनस्तुभ्याम् | पुनस्तुभ्यः |
| ७० | " | पुनस्तुभ्योः | पुनस्तुभ्यः |
| ८० | पुनस्तुति | " | तस्तुति |
| ९० | हे पुनस्तुत-सु | हे पुनस्तुती | हे पुनस्तुतः |

शान्तो विश्रमः ।

| | | | |
|-------|----------|----------|-----------|
| | एक.प० | द्वि० | बहु० |
| प्र० | विद-इ | विशी | विशः |
| द्वि० | विशम् | " | " |
| तृ० | विशा | विश्याम् | विशमिः |
| च० | विशो | " | विशम्यः |
| पं० | विशः | " | " |
| प० | " | विशोः | विशाम् |
| स० | विशि | " | विशु-स्तु |
| सं० | हे विद-इ | हे विशी | हे विशः |

शान्तो दधृषुशब्दः ।

| | | | |
|-------|------------|-----------|----------|
| | एक० | द्वि० | बहु० |
| प्र० | दधृष-सु | दधृषौ | दधृषः |
| द्वि० | दधृषम् | " | " |
| तृ० | दधृषा | दधृष्याम् | दधृषमिः |
| च० | दधृषे | " | दधृषम्यः |
| पं० | दधृषः | " | " |
| प० | " | दधृषोः | दधृषाम् |
| स० | दधृषि | " | दधृषु |
| सं० | हे दधृष-सु | हे दधृषौ | हे दधृषः |

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

(७३)

पान्तो रत्नमुष्शब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहु० |
|-------|---------------|----------------|-------------------|
| प्र० | रत्नमुद्-इ | रत्नमुषौ | रत्नमुषः |
| द्वि० | रत्नमुषम् | " | " |
| सु० | रत्नमुषा | रत्नमुद्भ्याम् | रत्नमुद्भिः |
| च० | रत्नमुषे | रत्नमुद्भ्याम् | रत्नमुद्भ्यः |
| प० | रत्नमुषः | " | " |
| स० | " | रत्नमुषोः | रत्नमुषाम् |
| सं० | रत्नमुषि | " | रत्नमुद्सु, इत्सु |
| सं० | हे रत्नमुद्-इ | हे रत्नमुषौ | हे रत्नमुषः |

पान्तःपदशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|------|--------|--------------|
| प्र० | ० | ० | पद्-इ |
| द्वि० | ० | ० | " |
| सु० | ० | ० | पद्भिः |
| च० | ० | ० | पद्भ्यः |
| प० | ० | ० | " |
| स० | ० | ० | पद्गाम् |
| सं० | ० | ० | पद्सु, पद्सु |
| सं० | ० | ० | हे पद्-इ |

प्रियपशब्दस्य तु रत्नमुष्शब्दवद्भावि ।

पान्तविकीर्षशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|-----------|----------|----------|
| प्र० | विकीः | विकीर्षौ | विकीर्षः |
| द्वि० | विकीर्षम् | " | " |

(६५४)

कृष्णमन्त्रः ।

| | | | |
|----|------------|------------|------------|
| १० | विह्वलः | विह्वलम् | विह्वलः |
| २० | विह्वलः | " | विह्वलः |
| ३० | विह्वलः | " | " |
| ४० | " | विह्वलः | विह्वलम् |
| ५० | विह्वलः | " | विह्वलः |
| ६० | दे विह्वलः | दे विह्वलः | दे विह्वलः |

शान्तः निरादिष्टः ।

| | | | |
|----|-----------|-----------|-----------|
| | शान्तः | शान्तः | शान्तः |
| १० | शान्तः | शान्तः | शान्तः |
| २० | शान्तः | " | " |
| ३० | शान्तः | शान्तः | शान्तः |
| ४० | शान्तः | " | शान्तः |
| ५० | शान्तः | " | " |
| ६० | शान्तः | शान्तः | शान्तः |
| ७० | शान्तः | " | शान्तः |
| ८० | दे शान्तः | दे शान्तः | दे शान्तः |

शान्तः शान्तः ।

| | | | |
|----|-----------|-----------|-----------|
| | शान्तः | शान्तः | शान्तः |
| १० | शान्तः | शान्तः | शान्तः |
| २० | शान्तः | " | शान्तः |
| ३० | शान्तः | शान्तः | शान्तः |
| ४० | शान्तः | " | शान्तः |
| ५० | शान्तः | " | शान्तः |
| ६० | शान्तः | शान्तः | शान्तः |
| ७० | शान्तः | " | शान्तः |
| ८० | दे शान्तः | दे शान्तः | दे शान्तः |

हलन्तशुलिङ्गाः ।

(७५)

| | | | |
|-----|--------------|----------------|------------------|
| स० | दोष्णि, दोषि | दोष्णोः, दोषोः | दोषसु, दोष्पुःपु |
| सं० | हे दोः | हे दोषी | हे दोषः |

पान्तो विविक्षशब्दः ।

| | | | |
|-------|------------|-------------|-------------|
| | एकव० | द्वि० | बहु० |
| प्र० | विविद-ह | विविधौ | विविक्षः |
| द्वि० | विविक्षम् | विविधौ | विविक्षः |
| तृ० | विविक्षा | विविहभ्याम् | विविहभिः |
| च० | विविक्षे | " | विविहभ्यः |
| प० | विविक्षः | " | " |
| प० | " | विविक्षोः | विविक्षाम् |
| स० | विविक्षि | " | विविक्षु |
| सं० | हे विविद-ह | हे विविधौ | हे विविक्षः |

सान्तः सुपिमशब्दः ।

| | | | |
|-------|----------|--------------|-------------------|
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | सुपीः | सुपिसौ | सुपिसः |
| द्वि० | सुपिसम् | " | " |
| तृ० | सुपिसा | सुपीर्भ्याम् | सुपीभिः |
| च० | सुपिसे | " | सुपीर्भ्यः |
| प० | सुपिसः | " | " |
| प० | " | सुपिसोः | सुपिसाम् |
| स० | सुपिसि | " | सुपीप्सु, सुपीःपु |
| सं० | हे सुपीः | सुपिसौ | हे सुपिसः |

मन्त्रो निम्नभूतः ।

| | दृ० | दि० | बहु० |
|-----|----------|----------|----------|
| ८० | विश्वम् | विश्वमी | विश्वान् |
| ९० | विश्वान् | " | विश्वान् |
| १०० | विश्वान् | विश्वान् | विश्वान् |
| ११० | विश्वान् | " | विश्वान् |
| १२० | विश्वान् | " | विश्वान् |
| १३० | " | विश्वान् | विश्वान् |
| १४० | विश्वान् | " | विश्वान् |
| १५० | विश्वान् | विश्वान् | विश्वान् |

सामन्तः सेदिवम्भुतः ।

| | एकव० | दि० | बहु० |
|-----|----------|----------|----------|
| १६० | सेदिवम् | सेदिवामी | सेदिवान् |
| १७० | सेदिवान् | " | सेदिवान् |
| १८० | सेदिवान् | सेदिवान् | सेदिवान् |
| १९० | सेदिवान् | " | सेदिवान् |
| २०० | सेदिवान् | " | सेदिवान् |
| २१० | सेदिवान् | सेदिवान् | सेदिवान् |
| २२० | सेदिवान् | " | सेदिवान् |
| २३० | सेदिवान् | सेदिवान् | सेदिवान् |

सामन्तः ईयिवम्भुतः ।

| | एकव० | दि० | बहु० |
|-----|---------|---------|---------|
| २४० | ईयिवम् | ईयिवामी | ईयिवान् |
| २५० | ईयिवान् | " | ईयिवान् |

हलन्तशुलिङ्गाः ।

(७७)

| | | | |
|-----|-----------|--------------|-------------|
| ६० | इयुषा | इयिवद्भ्याम् | इयिवाद्भिः |
| ७० | इयुषे | " | इयिवद्भ्यः |
| ८० | इयुषः | इयिवद्भ्याम् | इयिवद्भ्यः |
| ९० | इयुषः | इयुषोः | इयुषाम् |
| १०० | इयुषि | " | इयिवत्सु |
| ११० | हे इयिवन् | हे इयिवांसौ | हे इयिवांसः |

सान्त्वोऽनाश्वम् शप्ः ।

| | | | |
|-----|-------------|----------------|--------------|
| १२० | एकप० | द्विप० | बहुव० |
| १३० | अनाश्वन् | अनाश्वंसौ | अनाश्वंसः |
| १४० | अनाश्वंसम् | " | अनाश्वणः |
| १५० | अनाश्वण | अनाश्वद्भ्याम् | अनाश्वद्भिः |
| १६० | अनाश्वणे | " | अनाश्वद्भ्यः |
| १७० | अनाश्वणः | " | " |
| १८० | " | अनाश्वणोः | अनाश्वणाम् |
| १९० | अनाश्वणि | " | अनाश्वणु |
| २०० | हे अनाश्वन् | हे अनाश्वंसौ | हे अनाश्वंसः |

सान्त्वो जग्मिषमृशप्ः ।

| | | | |
|-----|-------------|----------------|--------------|
| २१० | एकप० | द्विप० | बहु० |
| २२० | जग्मिषान् | जग्मिषांसौ | जग्मिषांसः |
| २३० | जग्मिषांसम् | " | जग्मिषः |
| २४० | जग्मिषण | जग्मिषद्भ्याम् | जग्मिषद्भिः |
| २५० | जग्मिषे | " | जग्मिषद्भ्यः |
| २६० | जग्मिषणः | " | " |

| | | | |
|-----|-------------|---------------|---------------|
| प० | जग्मुषः | जग्मुषोः | जग्मुषाम् |
| स० | जग्मुषि | जग्मुषोः | जग्मुषसु |
| सं० | हे जग्मिवन् | हे जग्मिवांसौ | हे जग्मिवांसः |

सान्तो जगन्वसुशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|------------|---------------|--------------|
| प्र० | जगन्वान् | जगन्वांसौ | जगन्वांसः |
| द्वि० | जगन्वांसम् | जगन्वांसौ | जग्मुषः |
| तृ० | जग्मुषा | जगन्वद्भ्याम् | जगन्वद्भिः |
| च० | जग्मुषे | " | जगन्वद्भ्यः |
| प० | जग्मुषः | " | " |
| प० | " | जग्मुषोः | जग्मुषाम् |
| स० | जग्मुषि | " | जगन्वसु |
| सं० | हे जगन्वन् | हे जगन्वांसौ | हे जगन्वांसः |

सान्तः शुभ्रवसुशब्दः ।

| | एकव० | द्वि० | बहु० |
|-------|-------------|----------------|---------------|
| प्र० | शुभ्रवान् | शुभ्रवांसौ | शुभ्रवांसः |
| द्वि० | शुभ्रवांसम् | " | शुभ्रवुषः |
| तृ० | शुभ्रवुषा | शुभ्रवद्भ्याम् | शुभ्रवद्भिः |
| च० | शुभ्रवुषे | " | शुभ्रवद्भ्यः |
| प० | शुभ्रवुषः | " | " |
| प० | " | शुभ्रवुषोः | शुभ्रवुषाम् |
| स० | शुभ्रवुषि | " | शुभ्रवसु |
| सं० | हे शुभ्रवन् | हे शुभ्रवांसौ | हे शुभ्रवांसः |

एवं वसुधैव कुटुम्बकम् सार्वभौमिकं धर्मम् ।

सान्तः पुंस्शब्दः ।

| | एकव० | दि० | बहुव० |
|-------|----------|------------|------------|
| प्र० | पुमान् | पुमांसौ | पुमांसः |
| द्वि० | पुमांसम् | " | पुंसः |
| तृ० | पुंसा | पुंम्याम् | पुंभिः |
| च० | पुस | " | पुंभ्यः |
| पं० | पुसः | " | |
| प० | पुंसः | पुंसोः | पुंसाम् |
| स० | पुंसि | पुंसोः | पुंसु |
| सं० | हे पुमन् | हे पुमांसौ | हे पुमांसः |

सान्तः कनीयस्शब्दः ।

| | एकव० | दि० | बहु० |
|-------|-----------|-------------|-------------|
| प्र० | कनीयान् | कनीयांसौ | कनीयांसः |
| द्वि० | कनीयांसम् | " | कनीयसः |
| तृ० | कनीयसा | कनीयोभ्याम् | कनामोभिः |
| च० | कनीयसे | " | कनीयोभ्यः |
| पं० | कनीयसः | " | " |
| प० | " | कनीयसोः | कनीयसाम् |
| स० | कनीयसि | " | कनीयसु, र |
| सं० | हे कनीयन् | हे कनीयांसौ | हे कनीयांसः |

सान्तः स्रस्शब्दः ।

| | एकव० | दि० | बहुव० |
|-------|---------|------------|--------|
| प्र० | स्रत्-इ | स्रसौ | स्रसः |
| द्वि० | स्रसम् | " | " |
| तृ० | स्रसा | स्र्भ्याम् | स्रभिः |

| | | | |
|-----|-----------|----------|----------|
| च० | स्रसे | मद्रयाम् | सुहृभ्यः |
| पं० | स्रसः | " | " |
| प० | " | स्रसोः | स्रसाम् |
| स० | स्रसि | " | स्रसु |
| सं० | हे स्रसद् | हे स्रसौ | हे स्रसः |

एवं ध्वस् ।

नान्त उशनसशब्दः ।

| | | | |
|-------|-----------------|------------|----------|
| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
| प्र० | उशना | उशनसौ | उशनसः |
| द्वि० | उशनसम् | " | " |
| तृ० | उशनसा | उशनोभ्याम् | उशनोभिः |
| च० | उशनसे | " | उशनोभ्यः |
| पं० | उशनसः | " | " |
| प० | " | उशनसोः | उशनसाम् |
| स० | उशनासे | उशनसोः | उशनसु |
| सं० | हे उशन, नन्, नः | हे उशनसौ | हे उशनसः |

सान्तोऽनेहसशब्दः ।

| | | | |
|-------|---------|-------------|-----------|
| | एकव० | द्विव० | बहु० |
| प्र० | अनेदा | अनेहसौ | अनेहसः |
| द्वि० | अनेहसम् | " | " |
| तृ० | अनेहसा | अनेहोभ्याम् | अनेहोभिः |
| च० | अनेहसे | " | अनेहोभ्यः |
| पं० | अनेहसः | " | " |
| | " | अनेहसोः | अनेहसाम् |

हलन्तापुंलिङ्गाः ।

(८१)

अनेहसि
हे अनेहः

अनेहसोः
हे अनेहसौ
एवं पुनर्दसस्शब्दः ।
सान्तो वेधस्शब्दः ।

अनेहसु
हे अनेहसः

एकव०

द्वि०

बहुव०

वेधाः

वेधसौ

वेधसः

वेधसम्

"

"

वेधसा

वेधोभ्याम्

वेधोभिः

वेधसे

"

वेधोभ्यः

वेधसः

"

"

"

वेधसोः

वेधसाम्

वेधसि

"

वेधःसु, सु

हे वेधः

हे वेधसौ

हे वेधसः

एवं विद्वीजस्-सुमनस्-सुमेधस्-अभृतयः ।

सान्तोऽदस्शब्दः ।

एकव०

द्विव०

बहुव०

असौ

अमू

अमी

अमुम्

"

अमून्

अमुना

अमूभ्याम्

अमीभिः

अमुष्मै

"

अमीभ्यः

अमुष्मात्

"

"

अमुष्य

अमुषोः

अमीशाम्

अमुष्मिन्

अमुषोः

अमीषु

त्यदादित्वात्संशोधनं न ।

इति हलन्ताः पुंलिङ्गाः ।

अग ह्यन्तर्गताः ।

हाम उपासदकारः ।

| | एकय० | द्वि० | बहुव० |
|-------|-----------|-----------|-----------|
| प्र० | उपासन् | उपासन् | उपासन् |
| द्वि० | उपासतम् | " | " |
| पु० | उपासता | उपासतृणान | उपासतृणः |
| प० | उपासत | " | उपासतः |
| प० | उपासतः | " | " |
| प० | " | उपासतोः | उपासतम् |
| स० | उपासति | " | उपासन्तु |
| सं० | हे उपासन् | हे उपासन् | हे उपासन् |

हाम उष्णिहशब्दः ।

| | एकय० | द्वि० | बहुव० |
|-------|------------|---------------|-------------|
| प्र० | उष्णिक् | उष्णिह | उष्णिहः |
| द्वि० | उष्णिहम् | उष्णिहौ | उष्णिहः |
| पु० | उष्णिहा | उष्णिहाभ्याम् | उष्णिग्भिः |
| प० | उष्णिह | " | उष्णिग्भ्यः |
| प० | उष्णिहः | " | उष्णिग्भ्यः |
| प० | " | उष्णिहोः | उष्णिहाम् |
| स० | उष्णिहि | " | उष्णिह्यु |
| सं० | हे उष्णिक् | हे उष्णिहौ | हे उष्णिहः |

वान्तो दिवशब्दः ।

| | एकय० | द्वि० | बहुव० |
|-------|-------|-------|-------|
| प्र० | दिवः | दिवौ | दिवः |
| द्वि० | दिवम् | " | " |

हलन्तस्त्रीलिङ्गाः ।

(८३)

| | | | |
|----|--------|----------|---------|
| १० | दिवा | शुभ्याम् | शुभिः |
| २० | दिवे | " | शुभ्यः |
| ३० | दिवो | " | " |
| ४० | " | दिवोः | दिवाम् |
| ५० | दिवि | " | दिवु |
| ६० | दे शीः | दे दिवी | दे दिवः |

अथान्तश्चतुर्मासः ।

एकप०

द्विप०

बहुप०

चतस्रः

"

चतसृभिः

चतसृभ्यः

"

चतसृणाम्

चतसृ

दे चतस्रः

अथान्तश्चतुर्मासः ।

एकप०

द्विप०

बहुप०

का

के

काः

काम्

"

"

कदा

काभ्याम्

काभ्यः

कथे

"

काभ्यः

कथाः

"

"

"

कथोः

काणाम्

काणाम्

"

काणु

मान्त इदंमूशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|----------|---------|-------|
| प्र० | इयम् | इमे | इमाः |
| द्वि० | इमाम् | " | " |
| तृ० | अनया | आभ्याम् | आभिः |
| च० | अस्थै | " | आभ्यः |
| पंच० | अस्त्योः | " | " |
| षष्ठ० | " | अनयोः | आसाम् |
| सप्त० | अस्याम् | " | आसु |

अन्वावेश इदंमूशब्दस्य-स्तद्विशब्दस्य च अणि एनाम्, औदि
शासि एनाः, आङि एनया, ओसि एनयोः ।

दान्तस्त्यद्विशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहु० |
|-------|-----------|------------|----------|
| प्र० | त्या | त्ये | त्याः |
| द्वि० | त्याम् | त्ये | त्याः |
| तृ० | त्यया | त्याभ्याम् | त्याभिः |
| च० | त्यस्यै | त्याभ्याम् | त्याभ्यः |
| पंच० | त्यस्याः | " | " |
| षष्ठ० | " | त्ययोः | त्यासाम् |
| सप्त० | त्यस्याम् | " | त्यासु |

एवं तद्-यद्-एतद् इत्यादि ।

जान्तः सृजृशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहु० |
|------|---------|--------|-------|
| प्र० | सृज्-शृ | सृजौ | सृजतः |
| | सृजाम् | " | " |

हलन्तर्ध्वलिङ्गाः ।

(८५)

| | | | |
|-----|---------|----------|--------|
| २० | सजा | सगम्याम् | सगमिः |
| ५० | सजे | " | सगम्यः |
| ५० | सजः | " | " |
| ५० | " | सजोः | सजाम् |
| स० | सजि | " | सजु |
| सं० | हे सजन् | हे सजा | हे सजः |

पान्तोऽपूराब्दः ।

| | | |
|-----|--------|--------|
| ५० | अप | अपुष० |
| दि० | आपः | आपः |
| गृ० | अपः | अपः |
| ५० | अपि | अपि |
| ५० | अप्यः | अप्यः |
| ५० | " | " |
| स० | अपाम् | अपाम् |
| सं० | अपु | अपु |
| | हे आपः | हे आपः |

शान्तो दिङान्ताब्दः ।

| | | |
|-----|------------|----------|
| एक० | दि० | यदु० |
| ५० | दिशी | दिशः |
| दि० | " | " |
| गृ० | दिग्भ्याम् | दिग्भिः |
| ५० | दिग्भ्याम् | दिग्भ्यः |
| ५० | " | " |
| ५० | दिशोः | दिशम् |

(८६)

द्वयमालिङ्गा-

| म० | विशि | विमोः | विभु |
|----|------------|---------|---------|
| त० | हे विद्-न् | हे विमी | हे विमः |

मान्ता इङ्गप्रत्ययः ।

एकव०

दि०

बहुव०

प्र० एङ्-न्

द्वि०

दशः

द्वि० दशम्

॥

॥

तृ० दशा

दशभ्याम्

दशभिः

च० दशे

॥

दशवः

प० दशः

॥

॥

प० ॥

दशोः

दशाम्

स० दशि

॥

दशु

सं० हे दक्ष-न्

ह दशी

हे दशः

पान्तस्तिवप्रत्ययः ।

एकव०

दि०

बहुव०

प्र० त्विद्-इ

त्वि०

त्वियः

द्वि० त्विषम्

॥

॥

तृ० त्विषा

त्विद्भ्याम्

त्विद्भिः

च० त्विषे

॥

त्विद्भ्यः

प० त्वियः

त्विद्भ्याम्

त्विद्भ्यः

प० ॥

त्वियोः

त्विषाम्

स० त्विषि

॥

त्विद्भ्य-दत्

सं० हे त्विद्-इ

हे त्विषी

हे त्वियः

अथ इलम्बतनपुंसकलिङ्गाः ।

शान्तः स्वनदुद्गमः ।

एकप०

दिष०

बहुव

प्र०

स्वनदुग्ग

स्वनदुसी

स्वनइ

द्वि०

॥

॥

॥

तृ०

स्वनदुदा

स्वनदुद्गम

स्वनदु

च०

स्वनदुदे

॥

स्वनदु

पं०

स्वनदुदः

॥

॥

ष०

॥

स्वनदुदोः

स्वनदु

स०

स्वनदुदि

॥

स्वनदुद

सं०

हे स्वनदुग्ग

हे स्वनदुसी

हे स्वन

रेफान्तो वारशब्दः ।

एकप०

द्वि०

बहु०

प्र०

वाः

वारी

वारि

द्वि०

॥

॥

॥

तृ०

वारा

वार्याम्

वारिभिः

च०

वारि

॥

वार्यैः

पं०

वारः

॥

॥

ष०

॥

वारोः

वाराम्

स०

वारि

वारोः

वार्यु

सं०

हे वाः

हे वारी

हे वारि

रेफान्तश्चतुरशब्दः ।

प्र०

चत्वारि

द्वि०

॥

दलन्तानपुंसकलिङ्गाः ।

(८९)

| | |
|----|------------|
| १० | चतुर्धिः |
| २० | चतुर्भ्यः |
| ३० | चतुर्भ्यः |
| ४० | चतुर्गाम् |
| ५० | चतुर्षु |
| ६० | दे चत्वारि |

मास्यः किमुसण्यः ।

| | | | |
|----|-----------|----------|---------|
| १० | एकव० | दिव० | बहुव० |
| २० | दिम् | के | कानि |
| ३० | " | " | " |
| ४० | केन | काम्याम् | केः |
| ५० | कस्मै | " | केभ्यः |
| ६० | कस्मान्-ङ | " | " |
| ७० | कस्य | कस्योः | कस्याम् |
| ८० | कस्मिन् | " | कसु |

मास्य इदमुसण्यः ।

| | | | |
|----|-----------|----------|----------|
| १० | एकव० | दिव० | बहुव० |
| २० | इदम् | इमे | इमानि |
| ३० | " | " | " |
| ४० | अत्रेव | आत्रेयम् | अत्रिः |
| ५० | अत्रै | " | अत्रेः |
| ६० | आत्रेयान् | " | " |
| ७० | आत्रे | अत्रेयोः | आत्रेयम् |
| ८० | अत्रियन् | " | अत्रे |

अत्रेयस्य इदमात्रस्य अत्रेयस्य च अत्रि इत्यत्र, अत्रि इत्ये, अत्रियन्, अत्रि इत्ये, अत्रि इत्ये ।

हलन्तनपुंसकलिङ्गाः ।

(९१)

| | | | |
|-----|------------------|---------------------|-----------------|
| ६० | असना-सृजा | असृग्भ्याम्-सभ्याम् | असृग्भिः-सभिः |
| ७० | अस्ने-सृजे | " " | असृग्भ्यः-सभ्यः |
| ८० | अस्रः-सृजः | " " | " " |
| ९० | " " | असृजोः-स्रोः | मानाम्-सृजाम् |
| १०० | अस्नि-सन्नि-सृजि | " " | असृग्भ्यः-सभ्यः |
| ११० | हे असृज-ग | हे असृजो | हे असृजि |
| | जान्त | कर्जुसम्पदः । | |

| | | | |
|-----|------------|-----------|-----------|
| १२० | एकय० | द्वि० | बहु०) |
| १३० | कर्जु | कर्जो | कर्जि |
| १४० | " | " | ") |
| १५० | कर्जा | कर्ज्याम् | कर्जिभिः |
| १६० | कर्जे | " | कर्ज्यः |
| १७० | कर्जेः | " | " |
| १८० | " | कर्जोः | कर्ज्याम् |
| १९० | कर्जि | " | कर्ज्यु |
| २०० | हे कर्ज, ग | हे कर्जो | हे कर्जि |

द्वान्तपञ्चमः ।

| | | | |
|-----|---------------|--------------|--------------|
| २१० | एकय० | द्वि० | बहु०) |
| २२० | द्वान्त, द्वि | द्वान्ते | द्वान्ति |
| २३० | " | " | " |
| २४० | द्वान्ते | द्वान्त्याम् | द्वान्तेः |
| २५० | द्वान्ते | " | द्वान्तेभ्यः |
| २६० | द्वान्तेभ्यः | " | " |
| २७० | द्वान्ते | द्वान्तेः | द्वान्तेभ्यः |

श० स्वस्मिन्

स्वयो

स्वेषु

एवं तद्-यद्-यद् । 'अन्वारेण वत्तच्छब्दस्य ॥ एतन् इति हेतुः ।

चान्तो गोमज्जन्तः ।

गवौ ।

एकव०

दि०

पद०

५० { गवाङ्-गु
गोमङ्-गु
गोऽङ्-गु

गोषी

गवाभिः
गोमभिः
गोभिः६० { गवाङ्-गु
गोमङ्-गु
गोऽङ्-गु

गोषी

गवाभिः
गोमभिः
गोभिः

७० { गोषा

गवाग्भ्याम्
गोमग्भ्याम्
गोग्भ्याम्गवाग्भिः
गोमग्भिः
गोग्भिः

८० { गोषे

गवाग्भ्याम्
गोमग्भ्याम्
गोग्भ्याम्गवाग्भ्यः
गोमग्भ्यः
गोग्भ्यः

९० { गोषः

गवाग्भ्याम्
गोमग्भ्याम्
गोग्भ्याम्गवाग्भ्यः
गोमग्भ्यः
गोग्भ्यः

१० { गोषः

गोषोः

गोषाम्

४० { गोवि

गोचोः

गवाक्षु
गोमक्षु
गोभु

पूजायाम् ।

एकव०

द्विव०

बहुव०

० { गवाक्षु
गोमक्षु
गोभु

गवाक्षी
गोमक्षी
गोभी

गवाक्षि
गोमक्षि
गोभि

० { गवाक्षु
गोमक्षु
गोभु

गवाक्षी
गोमक्षी
गोभी

गवाक्षि
गोमक्षि
गोभी

० { गवाक्षी
गोमक्षी
गोभी

गवाक्ष्याम्
गोमक्ष्याम्
गोभ्याम्

गवाक्षभिः
गोमक्षभिः
गोभिः

० { गवाक्षे
गोमक्षे
गोभ्ये

गवाक्ष्याम्
गोमक्ष्याम्
गोभ्याम्

गवाक्ष्यः
गोमक्ष्यः
गोभ्यः

० { गवाक्षः
गोमक्षः
गोभ्यः

गवाक्ष्याम्
गोमक्ष्याम्
गोभ्याम्

गवाक्ष्यः
गोमक्ष्यः
गोभ्यः

५० { गवाक्षः
गोमक्षः
गोभ्यः

गवाक्षोः
गोमक्षोः
गोभ्योः

गवाक्ष्याम्
गोमक्ष्याम्
गोभ्याम्

॥ { गशाचि
गोमशाचि
गोमि

गशाचोः
गोमशाचोः
गोमोः

गशाचुः, छुः
गोमशाचुः, छुः
गोमोः, छुः

वाग्नस्त्रिरसञ्जनः ।

सर्वः ।

प्र० एकव०
द्वि० तिर्यक्, ग
तृ० ॥
च० तिरिष्वा
प० तिरिष्ते
पं० तिरिष्वाः
स० तिरिष्वाः
सं० तिरिष्वा
हे तिर्यक्, ग

द्विव०
तिरिष्वा
॥
तिर्यग्भ्याम्
तिर्यग्भ्याम्
॥
तिरिष्वाः
॥
हे तिरिष्वा

यद्वव०
तिर्यग्भि
॥
तिर्यग्भिः
तिर्यग्भ्यः
॥
तिरिष्वाम्
तिर्यग्भु
हे तिर्यग्भि

प्रजायाम् ।

प्र० एकव०
द्वि० तिर्यङ्
तृ० ॥
च० तिर्यङ्वा
प० तिर्यङ्ते
पं० तिर्यङ्वाः
स० ॥
सं० तिर्यङ्भि
हे तिर्यङ्

द्विव०
तिर्यङ्भि
॥
तिर्यङ्भ्याम्
॥
॥
तिर्यङ्भ्योः
॥
हे तिर्यङ्भि

यद्वव०
तिर्यङ्भि
॥
तिर्यङ्भिः
तिर्यङ्भ्यः
॥
तिर्यङ्भ्याम्
तिर्यङ्भ्यु, छुः
हे तिर्यङ्भि

तान्तो यकृच्छ्रः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|-------------------|----------------------|------------------|
| प्र० | यकृन् | यकृती | यकृन्ति |
| द्वि० | " | " | " शकानि |
| तृ० | यक्ता, कृता | यकभ्याम्, कृद्भ्याम् | यकभिः, कृद्भिः |
| च० | यक्ते, कृते | " " | यकभ्यः, कृद्भ्यः |
| पं० | यक्तः, कृतः | " " | " " |
| प० | " " | यक्तोः, कृतोः | यक्ताम्, कृताम् |
| स० | यकानि, क्ति, कृति | " " | यकसु, कृतसु |

तान्तः शकृच्छ्रः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|------------------|-----------------------|------------------|
| प्र० | शकृन् | शकृती | शकृन्ति |
| द्वि० | " | " | " शकानि |
| तृ० | शकृता, क्तः | शकृभ्याम्, कृद्भ्याम् | शकभिः, कृद्भिः |
| च० | शकृते, क्ते | " " | शकभ्यः, कृद्भ्यः |
| पं० | शकृतः, क्तः | " " | " " |
| प० | शकृतः, क्तः | शक्तोः, कृतोः | शक्ताम्, कृताम् |
| स० | शकृति, क्ति, कनि | शक्तोः, कृतोः | शकसु, कृतसु |

तान्तो ददृच्छ्रः ।

| | एकव० | द्विव० | बहु० |
|-------|-------|-----------|---------|
| प्र० | ददृन् | ददृती | ददृन्ति |
| द्वि० | " | " | " |
| तृ० | ददृता | ददृभ्याम् | ददृभिः |
| च० | ददृते | " | ददृभ्यः |
| पं० | ददृतः | " | " |

तान्तो यकुञ्चभ्यः ।

एकव०

द्विव०

बहुव०

यकुन्

यकुती

यकुन्ति

॥

॥ -

॥ यकानि

यक्ता, कृता

यकभ्याम्, कृकभ्याम्, यकभिः, कृकिः

यक्ते, कृते

॥

॥

यकभ्यः, कृकभ्यः

यक्तः, कृतः

॥

॥

॥ ॥

॥ ॥

यक्तेः, कृतोः

यकानि, क्ति, कृति

॥

॥

यक्ताम्, कृताम्

यकसु, कृतसु

तान्तः शकुञ्चभ्यः ।

एकव०

द्विव०

बहुव०

शकुन्

शकुती

शकुन्ति

॥

॥

॥ शकानि

शकुता, क्ता

शकभ्याम्, कृकभ्याम्

शकुते, क्ते

॥

॥

शकभिः, कृकिः

शकुतः, क्तः

॥

॥

शकभ्यः, कृकभ्यः

शकुतः, क्तः

शक्तेः, कृतोः

शकुति, क्ति, कृति

॥

॥

शक्ताम्, कृताम्

शकसु, कृतसु

तान्तो ददञ्चभ्यः ।

एकव०

द्विव०

बहु०

ददन्

ददती

ददति, म्ति

॥

॥

॥ ॥

ददता

ददद्भ्याम्

ददद्भिः

ददते

॥

ददद्भ्यः

ददतः

॥

॥

(९६)

रूपमालायां-

| | | | |
|----|------|-------|--------|
| प० | ददतः | ददतोः | ददताम् |
| स० | ददति | " | ददन्तु |

तान्तस्तुदच्छन्दः ।

एकव०

दिव०

बहु

प्र०

तुदन्

तुदन्ती, ती

तुदा

द्वि०

"

" "

"

तृ०

तुदता

तुदक्षाम्

तुदति

च०

तुदते

"

तुदन्

प०

तुदतः

"

"

प०

"

तुदतोः

तुदता

स०

तुदति

"

तुदन्तु

तान्तो भाच्छन्दः ।

एकव०

दिव०

बहुव०

प्र०

भान्

भान्ती, ती

भान्ति

द्वि०

"

"

"

तृ०

भाता

भाक्षाम्

भाक्षिः

च०

भाते

भाक्षाम्

भाक्षः

प०

भातः

"

"

प०

"

भातोः

भाताम्

स०

भाति

"

भान्तु

तान्तः पचत्सम्भः ।

एकव०

दि०

बहुव०

प्र०

पचन्

पचन्ती

पचन्ति

॥

"

"

"

हलन्तनपुंसभलिङ्गाः ।

(९७)

| | | | |
|-----|------|-------------|------------------|
| दृ० | पचता | पचद्ग्रथाम् | पचद्भिः |
| च० | पचते | " | पचद्भ्यः |
| पं० | पचतः | " | " |
| प० | " | पचतेः | " |
| स० | पचति | " | पचताम् पचन्तु |

एवमेव दाधिकरणाः भवत्-भावयत्-नुभूयत्-प्रभृतयः ॥

तान्तो दीव्यश्चुम्भः ।

| | | | |
|------|------------|----------------|-------------|
| | एक० | दि० | बहु० |
| प्र० | दीव्यात्-इ | दीव्यन्ती | दीव्यन्ति |
| दि० | " | " | " |
| दृ० | दीव्यता | दीव्यद्ग्रथाम् | दीव्यद्भिः |
| च० | दीव्यते | " | दीव्यद्भ्यः |
| पं० | दीव्यतः | " | " |
| प० | " | दीव्यतोः | दीव्यताम् |
| स० | दीव्यति | " | दीव्यन्तु |

एवमेव द्यम्बिकरणा दिवादिगणपठितपातुमकृतिकशत्रन्ताः ।

गाम्तःस्वप्शब्दः ।

| | | | |
|------|----------|----------------|-------------|
| | एकव० | दि० | बहुव० |
| प्र० | स्वप्-इ | स्वप्ती | स्वप्ति |
| दि० | " | " | " |
| दृ० | स्वपा | स्वप्द्ग्रथाम् | स्वप्द्भिः |
| च० | स्वपे | " | स्वप्द्भ्यः |
| पं० | स्वपः | " | " |
| प० | " | स्वपोः | स्वपाम् |
| स० | स्वपि | " | स्वप्सु |
| सं० | दे स्वप् | दे स्वप्ती | दे स्वप्ति |

आन्त ईदम्भन्तः ।

| | | | |
|-------|-----------|-----------|-----------|
| प्र० | ईदम्भन्तः | ईदम्भन्तः | ईदम्भन्तः |
| द्वि० | " | " | " |
| स० | ईदम्भन्तः | ईदम्भन्तः | ईदम्भन्तः |
| च० | ईदम्भन्तः | " | ईदम्भन्तः |
| प० | ईदम्भन्तः | " | " |
| स० | ईदम्भन्तः | ईदम्भन्तः | ईदम्भन्तः |
| सं० | ईदम्भन्तः | " | ईदम्भन्तः |
| सं० | ईदम्भन्तः | ईदम्भन्तः | ईदम्भन्तः |

आन्तः धान्यपुष्पान्तः ।

| | | | |
|-------|-----------------|-----------------|-----------------|
| | एकव० | द्विव० | यद्वय० |
| प्र० | धान्यपुष्पान्तः | धान्यपुष्पान्तः | धान्यपुष्पान्तः |
| द्वि० | " | " | " |
| स० | धान्यपुष्पान्तः | धान्यपुष्पान्तः | धान्यपुष्पान्तः |
| च० | धान्यपुष्पान्तः | " | धान्यपुष्पान्तः |
| प० | धान्यपुष्पान्तः | " | " |
| स० | धान्यपुष्पान्तः | धान्यपुष्पान्तः | धान्यपुष्पान्तः |
| सं० | धान्यपुष्पान्तः | " | धान्यपुष्पान्तः |
| सं० | धान्यपुष्पान्तः | धान्यपुष्पान्तः | धान्यपुष्पान्तः |

वा (सा) न्तो धनुष्शब्दः ।

| | | | |
|-------|-------|-----------|---------|
| | एकव० | द्विव० | यद्वय० |
| प्र० | धनुः | धनुषो | धनुषि |
| द्वि० | " | " | " |
| स० | धनुषा | धनुष्याम् | धनुषिः |
| च० | धनुषे | धनुष्याम् | धनुष्यः |
| प० | धनुषः | " | " |

इलन्तनपुंसकलिङ्गाः ।

(९९)

धनुः धनुषोः धनुषाम्
 धनुषि धनुष्यः
 हे धनुः हे धनुषी हे धनुषि

एवं यजुष्-वजुष्-यजुष्-हविष्-छदिष्-शब्दप्रभृतयः ।

सान्त्वः पयस्यशब्दः ।

| | | |
|--------|-----------|-----------|
| एकव० | द्वि० | बहु० |
| पयः | पयसी | पयांसि |
| ॥ | ॥ | ॥ |
| पयसा | पयोभ्याम् | पयोभिः |
| पयसे | ॥ | पयोभ्यः |
| पयसः | ॥ | ॥ |
| ॥ | पयसोः | पयसाम् |
| पयसि | ॥ | पयसुः, भु |
| हे पयः | हे पयसी | हे पयांसि |

एवं वासस्-यशस्-भोजस्-मनस्-सरस्प्रभृतयः ॥

सान्त्वोऽ सुशब्दः ।

| | | |
|-----------|-----------|---------|
| एकव० | द्विव० | बहु० |
| अवः | अम् | अमुनि |
| ॥ | ॥ | ॥ |
| अमुना | अमूभ्याम् | अमोभिः |
| अमुष्म | ॥ | अमूभ्यः |
| अमुष्मान् | ॥ | ॥ |
| अमुष्य | अमुषोः | अमूषाम् |
| ॥ | ॥ | अमूषु |

इति इलन्ता नपुंसकलिङ्गाः ।

पहलिङ्गभागः समाप्तः ।

पहलिं गभागे परिशिष्टपत्रम् ।

- १० ' विभ्रादिषु दर्शिताः ' ॥ इत्यस्यामे-
एकतर शब्दस्य तु स्वमोहानवत्, अन्यत्र कतरवत् ॥
- ३३ वारिशब्दोत्तरम्-
इकारान्तनपुंसकलिङ्गोः द्विशब्दः स्त्रीलिङ्गवत् ॥
इकारान्तनपुंसकलिङ्गत्रिशब्दस्य जस्य तसोः ' त्रीणि'
रूपम् । शेषं पुंवत् ॥
- ४६ यज्वन् शब्दोत्तरम्-
यवम् अज्वन्-अधर्वन्-प्रभृतयः ॥
ब्रह्मन् शब्दोत्तरम्-
पथम् आत्मन्-परमात्मन्-प्रभृतयः ।
- ५० ' द्वादशन् ' इत्युत्तरम्-
त्रयोदशन् चतुर्दशन् पञ्चदशन् षोडशन्
सप्तदशन् अष्टादशन् इति बोध्यम् ॥
- ५१ सुयज्ञ्-शब्दोत्तरम् ॥
यवम्-ऋत्विज् ॥
- ५६ तद्वृत्तशब्दोत्तरम् ॥
यने यद् ॥ तत्र प्रथमेकवचने ' यः ' इति रूपम् ॥
- ८१ रेफान्तः स्त्रीलिङ्गो निरुशब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|-------|----------|---------|
| प्र० | गीः | गिरौ | गिरः |
| द्वि० | गिरम् | " | " |
| तृ० | गिरा | गीर्षामि | गीर्षीः |

पदलिङ्गभागे परिशिष्टपत्रम् ।

(१०१)

| | | |
|--------|------------|----------|
| गिरे | गोर्भ्याम् | गोर्भ्यः |
| गिरः | गिरेः | गिराम् |
| गिरि | गिरौ | गोर्भु |
| हे गीः | हे गिरौ | हे गिरः |

देवन्तः स्त्रीलिङ्गः पुरन्तः ।

| | | |
|------------|---------------|---------|
| एकय० | दि० | बहुव० |
| पुः | पुष्टे | पुष्टः |
| पुरम् | " | " |
| पुरा | पुर्याम् | पुर्याः |
| पुरे | पुर्याम् | पुर्याः |
| पुः | " | " |
| " | पुष्टेः | पुरम् |
| पुरि | " | पुष्टे |
| हे पुः | हे पुष्टौ | हे पुः |
| पुष्टे ८४- | समृताभोक्तम्- | |

अधारात्तु भ्रूत्सारः ।

| | | |
|----------|-----------|-----------|
| एकय० | द्वि० | बहुव० |
| ब्रह्म-ए | ब्रह्मो | ब्रह्मः |
| ब्रह्मम् | " | " |
| ब्रह्मा | ब्रह्माम् | ब्रह्मिः |
| ब्रह्मे | " | ब्रह्म्यः |
| ब्रह्मः | " | " |
| " | ब्रह्मोः | ब्रह्मम् |

(१०२)

रूपमात्राया-

| | | | |
|-----|------------|--------|--------|
| स० | अभि | अगोः | असु |
| सं० | हे अरु, गृ | हे अगो | हे अगः |

एष यानुनन्दः ।

नकारान्तो नामन्सन्धः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|-------------|----------------|-----------|
| प्र० | नाम | नाम्नी, मनी | नामानि |
| द्वि० | " | " " | " |
| तृ० | नाम्ना | नामभ्याम् | नामभिः |
| च० | नामे | " | नामभ्यः |
| पं० | नामः | " | " |
| प० | " | नामोः | नामाम् |
| स० | नामिन्, मनि | " | नामसु |
| सं० | हे नाम, मन् | हे नाम्नी, मनी | हे नामानि |

एवमेव सामन्-दामन्-व्योमन्-प्रभृतयः ॥

पृ० ९० अहन्सन्धोत्तरम्-

एवमेव वर्मन्-कर्मन्-चर्मन्-प्रभृतयः ॥

पृ० ९०-अहन्सन्धोत्तरम्-

नकारान्तः सुपाधिन् शब्दः ।

| | एकव० | द्विव० | बहुव० |
|-------|--------|--------------|------------|
| प्र० | सुपाधि | सुपाधी | सुपान्यानि |
| द्वि० | " | " | " |
| ० | सुपथा | सुपाधिभ्याम् | सुपाधिभिः |
| च० | सुपथे | " | सुपाधिभ्यः |

| | | | |
|----|---------------|-------------|--------------|
| १० | सुपथः | सुपथिभ्याम् | सुपथिभ्यः |
| १० | " | सुपथोः | सुपथाम् |
| १० | सुपथि | " | सुपथिषु |
| १० | हेसुपथि, थिन् | हे सुपथी | हे सुपन्थानि |

एवमेव सुमथिन्-अनृमुक्षिन् ॥

नकारान्तो रागिन्शब्दः ।

| | | | |
|----|---------------|------------|-----------|
| १० | एक० | दि० | बहु० |
| १० | रागि | रागिणी | रागीणि |
| १० | " | " | " |
| १० | रागिणा | रागिभ्याम् | रागिभिः |
| १० | रागिणे | " | रागिभ्यः |
| १० | रागिणः | " | " |
| १० | " | रागिणोः | रागिणाम् |
| १० | रागिणि | " | रागिषु |
| १० | हे रागि, गिन् | हे रागिणी | हे रागीणि |

एवमेव रागिन्प्रभृतयः ।

इकारान्तनपुंसकलिङ्गो द्विसन्द्ः खोलिङ्गवत् ।

इकारान्तनपुंसकलिङ्गस्त्रिसन्द्ः ।

श्रीणि

"

त्रिभिः

त्रिभ्यः

"

